[redacted]

ИЗВЕШТАЈ

СРПСКЕ ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ

ЗА ШКОЛСКУ ГОДИНУ 1900—1901

De Ciceronis librorum de legibus tempore et compositione libri primi. Gligorije S.

Школски гласи.

КЊИГА XLIX. ГОДИНА XLII.

У СР. КАРЛОВЦИМА
СРПСКА МАНАСТИРСКА ШТАМПАРИЈА
1901. — 271

114

De Ciceronis librorum de legibus tempore et libri primi compositione

Persuasum habeo obtinuitque haec semper inter doctos homines constans opinio opus Ciceronis qui de legibus inscribitur magni esse momenti ad cognoscendas antiquitates Romanas, in quo etiam multa praeclara de philosophia, de religione et iure civili Romanorum litteris mandata reperiantur.

Me quidem non fugit, iam doctissimos viros summa cum laude percensendis emendandisque Ciceronis libris de legibus operam navasse, tamen me in hoc opere largissimam materiam reperturum esse spero.

Quae cum ita sint haud scio an operae pretium facturi simus, si ita occasione utamur, ut primum paucis philosophiam Ciceronis eiusque merita explanemus.

M. Tullius Cicero scriptor summus qui fuit idem vir bonus et amantissimus patriae ipse testatur neminem sine philosophiae cognitione bene nec ornate dicere posse litterisque et doctissimorum hominum artibus perfectae eloquentiae fontem contineri" (Brutus 43, 161; 93, 322; pro Archia VII, 15.).

Noster Cicero discendi cupidissimus exercitationibus tantum oratoriis non erat contentus sed cotidie libros philosophorum graecorum lectitavit omneque tempus iam ab ineunte aetate in his studiis laboribusque ducibus philosophis graecis consumpsit. Cum autem opera philosophorum graecorum latinis litteris illustrare statuisset, id maxime egit, ut quam dilucidissime posset universam materiam explanaret; itaque semper philosophia delectari et doceri maluerat, quam ipse de difficillimis quaestionibus disceptare ac diiudicare. Illo tempore Romae ut Athenis inprimis quattuor philosophorum

disciplinae respiciendae erant, Epicureorum, Stoicorum, Peripateticorum et Academicorum. Cum hae omnes in summo bono exquirendo assiduum studium collocavissent ac prope una Romam influxissent, non est admirandum, quod Cicero vir magna doctrina eruditioneque praeditus certae cuidam unius philosophi disciplinae se addictum consecratumque noluit, sed praesertim rationem gravitatis Romanae habens ad doctrinam eclecticam, totam ad utilitatem spectantem, Stoicorum et Epicureorum conciliatricem confugit et ex unaquaque ea deprompsit, quae ad mores Romae ordinandos conduceret civibusque prodesse posset Hoc loco praeterire non possum quin sententiam aperiam doctissimos viros Drumannum et Mommsenum ex aequo de Cicerone philosopho non iudicasse — immo vero hac in re assentiar Zellero, acutissimo veterum philosophiae indagatori qui Ciceronem quidem summis philosophis non esse adnumerandum dicit, sed eum optime de litteris Romanis meruisse non modo quod philosophiam Graecorum civibus suis transtulerit posterisque servaverit verum etiam quod linguam latinam, infestissimam atque inimicissimam philosophiae conformaverit et ad philosophiae usum perpoliverit

Sed ne longius progrediamur, iure optimo nobis statuere videmur omnium Romanorum Ciceronem optime de philosophia in urbem Romam e Graecia transferenda et divulganda meritum esse.

Mihi saepius opus Ciceronis qui de legibus inscribitur legenti visum est recte an perperam, dixerint sapientes, neque iniucundum neque inutile futurum esse, si, nonnullis locis libri Ciceronis de legibus perpensis retractatisque eruditorum virorum de hoc opere scriptis vel scriptiunculis decernere conatus fuerim quo anno quoque consilio Cicero opus de legibus conscripserit et quo modo librum primum composuerit. Neminem latere puto vel qui aliqua ex parte litteris latinis doctus sit, iam multos viros doctos opus Ciceronis de legibus in controversiam vocasse. Plerique enim, quoscunque inspiciendi perlustrandique copia nobis facta erat, maxime in eo versati sunt, ut ostenderent, Ciceronem hoc opus scripsisse sed non confecisse Fuerunt etiam qui dicerent hoc opus multo serioris aetatis esse, alii autem comfirmant, eos libros a Cicerone nunquam editos fuisse vel certe demum post libros de divinatione. Quam in rem ut accuratius inquirerem primum mihi quidem necesse videtur examinare, quae usque ad nostrum tempus ab hominibus doctis prolata sint ad hanc quaestionem expediendam, quo res planior fiat, quantum illi in hac re tractanda profecerint. Jam pridem probe hoc

viri docti perspexerunt, Ciceronem opus de legibus ne iis quidem locis commemorare, ubi mentio eius necessaria videretur (Cf. de div. II 1.). Veri simillimum est Ciceronem ut de republica ita de legibus sex libros composuisse (Cf. Macrob. sat. 6, 4. 8 „Cicero in quinto de legibus“). Ad nos tres pervenerunt iique non integri sed erroribus librariorum corrupti sunt. Mea quidem sententia liber primus naturam ipsam iuris fontesque exponens ceteris maiore cum industria a Cicerone conscriptus est, secundus ius, sacra totamque religionem pertractat atque sermonem legum antiquarum imitatur, tertius de magistratibus, de eorum generibus, potestate, imperio agit, quartus erat ut viri docti putant de iudiciis, quintus et sextus ad nos non pervenerunt. Priusquam ad tempus quo opus Ciceronis de legibus conscriptum sit transeam, liceat mihi varias sententias virorum doctorum de hac re in medium proferre. Drumannus, vir perfecte planeque eruditus dicit, Ciceronem ad hoc opus statim anno 51 aggredi potuisse cum eo tempore nec iurisdictione nec administratione distentus esset verisimiliusque esse libros de legibus eo mortuo demum esse publicatos (Geschichte Rom's VI p. 105). Libros de legibus quos inchoatos esse etiam nunc appareat, Ciceronem fortasse nunquam edidisse Corradus primus dixit. C. F Feldhuegelius in volumine I. p. XXVI sententiam profert „sermonem non modo habitum, sed etiam scriptum esse inter annum 52/51, antequam in provinciam (Ciliciam) proficisceretur nec tamen aut absolutum aut editum esse quam sententiam Adolphus du Mesnil in editione sua (1819 p. I) probavit et confirmavit non esse dubium quin Cicero opus de legibus ut operi de republica continuatum ita post hoc ipsum inter mensem Aprilem et Maium anni 52 et Maium anni 51 conscripserit.

Bakius primus viris doctis demonstrare videtur, libros de legibus a Cicerone non tantum non esse absolutos, sed ne perpolitos quidem aut emendatos.

Ante omnia inaequalitas singularum partium ac sententiarum, alias copiose et cum doctrinae apparatu, alias non minus explicatione indigentibus — uno verbo profligatis — confirmat libros de legibus non esse absolutos, quod maxime in legibus interpretandis cernitur (leg. II, 34 iam — puto; II, 41 de diligentia — est; III, 40 Deinde — senatu post argumenta Cicero ad aliud caput transit; item III 43 Sunt deinde — audiendis et III 46 sequitur — ambitu. Sed Bakii sententia maioris momenti esse alia quaedam con-

siderare, quae, nisi isto modo statuerentur, vix excusationem haberent. Nonnulla inutili abundantia et iteratione laborant.

Cicero Quintum loquentem facit (II, 9), quae ipse iisdem verbis prius enuntiavit (II, 8). Haud iniuria virum doctissimum Reifferscheidium offenderunt conclusa magna lege (de leg. II, 23.) ac lege de magistratibus recitata (III, 12) iisdem fere verbis a Quinto reddita, quae prius Atticum loquentem Cicero fecit, sed ea ipsa neglecta esse videntur; item minus eleganter cumulata sunt, quae de tribunicia potestate agunt (III 17 et 19).

Reifferscheidius vir in exquirendo tempore doctissimus vestigia Bakii persecutus exitibusque rerum ab eo cognitarum usus nos de opera editoris atque de rebus, quae ei in manibus erant, docere studet. Si quidem Atticus in epistulis anno 710 scriptis etiam atque etiam Ciceronem adhortatus est, ut historias scriberet, merito ex his adhortationibus Bakium concludere Reifferscheidius contendit, hoc opus illo tempore nondum vulgatum fuisse, quia in initio huius operis eundem Atticum se ad historias scribendas adhortantem inducit; in illis epistulis autem nusquam Atticus Ciceronem, commemorat in aliquo iam edito opere se adhortantem induxisse, ut historias scriberet. Atque cum constet Ciceronem neque in epistulis neque in alio opere hos de legibus libros indicavisse ne eo quidem loco — ut supra diximus — (de div. II, 1, Tusc. IV, 1, 1) quo tam apte libros de legibus quam sex illos de republica laudare potuisset, tum in Bruto 5, 19 ubi nihil prodiisse post editionem librorum de republica dicitur, ex illo silentio Bakius non tam conficiendos esse putat aut omnino non fuisse a Cicerone hos libros scriptos aut postremo demum vitae tempore confectos, quam scribi coeptos, sed nec absolutos nec editos; scribi autem coeptos esse anno 52 Pompeio tertium consule eaque de causa non esse absolutos, quod praeter exspectationem et spem sequens annus ei provinciae administrandae necessitatem imposuerit — cui sententiae assentiens Reifferscheidius itidem cum Quintiliani tum Gellii locum ad hoc opus referendum esse putat. (Cf. Quint. 12. 3, 10 et Gellius 1, 22, 7 — de quo loco conferas etiam sententiam doctissimi Schanzii Röm. Lit. I² p. 338). Illud Quintiliani „componere aliqua de iure civili coeperat“ eximie convenire videtur libris de legibus rationique huius operis, cui insistit (Cf. de leg. I, 13. 14. 15. 18.)

Cum ipse Cicero pluribus locis in hoc opere declarat idem sibi propositum fuisse (de leg. II 47) quod fragmentum Gellii com-

prehendat, merito id a Bakio reliquis fragmentis adiunctum Reifferscheidius putat. Non convenire inter viros doctos, utrum prooemium quoddam destinaverit Cicero his libris an sic ἀκεφάλους edere voluerit Bakius affirmat, cum reliquis suis scriptis omnibus prooemia praemittere consuerit; nihil tamen impedire quominus nunc eam Platonis rationem sequi voluisse dicatur, quae statim colloquentes proponeret. At doctissimus vir Reifferscheidius pro certo putat, Ciceronem libris de legibus prooemium praemissurum neque in hoc opere discrimen facturum fuisse, si ipse hos libros edidisset, quo cum mihi consentire liceat. De fragmentis, quae ad argumentum perditorum librorum referenda sunt, praeter Gellii et Charisii nonnisi fragmentum Lactantii huc pertinet (Inst div. I. 20) quod ex capite de educatione et disciplina (de leg. 3. 30) sumptum esse videtur.

Reliqua fragmenta vel errore disputationi de legibus tribui credo vel in parte nobis servata contineri. Postremo quamquam ex Clceronis verbis liquet (de leg. III, 47) aliud sibi consilium legum scribendarum primo fuisse, aliud se opere procedente cepisse, cumque leges (libri secundi et tertii) intima philosophia non nitantur, ex qua sibi iuris disciplinam hauriendam esse putaret, tamen mihi Reifferscheidius persuadere non potuit, Ciceronem ipsum procedente hoc opere sensisse vires suas tanto proposito non esse pares, ut ius populi Romani ad rationem philosophiae graecae revocaret, eaque de causa libros de legibus non absolvisse immo eum primum proconsulis munere inopinato, deinde turbulentissimis civitatis temporibus impeditum fuisse puto, quominus libros de legibus perficeret et leges suas graecae doctrinae studio accomodaret.

Opus Ciceronis qui de legibus inscribitur conscriptum esse mortuo Clodio a. d. 13 Calendas Februarias 52. prinsquam lex Pompeia de vi et ambitu promulgata esset, quae libertatem loquendi coërceret interiecto tempore a d. V. Calendas Martias et a. d IV. Calendas Maias, doctissimus vir Gudemannus hac luculentissima argumentatione confirmare videtur: E Ciceronis loco (de leg. III, 18. 40) sine dubio conicere licet eam legem Ciceroni ipsi non solum gravissimam, quae copiosiore probatione indigeret, sed etiam omnino novam visam esse — nam si ille novisset aeque fortibus remediis iam provisum esse quo modo cum populo et in patribus agendum esset, ea silentio praeteriturum fuisse non est credibile.

Pompeius tertium consul primus eo usque intactam libertatem loquendi coërcuisse dicitur (Tac. dialogus 38), quem tertium con-

sulatum a. d. V Calendas Martias 52 inivisse et per quinque menses sine collega gessisse constat. Prima lex quam novus consal tulit erat de vi et ambitu a Milonis seditionibus profecta et veluti frenas eloquentiae imponens, cuius mentionem Tacitus facit et Cicero eam reipublicae utilem existimavit (Asc. in Mil. p 37 A) sed non in eadem sententia mansit. Inter hunc diem et quo consulatum iniverat, lex Pompeia incidit. Itaque fieri non potest, ut Cicero supra dictum locum post hoc tempus conscripserit. Quae res porro confirmatur, quod ibi Pompei mentionem non facit, omnem enim occasionem ab auctore nostro Pompei laudandi in libris de legibus captari constat — immo cum haec legimus „Pompeiumque nostrum ceteris rebus omnibus semper amplissimis summisque efferro laudibus; de tribunicia potestate taceo. Nec enim reprehendere libet, nec laudare possum“ (de leg. III 10, 22) vix credibile esse doctissimo Gudemanno Ciceronem auctoris tam novi et miri consulti, cui praeterea ipse assentiretur, non ullam mentionem facturum fuisse quae notatu digna res unice hoc modo ei interpretanda esse videtur, Ciceroni eo tempore legem illam adhuc ignotam fuisse. (Cf. de ea re Röm. Lit. von Schanz I[2] p. 313). Ciceronem libros de legibus post libros de repubcica vel una cum iis quasi supplementum scripsisse satis luculentis argumentis mihi doctissimus Reitzensteinus evicisse videtur. Libros de republica scriptos esse anno 54 constat ex epistula Ciceronis ad Quintum fratrem (II, 12, 1) eo dem anno mense Maio missa, quos opus spissum sane et operosum dicit; itaque etiam ad leges condendas, antequam in Ciliciam provinciam exiret ique ante exortum bellum civile, euius nulla mentio occurrit vivoque etiam Catone Uticensi, (de leg III § 40) animum appulisse videtur. Jam anno 60 Cicero queritur rempublicam, quamquam sit praesens animus et voluntas et confitetur tamen iam medicinam refugere atque res Romanas diutius stare non posse. (ad Atticum I, 18). Triumviratu in hibernis Caesaris anno 56 Luccae renovato Cicero Platonis et Aristotelis exemplo de republica scribere instituit ut si qua posset labentem iam romanam rempublicam consilio sustentare, nihil omisisse videtur. Ex illo tempore, quo omnis potentia ad tres viros Pompeium, Caesarem et Crassum redacta est, plenae sunt Ciceronis epistulae quaerelarum (ad Atticum II, 9, 22. IV, 1, 6.) „se esse spoliatum opibus et illa senatoria potentia, tres homines immoderatos male gubernare rempublicam, regnum eorum esse intolerabile, servitutem esse praesentem, mortem imminere et eiectionem, iam se

ipsum sibi displicere et aegre se tueri, rempublicam esse perditam, se in causis tantum atque opera versari". Dolebat Cicero et vehementer angebatur cum videret rempublicam esse nullam Pompeium unum omnia posse, etsi eum ut supra diximus plurimi faciebat. Itaque cum magno reipublicae a maioribus acceptae ac relictae desiderio teneretur opus de republica et de legibus scripsisse videtur, Platonis operibus praesertim usus, quaeque ille maximo ingenio vir admirabiliter finxerat, usui temporum suorum accomodavit — neque ut Plato rempublicam optandam ac sperandam magis, sed rempublicam Romanam tamquam optimam proposuit, quam Scipio et nascentem et crescentem et iam firmam robustamque delineaverit. A Platone autem noluit prius discedere quam ad finem institutum iter perduxisset itaque fundamentis reipublicae iactis opus de legibus exaedificatum est, quo studia Romanorum ad leges praeter omnia colendas et in rempublicam a maioribus acceptam incenderentur. In epistula ad Fam. VIII, 1 legimus M. Coelium Rufum Ciceroni tum in Cilicia absenti sic scripsisse de iis libris „Tui politici libri omnibus vigent".

Cicero quidem ipse (de leg. II c. VI) idem sibi faciendum esse putat, quod vir doctissimus Plato atque idem gravissimus philosophorum omnium, qui princeps de republica conscripserit idemque separatim de legibus. Quod autem Zaleuci et Charondae ibidem mentionem facit, quorum primum leges Locris scripsisse denuo in epistola ad Atticum VII, 1, 18 meminit, quod Tullius (de leg. II, 42) cives perditos commemorat, in quibus Clodium et cum eo consentientes cogitat item quod Appius librum auguralem de institutis ac disciplina augurum conscriptum anno 52 Tullio misit (ad Fam. III 4 et de leg. II, 13, 32), ex his omnibus librum secundum de legibus anno 52 a Cicerone conscriptum fuisse contendendum esse existimo, antequam proconsul in Ciliciam proficisceretur, cum ei neque districto provincialium negotiis vacaret neque redditus patriae legum vocem exaudiri posse speraret, ubi iam discordiarum flammae exarserant armisque omnia obstrepuerant. In libris de legibus Pompeium florentem et rempublicam tenentem commemorat, qua de causa nullo modo fieri potest, ut libri de legibus post reditum e provincia anno 49 scripti sint, cum Pompei principatus fractus esset et universa salus reipublicae in summo discrimine versaretur, immo funditus deleta esset. Cicero in exordio libri primi fatetur „se ad causarum operam nunquam nisi paratum et meditatum

accedere neque sibi causis agendis impedito tempus suppetere ut de iure civili conscribat: tamen ab Attico admonetur, ut de legibus scribat, quod consequens esse videtur, cum ab eo de optimo reipublicae statu scriptum sit: nam idem Platonem fecisse, quem Cicero admiretur, quem omnibus anteponat, quem maxime diligat". Itaque hoc exordium legentes videmus Ciceronem negotia oratoris forensis quamvis non sine molestia obeuntem et vacationi aetatis confidentem, quâ rei ab Attico desideratae operam daret. Quo habitu Cicero quae vellet quaeque sentiret in libris de legibus exprompserit, eodem libros de oratore post discessum Lentuli (ad Fam. I, 9) scripsisse liceat mihi quibusdam exemplis ostendere adhibito libro doctissimi Reitzensteini, cuius opinio haud dubie mihi ad verum accedere videatur. Quibus verbis et sententiis Cicero in libro de oratore III, 17 utitur de philosophis omnia voluptate metientibus, quos in hortulis suis quiescere ac recubare iubet neque se ab iisdem avocari rostris, a iudiciis, a curia patitur, eadem fere legimus in primo de legibus libro § 38—39. Ita etiam de remissiore dicendi genere in senectute instar Roscii eandem sententiam invenimus in libro primo de legibus § 4 et de oratore primo 60 Ut enim in libro primo de legibus capitis primi Atticum inducit loquentem de quercu Arpinatium, quae Mariana dicitur, non unquam defutura, dum Latinae loquentur litterae ita in libro I § 7 de oratore Scaevolam admonitum esse platani in Phaedro Platonis, quae ei non tam aquula illa, quae describatur, quam Platonis oratione crevisse videretur. De philosophorum disputatione articulatim distincta ac separata sermo est in Ciceronis libro primo § 36 de legibus aeque ac in libro secundo § 16 de oratore. Nomine principum senatum intellegit in libro primo de legibus § 16 et in libro primo § 7 de oratore. In patriae amore tantam inesse vim ut sapientissimus vir Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam immortalitati anteponeret legimus in libro secundo capitis primi de legibus et libro primo § 42 de oratore. In libro primo c. 2, 6 de legibus Antipatrum paulo vehementius inflasse annales suos Cicero refert — eundem addidisse historiae maiorem sonum vocis in libro secundo 13 de oratore contendit. Persuasissimum habens, quanto usui sit vitae humanae philosophia, eam omnium rerum optimarum cognitionem appellat Cicero in libro primo 22, 58 de legibus et in libro tertio 16 de oratore. In libro primo 4, 14 de legibus iura stilicidiorum ac parietum, stipulationum et iudiciorum formulas hu-

miliora iis vocat, quae a se expectari putat, itidem in libro I, 38, 173 de oratore iactantes se in iisdem causis impudentiae arguit. Quod verbum in versu Ennii a Cicerone allato in libro I, 45, 198 de oratore legimus eodem utitur Cicero in libro I, 16, 45 de legibus veniam petendo, ut ita dicat catum non ex aliqua re externa sed ex ipsius habitu esse iudicandum. Quemadmodum in libro de legibus I, 4, 11 Atticus Ciceronem iam multo dicere remissius animadvertit, ita M Antonius Crassum affatur in libro I 60, 255 de oratore Quanti mysteria Eleusinia Romani quoque fecerint, patet ex Ciceronis libri de legibus II 14, 36 et ex libro III, 20, 75 de oratore. Umbracula eruditorum domestica saepius a Cicerone luci et pulveri opponuntur ut in libro III 6, 14 de legibus ita in libro I 34, 157 de oratore. Moris patrii in solio sedendi et consulentibus respondendi meminit Cicero in libro de legibus I, 3, 10 item in libris II, 33, 143 et III 33, 133 de oratore. Verbo increbrescendi Cicero usus est in libro II 22, 66 de legibus et in libro III 60, 225 de oratore. In libro II 4, 9 de legibus vis caelestis legis Ciceroni explananda videtur, ne aestus consuetudinis eos absorbeat et ad sermonis morem usitati trahat in libro III 36 144 de oratore fingit Cicero Crassum aestu ingenii procul a terra abreptum atque in altum a conspectu omnium abstractum. Qui aliquid ingenii habent in libro II, 18. 46 de legibus ingenio moveri dicuntur — in libro I 25, 114 de oratore animi atque ingenii celeres quosdam motus esse debere, qui ad excogitandum acuti et ad explicandum sint uberes. Qualis sit oratoris et quanti hominis scribere historiam — qualis autem apud Romanos fuerit historia, idem in libro I. 7, 5 de legibus et in libro II. 12, 51 de oratore legimus. In libro I 6, 18—19 de legibus legem esse rationem summam insitam in natura, a lege ducendum esse iuris exordium — in libro III. 29, 144 de oratore „naturane sit ius inter homines an in opinionibus et quod sit initium legum Cicero quaerendum esse putat. Quod legem in libro III, 18, 41 de legibus praecipere senatori dicit, ut causas populi teneat, ut norit rempublicam, idem facit in libro II 52 de oratore. Legibus tabellariis, quas Cicero in libro III 16, 35 de legibus persequitur, hoc aspergit: Carboni reditum ad bonos non potuisse adferre salutem — idem in libro II. 40, 170 de oratore inducit Crassum loquentem: Carbonem a iudicibus non idcirco bonum civem putatum iri, si Opimium defenderit. De tribunorum plebis potestate disserentem Ciceronem in libro III. 9, 20 videmus re-

linquere ea, quae iam prisca videantur propter vetustatem, eodem modo in libro III 38, 153 de oratore verba inusitata esse prisca fere ac vetustate ac usu cotidiani sermonis iam diu intermissa. Jus pontificium praebet Ciceroni materiem ad disserendum et in libro II. 21, 52 de legibus et in libris I, 43. 193 et III. 33, 136 de oratore Verbo profundendi consimiliter Cicero utitur in libro I. 8. 25 de legibus. et in libro II. 21, 88 de oratore. Denique illud Ciceronis „nihil ad Caelium“ in libro I. 2 6 de legibus et in libro II. 6, 20 de oratore „nihil ad Persium“ eandem dictionem confirmat. Conferas quaeso demum Cic. de orat. I. 57, 245 et de leg. II. 2 3, 59. Haec autem comparatio librorum Ciceronis de legibus et de oratore documento esse videtur quantum recordatio et memoria rerum in libris de oratore anno 55 a Cicerone expositarum ad hunc dialogum de legibus valuerit atque inde necessario sequi libros de legibus vel eodem tempore vel paulo post libros de oratore i. e librum secundum et tertium scribi coeptos esse, qui a Cicerone extremo vitae tempore denuo tractati esse mihi videntur. In epistula ad fam. IX 2 Cicero scribit „modo nobis stet.. et scribere et legere πολιτείας et si minus in curia atque in foro, at in litteris et libris. navare rempublicam et de moribus ac legibus quaerere“. Ex his verbis nonnulli viri docti coniecerant Ciceronem opus de legibus anno 46 retractavisse Gravem casum civitatis Ciceroni causam attulisse ut libros de republica et de legibus scriberet, satis constat sed ante librum secundum de divinatione nequaquam editi esse mihi videntur. Ipse enim Cicero hoc modo in libro II, 1 de divinatione exorditur: de divinatione ingressi sumus his libris scribere, quibus (ut est in animo) de fato si adiunxerimus, erit abunde satisfactum toti huic quaestioni. Atque his libris adnumerandi sunt sex de republica, quos tunc scripsimus, cum gubernacula reipublicae tenebamus“. Item illud Ciceronis in libro II, 35 de divinatione: Equidem adsentior C Marcello potius quam Appio Claudio (qui ambo mei collegae fuerunt) existimoque ius augurum, etsi divinationis opinione principio constitutum sit, tamen postea reipublicae causa conservatum ac retentum. Sed de hoc loco plura in aliis nunc hactenus“. Qui locus non alius esse potest nisi is, in quo augurum disciplinae, origines atque usus exponantur neque dubitandum est, quin „aliis illis“ opus de legibus putaverit, quod iam tum in animo haberet. Cum nusquam antea in editis operibus de hoc loco disputavisset, in libro II 13, 32 de legibus cam

rem iisdem fere verbis explicat: Est in collegio vestro, inquit, Atticus inter Marcellum et Appium optimos augures magna dissensio — nam eorum ego in libros incidi — cum alteri placeat auspicia ista ad utilitatem esse composita, alteri disciplina vestra quasi divinare videatur prorsus posse". Quicunque librum primum legerit, perspectum habebit, libros de legibus extrema aetate, quam Cicero in libris conscribendis consumpserit, leviter retractatos fuisse, cum ipse interiora philosophiae explanet, confisus lectores suos non ignaros esse terminorum technicorum et principia principum philosophorum bene ab iis nosci. Num autem Octaviano rerum potito opus Ciceronis de legibus editum fuerit non potest aliter diiudicari nisi via ac ratione progrediatur et magis in ipsum opus intretur, ut elucescat ex quo fonte explicationes philosophicae emanaverint Ac primum quidem librum primum de legibus cum reliquis duobus non arte cohaerere, neque argumenta omnium trium librorum ut necesse esset communi inter se vinculo contineri, primus mihi quidem Adolphus du Mesnil acutissime perspexisse videtur, quam sententiam confirmavit doctissimus Reitzensteinus atque animadvertit dialogum de legibus inde a libro secundo opere de republica niti et unaquaque lege commemorata memoriam reipublicae, magistratuum, quaeque maiores sapientissime instituissent et coluissent, revocari, — quorum in libro primo excepta disputatione de iustitia mentio non fit. Itaque initium sibi capiendum a Ciceronis libro secundo putat, cuius in exordio statim locum congruentem verbis et sententiis cum Scipionis verbis de republica I. 56 nemo impugnabit. Quibus verbis Cicero definivit quid sit lex (de leg. II. 8.) eadem reppetiisse videtur ex libri primi (18) exordio.

Cicero totam disputationem exorsus ab illa sempiterna lege, quae nec hominum excogitata ingeniis est, nec scitum aliquod populorum, sed aeternum quiddam, quod universum mundum regat, imperandi prohibendique sapientia, eandem explanationem ac distinctionem pluribus verbis ac sententiis in libro II. 4 ita retractat ac si de eadem re in libro primo non egisset, itaque merito Reitzensteinus putat librum II §§ 8—16 non esse a Cicerone libro primo continuatum nec iunctum, cum tota res ex libro primo in eandem sententiam tanquam nova repetita esset. Neque illud Reitzensteini negari potest, Ciceronem sententias suas, quas in opere de republica exposuisset, in exordio libri II de legibus dilatavisse atque in intimam disputationem venisse. Itaque quod Reitzensteinus efficit

libri primi praecipuam partem serius et ex alio fonte a Cicerone additam esse, mihi verisimile esse videtur. Liceat hoc loco breviter de libri primi compositione commemorare, ut intellegamus illum de summo bono locum non esse interpositum a Cicerone sed servata integra dispositione unum auctorem Graecum adhibitum esse. Cum igitur Ciceroni cum doctissimis viris proficisci a lege placuit age videamus quomodo hanc legem definiat in qua explicanda et explananda longe pulcherrima pars huius dialogi consumitur. In § 18 definitur lex „quae est ratio summa insita in natura quae iubet ea quae facienda sunt, prohibetque contraria Eadem ratio cum est in hominis mente confirmata et perfecta: lex est (Cf Cic. Phil. XI 28).

Deinde initium fit a Deo, cuius potestate ac numine natura omnis regitur et a quo praeclara quadam conditione natum esse hominem docet eumque solum ex tot animantium generibus participem esse rationis et cogitationis, quae cum adoleverit atque perfecta sit et cum ratio lex sit, lege et ratione homines cum deo consociatos esse. Deinde naturam hominis talem esse, ut sit homini cum deo similitudo, qui fragili et caduco mortali animum ingeneravit eumque singulari quoddam modo ornavit. Ita nos omnes iure quod natura datum sit coniunctos nihilo nos ipsos plus quam alteros diligere debere: ius et honestum non utilitate aliqua atque fructu sed propter se esse expetendum: ita etiam iustitiam et reliquas virtutes per se colendas esse. Et leges naturae sequi summum esse hominis bonum, quo ita pervenire possimus, ut rationem nostram conficiamus et appetamus eam sapientiam, quae docuit ut nosmet ipsos nosceremus: eius praecepti tanta vis est, ut ea non homini cuipiam, sed Delphico deo tribueretur. (Cf de fin. V 16, 44). Quidquid autem de iure ac legibus explicuisset, id se non a veteribus illis qui fuse ac libere disputabant i. e. Socraticis, a vetere Academia et Peripateticis sed eorum rationes desumpsisse fatetur, qui quasi officinas sapientiae instruxissent. Tum auctoritatem sequentium argumentorum finibus veteris Academiae Aristotelis et Stoicorum cum illis re congruentium, genere docendi paulum differentium contineri, neque Ciceronem interiora earum disciplinarum sequi, neque hic de fine bonorum iam antea pertractato quaerere sed Stoicorum definitionem summi boni vere congruere cum illa veteris Academiae, in verborum delectu deteriorem et non prosperam esse, atque ex Stoicorum disciplina Ciceronem maxime Antiocho adsentiri recte opinatur cum Hoyero Reitzensteinus, quorum sententiis me adscribere non dubito,

praesertim cum ipse Cicero confirmet: se Antiocho prudenti et acuto viro ita adsentiri ut illam verborum controversiam de summo bono totam posse sedari concedat atqae redeundum esse ad terminos, quos Socratos pegerit (§ 56). Recognoscamus igitur totum huius libri argumentum, ut videamus num Hoyerus et Reitzensteinus recte dicant primo libro de legibus unum tenorem servatum esse, an Schmeckelius qui non nisi sublatis §§ 24—27, deinde 48—57 clarum sententiarum ordinem se nancisci putet Itaque primo argumento ad explicandum iuris naturam quaerenda hominis natura usus est §§ 23—30 quarum nulla mihi neque tollenda neque aliter disponenda videtur illudque Reitzensteini contra Schmeckelium dignum quod sequamur paragraphos 24—27 abesse non posse et sublato illo ex § 27 „nunc quoniam hominem, quod principium reliquarum rerum esse voluit, generavit et ornavit deus e. q. s. futurum esse, ut inter se parapraphi 23 et 28 non cohaereant Porro Cicero ut dilucide expedit Reitzensteinus, definita lege (quam rationem esse existimat) primo argumento hoc praemisit: mundum a deo regi; secundo: „nihil omnino in bonis numerandum esse, nisi quod per se ipsum laudabile esset". Cum ergo deus ratio sit, homo autem rationem a deo accepit sequitur hominem agnatione dei et gente teneri, mundum esse deorum hominumque causa creatum atque hominem principem a deo locum obtinere (§ 27). Quare deus ad hominum usum et commoditates summam omnium rerum ubertatem largitus est, ut ea, quae gignantur, non temere aut fortuito nata, sed donata consulto videantur: tot ac tantis dotibus homines a natura instructi sunt, qua duce quisque deum cognoscere seque cum eo virtute exaequare posset. Rationi sensus et obscurae intellegentiae attributi sunt quasi fundamenta scientiae homini comparandae. Corpus est creatum animi excolendi causa et ut exprimeret, quomodo animo adfecti essemus. Nos vero ad iustitiam natos esse ex hominum societate et coniunctione Cicero efficere studet. Nihil esse unum uni tam simile, tam par, quam omnes inter nosmet ipsos esse Dissimilitudinis et inconstantiae inter homines Ciceronem causas tribuere depravatae consuetudini. Postremum autem huic continens et adiunctum argumentum quod incipit his verbis: quae autem natio non comitatem non benignitatem e q. s non solum id spectat, ut ostendat, similitudinem hominum inter ipsos in rectis et in pravitatibus insignem esse et per omnes populos fusum esse virtutum amorem et vitiorum abominationem, sed etiam genus humanum non

esse seiungendum explicaturus erat, cum omnes homines virtutem comitatis, benignitatis, grati animi ad honestum pertinere existiment: illas autem virtutes iustitiae societatem · coniunctionis humanae munifice et aeque tuenti Cicero (libro V. fin. 65) Stoicos et Antiochum secutus „adiunctas" esse dicit; cumque in vita recta ratio nos meliores efficere possit, sua ipsius causa illas virtutes appetere debet: summa ratio nos non sine consilio creavit: sequitur igitur ad participandum alium alio communicandumque inter omnes ius nos natura esse factos. Rursus propositum (§ 28) pro conclusione valet: nos ad iustitiam esse natos Naturam intellegi vult deum vel rectam rationem vel aliud eiusmodi, quod explicaturus eo transgredi videtur, ut doceat, quomodo iniustitia oriatur, cum iustitia nobis iuncta sit. Ad lacunam hoc loco supplendam Reitzensteinus hunc verborum ordinem proposuisse videtur: atque hoc in omni hac disputatione sic intellegi volo, quom dicam naturam (rectam me dicere rationem summumque deum ab hoc igitur dico iustitiae omniumque virtutum nobis semina tributa esse), tantam autem esse corruptelam e. q. s. Cui bene continuatur mala consuetudo, quos natura dedit igniculos, cito exstinxit; quodsi homo iudicio naturam excoluisset, se cum omnibus arcto vinculo coniunctum esse intellegeret; quibus enim ratio natura data est, iisdem etiam recta ratio data est e. q. s. Cummunionem iuris cum inter deos et homines tum inter omnes homines hic parallelismi causa Reitzensteinus recte confirmare videtur. Quo argumento finito Cicero ex summa hominum inter se similitudine et aequalitate nos ad iustitiam natos esse, iniustitiam autem hominis pravitate niti denuó confirmaturus est Itaque denuo ad malam consuetudinem revertitur, quae cum non in natura sita sit, aliunde exoriatur necesse est. Ea est causa iniustitiae, quod utilitas e iure seiuncta sit, qui primus seiunxit, is omne malum intulit. Seiunctionem natura non contineri iam Socrates perspiciebat. Novum argumentum praecepto Stoicorum annectit amicitiam aequalitate non nisi inter bonos esse utiturque ea ad probandum hominum benevolentiam inter se natura niti; qui a disciplina Zenonis sunt, familiaritatem initium iustitiae continere putant: constat autem familiaritatem cuncta paria comprehendere. Verum non a Zenonis praecepto, sed ab illo Pythagorae τὴν φιλίαν εἶνα ἰσότητα Cicero proficiscitur — quod latine interpretatum esse oportet — quomodo amor sui in nostri similes i. e in omnes homines consequatur. ut pergere possit: ex quo perspicitur, cum hanc benivolentiam tam late

longe (que) diffusam e. q. s. Cum autem alios non minus quam nosmet ipsos amemus sequitur ut benevolentia a natura data in omnes nostri similes existat. Duae res ut Quintus et Atticus comprobant finem primi argumenti faciunt (cf. Reitzensteini p. 16/17) τὸ δίκαιον natura niti. Secundum argumentum, ut ait Reitzensteinus, ex ipsa iustitia sumitur et primum quidem ex notione δικαιοσύνη (§§ 40—44), deinde ex notionibus summis καλὸν καὶ ἀρετή (§§ 48—56). Extremum illud est (§ 57 e. q. s.) ut philosophiam, a qua vivendi doctrina ducatur, laudibus efferat, cuius studio se teneri ac legibus condendis operam dare professus incepti sui rationem probat. Primum argumentum ex iustitia sumptum dupliciter dispositum esse videtur, quamvis multa verba quod maxime dolendum est hoc loco desint. Notionem iustitiae hominibus innatam esse conscientia docet; nisi hominum animis notio culpae insita esset, non posset sensus eiusdem expiandae apud omnes populos exoriri.

De expiatione et piaculis sermonem esse manifestum est, sed contextus rerum paragraphi quadragesimi non liquet. Tum Quintus vel Atticus de religionibus expiandi forte animadvertit, quaedam munera mystarum carere signo expiandi. Tum Marcus gravius argumentum adfert: at vero scelerum in homines atque inpietatum nulla expiatio est; itaque poenas luunt non tam iudiciis quae multifariam nulla sumt, sed angore conscientiae". Immo omnium maleficorum cupiditas ut semet excusent ac purgent, indicio est iustitiam nobis innatam esse. Atque quodam circuitu Cicero iustitiam innatam esse argumentis quae sequuntur probaturus est: Si ius non per se expetitur, esse omnino non potest; item, quod si poena, si metus supplicii, non ipsa turpitudo deterret ab iniuriosa facinorosaque vita, nemo est iniustus aut (scelestus): incauti potius habendi sunt improbi". Quod praeclare exemplis illustrat, primo hominis nil nisi testem et iudicem metuentis, qui in deserto loco aut tenebris nactus sit, quem multo auro spoliare possit imbecillum atque solum, de hoc tali homine qui metiatur omnia suis commodis et nil alterius causa faciat, dubium non est, quid sit facturus. Quodsi negabit se imbecillo vitam erepturum et aurum ablaturum, nunquam ob eam causam negabit, quod natura id turpe iudicet, sed quod metuat, ne emanet i. e. ne malum habeat. Huic exemplo alterum contrarium opposuit naturam iusti ac boni viri, qui vero colloquetur, iuvabit, in viam deducet sola honestatis conscientia contentus neque ullam aliam exiget iustitiae mercedem. Proximae probationes eo spectant, ut

doceant ius et iniuriam non populorum iussis, nec principum decretis nec sententiis iudicum, nec opinione et iudicio hominum contineri, sed in natura posita esse. Inde a § 44 novum argumentum latius patens incipit, quo demonstretur non solum ius et iniuriam natura diiudicari sed omnino omnia honesta et turpia. Iniustitiam turpem putandam ideoque esse fugiendam iam antea declaratum est — restat, ut confirmetur: honesta et turpia non in opinione posita esse, quod duplici modo explanatur Primum assumtione: nam communes inchoatae intellegentiae in omnium similiter animis impressae efficiunt, ut honesta in virtute ponantur, in vitiis turpia. Atqui virtus et vitium in natura non in opinione posita sunt, ergo etiam honestum et turpe, itaque et ius et iniuria Altera confirmatio honestum laudabili annectit Utrumque idem esse ponitur et cum facile intellectu sit neque probandi causa quidquam adlatum est, quod cum Antiochi opinione congruit, honestum et laudabile idem significare et a Stoicis falso seiungi.

Rectissime Reitzensteinus locum paragraphi 46 hoc modo emendandum commendat: (si), quod laudabile, bonum est, in se habeat quod laudetur necesse est; ipsum enim bonum non est opinionibus, sed natura; ergo honestum et turpe in natura posita sunt. Neque ipsi fonti denegandum esse ulteriorem probationem, immo Ciceronem, qui tam insigniter distinxerit ius in natura positum esse et iustitiam tolli, nisi per se ipsa expetenda sit, in ultima huius libri parte disputare etiam iustitiam per se expetendam esse, quae ut in natura posita sit, ita finem hominum esse, totumque hoc beate vivere etiam in iustitia ponere rectissime Reitzensteinus contra Schmeckelium addidisse videtur. Conclusionem ex laudabili et bono „certe honesta quoque et turpia . . . ad naturam referenda sunt“ non sequitur quod Ciceronem in fine totius operis dicere oportuit „igitur ius et iniuria eodem modo“. Nec proximus locus pertractat opinionum varietatem de iure atque iniusta hominum actione, sed dissensionem hominum de bono (honesto) quod profecto sub fine § 46 elucere atque eminere videtur in his verbis: et ea (bona et mala) sint principia naturae Atqui homines sensibus perturbantur illudque solum bonum putant, quod sensibus percipiunt non quod ratione cognoscunt itaque voluptate imitatrice boni, matre omnium malorum decipiuntur, cuius blanditiis corrupti, quae natura bona sunt, quia dulcedine hac et scabie carent, non cernunt satis. Nunc demum sequitur illud: quoniam iustitia inter honesta ponitur — expetendam,

ut recte putat Reitzensteinus. — Argumento quod sequitur praemunitur via ad sententiam principalem: omnes boni viri ipsam aequitatem et ius ipsum amant nec est viri boni errare et diligere, quod per se non diligendum sit. Per se igitur ius et iustitia expetenda et colenda sunt; sin ea, reliquae quoque virtutes per se colendae sunt. Quamquam autem haec enuntiatio idem declarare videtur, de quo supra (§ 32 quae natio non e. q. s) dictum est, tamen a Cicerone eandem rem alio consilio iisdem verbis redditam esse sumendum est. Paragrapho 32 probandum erat, comitatem benignitatem et gratum animum bona esse ut excolamur — paragrapho 48 autem virtutem per se expetendam esse Paragrapho 40 sermo est de iustitia per se expetenda „quod si poena, si metus supplicii, non ipsa turpitudo deterret ab iniuriosa facinorosaque vita, nemo est iniustus, aut incauti potius habendi sunt improbi“. Eadem sententia est paragraphi 49: Atqui etiam si emolumentis, non suapte vi virtus expetitur, una erit virtus, quae malitia rectissime dicetur. Eodem modo Reitzensteinus illud parapraphi 41 diiudicat: „o rem dignam, in qua non modi docti sed etiam agrestes erubescant atque paragraphi 50: at me istorum philosophorum pudet, in quibus Carneades, Epicurei eorumque disciplina intellegantur

Ut initium primae partis ab honesto et turpi in natura ponendo sumitur (§ 44), ita concluditur, virtutem et vitia propter honestum et turpe, quod in iis natura insit expeti vel vitari. Quod si deformitas corporis habet aliquid offensionis, animi quoque depravatio et foeditas habeat necesse est (de fin. V. 47). Improbus miser est vitiis ipsis non eventibus qui sequuntur. Verbum miseri dat occasionem incepti persequendi: Probus est ipsa virtute beatus, virtus est naturale bonum per se expetendum — immo virtus est summum bonum non ulli alii comparandum. Parva sunt bona opes, honores, forma et valetudo. Hoc non est Stoicorum sed Academicorum praeceptum, quod Antiochus Stoicis contrarium mutatis parvorum bonorum nominibus, saepius praedicavit (de fin V. 71 et 72). Itaque omissa iustitia disputatio ipsa de summo bono ac vita beata instituta est. Restabat igitur, ut de parvis bonis disputaretur ac probaretur, quaenam philosophorum disciplina rectissima esset. Sed hoc non est diiudicatum, cum praesertim ad ius civile explicandum nihil pertineret haec de summo bono maloque dissensio. Itaque Cicero rogatus respondet placere terminos, quos Socrates pegerit (§ 56), iisque parere i. e. secundum naturam vivere, quod

Socraticum est, et Academici firmiter tenuerunt, itemque Stoici docueruut. Disputationem de finibus subtilem et artis plenam ab illa de iure separari non posse Reitzensteinus mihi probe perspexisse atque argute confirmavisse videtur, Ciceronem in conscribendis paragraphis (33, 37—39, 46, 52, 54—56) libri primi de legibus potissimum Antiochum respexisse, quae opinio etiam verbis ipsius Ciceronis confirmatur (Cf. I. § 54.), ut supra diximus.

Equidem verisimillimum iudicarem, Ciceronem libro primo de legibus praecipue operam navasse anno 45 cum fortunae gravissimo percussus vulnere et administratione reipublicae liberatus, doloris medicinam a philosophia petens et otii oblectationem hanc honestissimum iudicans se ad Musas severiores i. e. ad philosophiae conscribendae studium contulisset, absolutis iam libris de oratore, de finibus, academicis, de divinatione et de fato. In libro primo de legibus § 52 respicere videtur libros de finibus, quos iam vel conscripsit vel conscripturus erat, his verbis: ad finem bonorum, quo referuntur et quoius apiscendi causa sunt facienda omnia, controversam rem et plenam disscussionis inter doctissimos, sed aliquando iudicandam, deinde illa quibus Quintus respondit: „licebit alias“. Haec quoque verba libri de fin. I, 11 adhaerescere videntur: his libris quaeritur, qui sit finis quid extremum — quo sint omnia bene vivendi recteque faciendi consilia referenda — qua de re cum sit inter doctissimos summa dissensio e. q. s. Non sine vi haec quoque verba Quinti sunt (§ 56): nam ista quidem magna diiudicatio est, ut ex te ipso saepe cognovi: tum illa Attici qui § 5 libri primi de legibus verbis Ciceronis ex opere de oratore utitur: abest enim historia litteris nostris, ut et ipse intellego et ex te persaepe audio conferas librum II de or. § 55: Minime mirum, inquit Antonius, si ista res (historia) adhuc nostra lingua illustrata non est...... quippe cum sit opus ut tibi quidem videri solet, unum hoc oratorium maxime; in libro de or. II § 51,: „Age vero, inquit Antonius, qualis oratoris et quanti hominis in dicendo putas esse historiam scribere? et de oratore II § 62: videtisne, quantum munus sit oratoris historia? Interrogatum ab Attico § 54 num assentiretur Antiocho cum respondisset se mox visurum num in omnibus assentiatur necne, non aliud opus nisi Academica (in quibus de cognoscendi praeceptis ageretur) intellegi voluisse verisimile est. Quantum autem illud valeat ad definiendam huius libri aetatem, quod in epistula ad Atticum XIII 19 anno 45 scripta Cicero declarat, cur

in libris de oratore nullae suae partes fuerint; quae autem his temporibus scripserit Ἀριστοτέλειου morem habere in quo sermo ita inducatur ceterorum ut penes ipsum sit principatus; quodque Ciceronem in libris de finibus, in Academicis et in libris de legibus, primas tenere videmus, non est necesse dicere. Ciceronis opinionem de recentiori Academia deque Carneade lectoribus eiusdem notam fuisse, eo adducor ut credam, quod Cicero in libris de republica Carneadem aperte impugnat, hic vero contentionem cum Antiocho recusare videtur simulque indicat, se maxima ex parte ex eadem familia esse, Academica eius autem in lucem prolata esse, ut recte doctissimus Reitzensteinus conicit, qui, quod Cicero ad supplendum extremum huius libri locum non declaraverit, se non Stoicis sed Socrati assentiri, recte inde deducere videtur, libros de finibus a Cicerone antea editos fuisse. Quae cum disputatione de iure necessario tangi oportuit, ea esse retractata. Itaque quid Cicero senserit, ex aliis operibus populo innotuisse necesse est. At dixerit fortasse quispiam Ciceronem ita loqui ac si ea opera nondum scripta essent Aetatem libri primi de legibus a Cicerone ante ascriptam esse necesse esse opinione doctissimi Reitzensteini. Quod si cui primo obtutu mirum videatur, libri eius de divinatione documento sint. Mirum in modum cum eo locus de auspiciis libri secundi § 31 ff congruit Contentio augurum Appii et Marcelli iisdem fere verbis commemoratur in libro II de legibus 32 et II 75 de divinatione. Et primo et secundo continuatur et iungitur iussu auguris (Ti Grachi) duos consules (Scipionem et Figulum) magistratum suum deposuisse. Totum iudicium illius contentionis penitus est aequale. Cum Cicero de legibus II 32 expositionem sic incipit: divinationem quam Graeci μαντικὴν appellant, esse sentio; huic plane respondet initium libri primi de divinatione: vetus opinio est iam usque ab heroicis ducta temporibus, eaque et populi Romani et omnium gentium firmata consensu, versari quandam inter homines divinationem, quam Graeci μαντικὴν appellant". In utroque opere eodem argumento utitur: de leg. II 32 si enim deos esse concedimus, eorumque mente mundum regi et eosdem hominum consulere generi et posse nobis signa rerum futurarum ostendere, non video cur esse divinationem negem, ita de div. I 10 mihi vero satis est argumenti et esse deos et eos consulere rebus humanis In utroque opere consensum gentium testem affert. Multa auspicia, multa auguria neglegentia collegii amissa plane et deserta esse ut Cato ille sapiens

queratur, Cicero de divinatione I 28 item de legibus II 33 commemorat: sed non dubium est, quin haec disciplina et ars augurum evanuerit iam et vetustate et neglegentia". Itaque Cicero libris de divinatione interfecto Caesare 44 post Idus Martias absolutis consilium cepisse videtur libros de legibus iam antea scribi coeptos perficere, in quibus non potuit fieri, quin nonnulla, quae tempus ipsum posceret, addenda, quaedam autem delenda censeret. Nam cum e locis qui de auspiciis (leg. II. 31.) et (de div. II 35) deque diversis sententiis augurum C. Marcelli et Appii Claudii tanta utrobique consensio elucescat ut alterum opus alterius ope indiguisse non ambigendum sit — cum autem Cicero de div. II, 1 omnia opera philosophica, quae usque ad id tempus lucem aspexerunt suo quaeque ordine recenseat neque librorum de legibus mentionem faciat, sequitur ut credamus Ciceronem tractati loci de auspiciis et auguribus memorem eodem fonte ad librum II de legibus perficiendum et augendum non ante usum esse quam libros de divinatione ediderit. Quae denique de Clodii sociorumque eius fatis tamquam proximis casibus (de leg. II 41—42) referuntur, definiendae aetati huius operis non parum inserviant necesse est. Non sceleratorum quorum essent plenae tragoediae, sed perditorum civium exemplis usus, quorum scelere discessu Ciceronis iura religionum polluta essent, non potest negari, quin adversarium suum respexerit, qui a Milone anno 52 interfectus gravem impietatis poenam luisse visus esset. Ex hac ratione merito contendendum puto fieri non potuisse, quin hanc rem reliquis huius libri capitibus inseruerit. Exceptione a Quinto facta non omnes impios poenas sceleris dedisse Cicero respondet tamen eos agitari atque insectari non ardentibus taedis, sicut in fabulis, quos iam nemo credat, sed angore conscientiae fraudisque cruciatu Denuo in libro de legibus II § 43 praebere optimum exemplum omnibus notum Reitzensteinus putat Ciceronis adversarium: Vidimus eos, qui, nisi odissent patriam, nunquam inimici nobis fuissent, ardentis tum cupiditate, tum metu, tum conscientia (quid) quid agerent, modo timentis, vicissim contemmentis religiones, iudicia perrupta ab iisdem corruptela hominum non deorum. Reprimere se dicit Cicero nec longius insequi eo minus quo plus poenarum habeat quam petiverit. Tantum ponit brevi duplicem poenam esse divinam, quod constet et ex vexandis vivorum animis et ea fama mortuorum, ut eorum exitium et iudicio vivorum et gaudio comprobetur. Alterum hunc tam offensum atque invisum

reipublicae hostem et inimicum Ciceronis Reitzensteinus M. Antonium intellegi vult, de quo in oratione Philippica secunda (§ 1—2) et saepius dictum sit: non existimavit sui similibus probari posse se esse hostem patriae, nisi mihi esset inimicus. Item loci ex orationibus Philippicis allati Ciceronem in animo hobuisse M. Antonium, intimum Clodio in tribunatu Reitzensteino fidem faciunt, quem diceret Caesaris interitu omnes animi cruciatus propter scelerum conscientiam perpessum esse (Phil. II, 88), perterritum de sommo excitari, furere saepe vigilantem (Phil. II, 68), eodem angore Roma profugisse (Phil. III 24), iudicia corrumpere, non metuere (Phil. II 115), cuius interitum quem Cicero speret omnes cives gaudio affecturum. Neque illud Ciceronis facinorosorum exitium et iudicio vivorum et gaudio comprobari Reitzensteino parvi nomenti esse videtur, cum idem dicat Phil I 35: beatus est nemo, qui ea lege vivit, ut non modo impune sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici possit.

Qua distinctione legis scriptae et iuris naturae in libro I 18 et II 8 de legibus utitur, eandem facit in Phil XI 28 est enim lex nihil aliud nisi recta et a numine deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria. Etiam in Phil. I et XIII cognoscendis legibus Ciceronem intentum esse legimus. Servium Sulpicium laudibus efferens neque instituere litium actiones maluisse, quam controversias tollere dicit, quod Reitzensteinus confert cum verbis de legibus I 17: potius ignoratio iuris litigiosa est quam scientia". Scilicet locos ex orationibus Philippicis a Reitzensteino adlatos non tantam vim in sese habere, ut opus de legibus a Cicerone ipso completum atque eo tempore esse editum, quo orationes Philippicae habitae essent, plane confirment; at negari non potest verisimillimum esse, libros de legibus qui usque ad vernum tempus anni 45 in Ciceronis forulis imperfecti latuerint, postea denuo ad perficiendum susceptos fuisse.

Sed si perpenderimus Ciceronem haudquaquam pari odio in Antonium atque in Catilinam, Clodium, in Gabinium et Pisonem flagrasse immo confessum esse (fam. XII, 10) nunquam tanto odio civitati Antonium fuisse quanto Lepidus esset, illum enim ex turbulenta republica, hunc ex pace et victoria bellum excitavisse; si deinde reputaverimus exstare litteras a Cicerone ad Antonium missas plenas humani officii. benevolentiae, haud credemus consilium eo loco fuisse Antonii perstringendi, quo eorum meminit qui nisi odisent patriam, numquam inimici Ciceronis fuissent (de leg. II, 42), quos

vidisset ardentes tum cupiditate, tum metu e. q. s. Antonius consul eius anni, quo Caesar interfectus est, vitae suae timere debuit, quem coniuratores consilia sua diligentissime celassent; at etiam percussores Caesaris metus invasit, cum populum impium ac nefarium facinus minime approbantem vidissent, quorum primus crudeles perfidiae poenas dedit Trebonius a Dolabella occisus Cicero enim cum desperata libertate se frustra niti vidisset neque Antonii veteranis tam rationem quam fortes milites resistere posse, Roma relicta in Graeciam profecturus ventis adversis Rhegium reiectus est, tum a Bruto se exorari passus Romam rediit atque reipublicae servandae non odii sui expiandi causa in Antonium invectus est.

Quid? si victoria de Antonio ad Forum Gallorum reportata et magnis supplicationibus decretis Cicero non potuit Antonium ante oculos habere dicens, se eo minus longius insecuturum (esse), quo plus poenarum habeat, quam petiverit. Ita quoque laus Sulpicii qui malebat controversias tollere, quam litium actiones instituere (Philipp. IX 10) reddit eandem sententiam de legibus I, 18 expressam — haec omnia nihil aliud demonstrant nisi eundem scriptorem esse orationum Philippicarum et librorum de legibus. Quod similiter (Philipp. XI 28) ac in libris de leg. I 18 et II, 8 lex vocatur: recta et a numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibens contraria, id documento est, tractanda disputatione de legibus Ciceroni eam definitionem usitatam factam esse. Praeterea nisi per se intellegi posset, fieri aliquoties debuisse in tam occupata Ciceronis vita, ut plura instituerentur quam absolverentur, ipse fatetur (de leg. I 3) se neque tam facile interrupta contexere quam absolvere instituta, unde colligere licet Ciceronem simul ac rem aliquam comprehenderit, cito conformare solitum esse Itaque etiamsi Antonium spectarent eadem verba ac sententiae ex opere de legibus et ex orationibus Philippicis a doctissimo Reitzensteino collatae — quod nonnullis rebus negare cogor — tamen eisdem argumentis vix adducerer ut crederem libros de legibus, qui usque ad vernum tempus anni 45 in Ciceronis forulis inperfecti latuerint, postea denuo susceptos atque eodem anno suprema manu imposita nec non paucis additis una cum orationibus Philippicis in lucem emissos fuisse. Nam ut Cicero orationem Philippicam II Attico misit cuius custodiendae et proferendae arbitrio eius permisisset ita et hos libros de legibus vel Attici vel Tironi suo edendos committere potuit.

Haec omnia, si qua recta essent, quae in hac quaestiuncula de tempore Ciceronis librorum de legibus et compositione libri primi exposui, nonnullis fortasse usui futura esse; quae autem minus feliciter cecidissent, nemini detrimentum allatura esse spero.

At fontes philosophorum Graecorum libri primi aliosque romanos et graecos libri secundi et tertii e quibus Cicero hausit accuratius investigare singulare studium exposcit, quod aliis urgentibus negotiis immuni tempore reservari mihi liceat.

Me quidem laboris non poenitebit si etiam nostrates ad eadem studia incitavero quod mei quoque consilii fuisse libenter profiteor

Ad haec conscribenda editionibus Davisii — Rathii, Bakii, Feldhuegelii, Adolphi du Mesnil et Vahleni (1883) usus sum; praeterea haec mihi subsidia critica praesto fuerunt:

1.) Reitzenstein, drei Vermutungen zur Geschichte der röm. Literatur Marburg 1893

2.) Adolphus Hoyer: De Antiocho Ascalonita Bonnae 1883.

3.) De XII tabularum lege a Graecis petita, quaestiones philologae scripsit Fridericus Boesch Ilfeldensis Gottingae 1893.

4.) Rheinisches Museum 17. Jahrgang N. F. 1862 p. 269.

5.) Drumann, Geschichte Rom's 6.

6.) M. Tullii Ciceronis de oratore libri tres, erklärt von Dr. Gustav Sorof 1875, 1882 Berlin.

7.) M. Tullii Ciceronis de oratore libro tres von Dr. Karl Wilhelm Piderit 1886, 1889, 1890.

8.) J. A. C. von Heusde: M. Tullius Cicero Φιλοπλατων Traiecti ad Rhenum 1836.

9.) Schmeckel, die Philosophie der mittleren Stoa Berl. 1892.

10) Geschichte der röm. Literatur von Martin Schanz I Th. II Aufl. München 1898.

Scribebam Carlovicii anno MDCCCCI.

Gregorius Lazić.

I

Научна основа за школску годину 1900—1901.

А) Облигатни предмети

Наука хришћанска

а) *Грчко источна*

I разред. Библијска историја старога завета по књизи проф. Јована Петровића. Мали катихизис са разјашњењем.

II. Хришћански катихизис православне цркве по књизи од Михаила Миловановића.

III. Библијска историја новога завета по Н. Вукичевићу. Тумачење јеванђеља.

IV. Литургика по књизи од Александра Живановића.

V. I. део догматике по књизи Догматичко богословље са благословом митрополита Махаила. У току предавања додирнуте су важније партије из хришћанске апологетике.

VI. II. део догматике по књизи од V. разр. Одломци из хришћ. апологетике.

VII. Православна маралка по књизи проф. Саве Теодоровића

VIII. Историја хришћанске цркве по Ник. Гр. Живковићу.

*

У недељне и празничне дане пре св. литургије држане су ексхорте и учило се црквено појање.

б.) *римо-католичка.*

I. разред. О вери, о заповедима, о греху и крепостима, о милости, сакраментима и молитви, по књизи: Велики католички катекизам (po Deharbu).

II. Обреди католичке цркве по књизи: Католичка литургика од Цвјетка Рубетића.

III. Библијска повест старога завета по др. Ф. Ивековићу.

IV. раз. Библијска повест новога завета по др. Ф. Ивековићу.

V. Општи део науке католичке апологетике по др. Феликсу Суку.

VI. Посебни део католичке догматике по Цвјетку Рубетићу.

VII. Моралка по Суку.

VIII. Црквена повесница по дру Ф. Белају.

Латински језик

I. разред. Облици правилне деклинације и коњугације увеџбани превођењем с латинског на српски и са српског на латински по примерима Лекићевим I. део. Писање речи и учење на изуст. Писање превода са српског на латински. У II. течају 2 школске задаће на месец, по 1 сат свака.

II. Понављање и попуњавање онога, што се учило у првом разреду. Облици неправилни у деклинацији, роду и коњугацији. Најглавније из науке о падежима, acc. c. inf., партиципијална конструкција, конјункцијоналне реченице особито abl. absol., герунд, герундив, упитне реченице и супин. Преводило се с латинског на српски и са српског на латински по примерима Лекићевим II. делу. Писање речи и превода са српског на латински. Сваког месеца по две школске задаће, свака по 1 сат.

III. Граматика Туроманова 3 сата на недељу. Главно из синтаксе све до глагола уз веџбеницу Туроманову I. део, с веџбањем у превођењу с латинског на српски и са српског на латински. Читање из „Urbis Romae viri illustres“ од Ломода по Марнову издању: I. II. III. VII. X. XI. XII. XVIII. XXVII. XXXV. LXI. XLIII. 3 сата недељно. Писање речи и учење на изуст. Писање превода са српског на латински. Сваког месеца по 2 школске задаће, свака од 1 сата.

IV. Граматика 2. сата недељно. Главно из синтаксе о глаголу уз веџбеницу Туроманову II. део, с веџбањем у превођењу са српског на латински. Најглавније из просодије, из метрике о хексаметру и дистиху. Читање 4 сата недељно: C. J. Caesaris de bello Gallico lib. I. IV. V.; у другом течају из Овидија по Јурмићу: Trist. II. fast. 5., 9. Metam. 19 20. Писање речи и учење на изуст. Писање превода са српског на латински. Месечно 2 школске задаће свака од 1 сата.

V. а.) Читање 4 сата на недељу; I. течаја T. Livii XXII. — e libris Fastorum 1, 2, 3, II. течаја 3 сата P. Ovidii Trist. IV, 10, Met. 2, 3, 4, 5 по Јурмићу, 1 сат наставак Ливија књ. I.; а осим тога у свези из читанке „Primjeri iz rimske književnosti u hrvatskom prevodu“, што је у њој из Ливија; исто тако после прочитаних песама Овидијених у оригиналу и оне, које су преведене у читанци и из књижевне историје о Ливију и Овидију. Уз читање ишло је кратко тумачење дотичних реалија из старина и

митологије, а концем течаја понављало се и слагало у неку целину све, што је из старина и митологије протумачено.

б) Граматика 1 сат недељно: понављање и попуњавање синтаксе до глагола уз превођење са српског на латински по Туром. Синтакт. задацима III. део.

в.) Сваког течаја по 5 школских задаћа, међу којима једна превод на српски из латинских писаца, који се у овом разреду читају. Писмене задаће и исправци обављени су у сате за синтаксу одређене.

VI. а) Читање 5 сати недељно: у I. течају: C. Sall. Jugurtha, уз литерарни увод о Салустију. II. течаја 4 сата из P. Vergilii Aenedis lib. I. II. остало из превода; 1 сат. M. T. Ciceronis in Catilinam oratio I.; Из књижевне историје увод у Виргилија и у Цицеронове говоре наиме против Катилине. Тумачење реалија као у V. разреду.

б) Граматика: 1. сат недељно: понављање и попуњавање науке о глаголу уз превођење са српскога на латински.

в) Задаће као у V. разреду.

VII. а) Читање 4 сата на недељу. I. течаја: M. Tullii Ciceronis oratio pro Milone; Laelius а у преводу оно, што је из Цицерона у читанци. II. течаја: P. Virgilii Maronis Aeneidis lib. VII. VIII.; Bucol. ecl. 1. Georgic, lib. I. и остало из превода. Из књижевне историје: живот и рад Виргилија, карактеристика његових дела, особито Енеиде. Стварно тумачење као у V. разреду.

б) Граматика: 1 сат на недељу: вежбање у стилистици с превођењем са српског на латински по вежбеници.

в) Писмене задаће као у V. разреду.

VIII. а.) Читање 4 сата на недељу: I. течаја изабране Хорацијеве оде књ. I. 1. 3. 6. 10. 15. 22. 37. II. књ. 3. 10. 13. III., књ. 2. 9. 13. 30. књ. IV. 6. 9. Epod. II. Serm. lib. I. 1. Epist. lib. II. 1. lib. III. de arte poëtica — у оригиналу, остало у преводу; за тим читање одабраних песама из Катула, Тибула и Проперција у преводу. Из књижевне повести лирско песништво код Римљана. II. течаја из Тацитових Annal. књига I. уз допуне по читанци и литерарни увод о Тациту. Читање Плаута из читанке. Преглед целе римске књижевности. Стварно тумачење као у V. разр.

б) Граматика 1 сат на недељу; вежбање у стилистици с превођењем са српског на латински по вежбеници.

в) Писмене задаће као у V. разреду.

Грчки језик

III. разред. Наука о облицима до прегледа облика глагола на ω према граматици Туромановој. Превођење грчких реченица на српски и писање превода са српског на грчки по Туромановим Примерима. У II. течају сваког месеца по 1 школска задаћа, свака од 1 сата.

IV. Понављање градива из III. разр. Наставак. Глаголи на „μι“ Неправилни глаголи. Из синтаксе да падежа по Туроману. Учење речи на изуст. Превођење примера из вежбенице Туроманове и писање превода са српског на грчки. Месечно по 1 школска задаћа свака од 1 сата.

V. а) Читање 4 сата недељно; I. течаја из Xenophontis Chrestomathia: Anabasis V. VI. Cyr. VI. у оригиналу; а у свези с тим оно у преводу што је из Ксенофонта у читанци од Сенца ул литерарни увод о Ксенофонту. II. течаја: Homeri Iliadis lib. I. II. у оригиналу уз кратак увод у читање Омира:

б) Граматика 1 сат на недељу: наука о падежима с писменим превођењем са српског на грчки.

в) Четири писмене школске задаће у сваком течају, међу којима једна превод на српски из оног грчког писца, који се чита у разреду. Учење речи и појединих краћих делова на изуст. Писмене задаће и исправци обављани су у сате одређене за граматику.

VI. а) Читање 4 сата на недељу I. течаја: Homeri Iliadis lib. XIX.—XX. у оригиналу, а у свези с тим у преводу оно што је из Илијаде у читанци од Сенца. II. течаја: „Herodoti lib. V.“ у оригиналу, а у преводу оно све што је у читанци из Иродота. Из историје књижевности: кратак преглед грчке историјографије.

б) Граматика 1 сат на недељу: остатак грчке синтаксе с превођењем са српског на грчки.

в) Писмене школске задаће као у V. разреду.

VII. а) Читање I. течаја: Demosthenis κατὰ Φιλίππου A, B. Г. у оригиналу; за тим у преводу оно је у читанци из Ликурга, Есхина и других грчких говорника. Из историје књижевности: преглед грчког говорништва: II. течаја Homeri Odysseae lib. I. II. III. IV. у оригиналу, а остало у преводу из читанке уз тачно назначење савезна садржаја нечитаних партија.

б) Писмене школске задаће као у V. разреду.

VIII. а) Читање 4 сата недељно; I. течаја: Platonis Apologia и Euthyphro, и Homeri Odysseae XX. у оригиналу; оно што је из Федона у читанци преведено, уз литерарни увод у историју грчке философије. Одисеја се читала 1 сат недељно. II. течаја: Sophoclis Antigone у оригиналу, а у преводу оно, што је из драматскога песништва у читанци; за тим читање одабраних лирских песама у преводу. Преглед грчке књижевности.

Писмене школске задаће као и у V. разреду.

Српски језик

I. разред. Именски и глаготски облици. Наука о простој, раширеној и неприvезаној сложеној реченици. О интерпункцији. Читање из читанке за I разред. Учење песама на изуст и декламовање. У I. течају често писање диктанда од $^1/_2$ сата. У II. течају сваких 14 дана 1 сад школска, сад домаћа задаћа.

II. Опширно о именским и глаголским облицима. О привезаним сложеним реченицама и перијоду. О интерпункцијама. Учење песама на изуст и декламовање. Читање из читанке за II. разред. Сваких 14 дана по 1, сад школска сад домаћа, задаћа.

III. Наука о значењу речи и облика, изузевши глаголе до предлога. Читање читанке за III. разр. Учење на изуст и декламовање одабраних песама. Сваких 14 дана по 1, сад школска, сад домаћа задаћа.

IV. Наука о значењу предлога и глаголских облика. Савез са науком о сложеној реченици. Вежбање у састављању најобичнијих пословних саставака за практични живот. Читанка за IV. раз. Учење на изуст и декламовање одабраних песама и прозе. Сваки 14 дана по 1, сад школска, сад домаћа задаћа.

V. Песништво епско, лирско и дидактично, с науком о метрици, уз читање Мажуранићева Ченгић-аге и примера из читанке Суботићеве II. део. Приватна лектира: читање традиционалне литературе. Учење песама и прозе на изуст и декламовање. Главни нацрт стилистике и главне врсте прозе, уз читање примера из читанке. Сваког течаја 7 задаћа, од којих 3 школске.

VI. Песништво драмско уз читање Његошева „Горског Вијенца“; Л. Костића „Максима Црнојевића“ и примера из читанке. Историја српске књижевности до дубровачке по Новаковићу. Приватна лектира. Учење песама и прозе на изуст и декламовање. Сваког течаја 7 задаћа, од којих 3 школске.

VII. Из старословенског језика: наука о гласовима и облицима, читанка од Ђ. Шурмина и С. Босанца. Књижевност у Дубровнику, у Хрватској, Славонији и Босни. Приватна лектира: Гундулићев „Осман“, Палмотићев „Павлимир“, Качићев „Разговор“ и Рељковићев „Сатир“. Сваког течаја 5 задаћа.

VIII. Наука о гласовима и облицима српскословенског и хрватскословенског језика. Читанка од Ђ. Шурмина и С. Босанца. Књижевност српска и хрватска новијег доба. Приватна лектира: дела знаменитијих писаца српских и хрватских новијег доба. Учење песама и прозе на изуст и декламовање. Сваког течаја 5 задаћа.

Немачки језик

I. разред. Вежбање у изговору, читању и писању. Правилни облици, чланик, именица, придев, кард. и орд. бројеви, заменице, помоћни и слаби глаголи. Превођење са српског на немачки и с немачког на српски по Марновој вежбеници I. део. Практичне вежбе на табли. Диктандо. Учење најобичнијих речи на изуст. Сваких 14 дана по 1, сад школска, сад домаћа задаћа према оном, што је прочитано.

II. Понављање и допуњавање правилних облика; слаби, јаки мешовити и неправилни глаголи и предлози по Марновој гламатици.

Превођење с немачког на српски и са српског на немачки по Марновој вежбеници П. део. Вежбања у правопису. Учење речи и најобичнијих реченица свакидашњег говора на изуст као и помањих басана, прича и песмица уз тумачење. Сваких 14 дана по 1, сад школска, сад домаћа задаћа према оном, што је прочитано.

Ш. Понављање и свршетак облика. Наука о падежима и предлозима. Просте, раширене и непривезане сложене реченице по Марновој граматици. Превођење с немачког на српски и са српског на немачки по Марновој вежбеници за Ш. и IV. разред. Учење речи и реченица на изуст. Читање, тумачење и декламовање лаких и кратких песама. Покушаји приповедања на немачком језику. Сваке 3 недеље сад школска сад домаћа задаћа према оном, што је прочитано.

IV. Наставак синтаксе: наука о употреби глагола и савеза. Привезана сложена реченица и период Главно о постајању и састављању речи, суставна наука о правопису. Превођење са немачког на српски и са српског на немачки по Марновој вежбеници Ш. део. Вежбања у правопису. Учење речи и реченица на изуст. Читање, превођење, тумачење и препричавање лаких прозаичних и песничких комада. Покушаји у приповедању на немачком језику. Декламовање мањих песама. Сваке 3 недеље домаћа или школска задаћа, које преводи на немачки, које репродукција оног, што је већ прочитано.

V. Понављање и попуњавање синтаксе. Читање, превођење, стварно и граматичко тумачење одабраних, понајвише прозаичних комада по читанци Марновој I. део. Приповедање немачким језиком и вежбање у разговору. Немачка фразеологија Декламовање на изуст научених песама. Наставни језик немачки. Сваке 3 недеље домаћа или школска задаћа, које преводи на немачки, које репродукција онога, што је већ прочитано.

VI. Читање уза стварно, граматично и естетично тумачење штива. Читанка Марнова I. део. Приповедање немачким језиком и вежбање у разговору. Немачка фразеологија са превађањем са српског на немачки. Поетика: драма. Декламовање. Наставни језик немачки. Сваке 3 недеље по 1, сад школска, сад домаћа задаћа као у V. разреду.

VП. Читање, стварно и естетично тумачење производа новије немачке књижевности од Клопштока до Гетеове смрти. Животописи књижевника у згодном избору и опсегу по немачкој читанци Марновој П. део. Приповедање немачким језиком и вежбањем у разговору. Декламовање. Месечно једна, понајвише домаћа радња и то самостални саставци по упутству учитељеву.

VШ У I. теч Читање, стварно и естетично тумачење најзнаменитијих производа немачке песничке белетристичке литературе, од Гетеове смрти до данас. Животописи књижевника по згодном обзиру и опсегу. Чита се немачка читанка проф. Марна. Декламовање на изуст научених песама. У П. теч. књижевно-

историјски преглед новије немачке литературе по њезиним најзнатнијим производима. Сваког месеца по 1, понајвише домаћа радња и то опсежнији самостални саставци.

Земљопис и историја

I. разред. Очигледно тумачење основних географијских представа. Дневни путеви сунца према школској згради и кући у развиду и глобусу. Описивање и тумачење расветних и топлинских прилика у завичају преко године, колико непосредно стоје до дужине дана и висине сунца.

Главни облици копна и воде и њихова раздеоба по земљи; положај најзнаменитијих држава и градова уз непрекидно вежбање и дотеривање у читању земљовида.

Покушаји у рисању нај једноставнијих географских објеката.

II. а) Земљопис 2 сата на недељу. Азија и Африка по положају и оцрту у орографијском, хидографијском и топографијском погледу, обзирући се на климатска стања колико се могу растумачити из смештаја сунчанога пута према различним обзорима. Савез климе са вегетацијом, производима земаља и занимањем народа објашњује се поједином ученику посве јасним примерима.

Европа. Преглед по оцрту, рељефу и водама; земље јужне Европе и Бритски отоци према гледиштима, која су назначена код Азије и Африке.

б.) Историја 2 сата на недељу: Стари век. Опширно приказивање прича. Најважнија лица и догађаји, поглавито из историје грчке и римске.

III. 3 сата на недељу, наизменце земљопис и повест.

а.) Земљопис: Европске земље, о којима се није радило у II. разреду (изузевши Аустрију и Угарску), Америка и Австралија према истим гледиштима као у II. разреду, особито што се тиче тумачења климатског стања. Вежбе у цртању једноставних земљовидних цртежа (као и у II. разреду).

б.) Историја: средњи век. Најважнија лица и догађаји с особитим обзиром на повест земаља круне св. Стевана.

IV. а.) Земљопис: 2 сата на недељу. Физички и политички земљопис Аустрије и Угарске изузевши статистички део као такав, но поближе осврћући се на производе земаља, занимање, прометни живот и културне прилике народа.

Вежбе у цртању једноставних земљовидних цртежа.

б.) Историја 2 сата на недељу. Нови век. Најважнија лица и догађаји. Повест земаља круне св. Стевана чини главни садржај обуке.

V. Повест старога века, поименце Грка и Римљана до пунских ратова, свагда се обзирући на културну повест и земљопис по Гинделију-Клајићу.

VI. Наставак старога века од пунских ратова и средњи век,

свагда се обзирући на словенску културну повест, а особито на српску историју и на земљопис по В. Клајићу.

VII. Повест новога века, свагда се обзирући на опћу културу и словенску културну повест и на земљопис по Клајићу.

VIII. I. течај. Повест Српског народа па Хрватске с особитим обзиром на повест австро-угарске монархије по Хојићу. II. течај. Статистика австро-угарске монархије у опће, а троједне краљевине на посе, испоређујући је са односајама других јевропских држава, по Стекласи. Понављање опће повеснице сва три века кроз целу годину.

Географија. Најважније из астрономске, физикалне, политичне географије, особито и потанко хидро-хоро- и топографија Јевропе и њена тачна политична подела. Свега 1 сат недељно општи део географије по Хојићу, а политичка географија и топографија по Манојловићу.

Математика

I. разред. Рачуница. I. и II. течаја: Декадски бројни сустав. Римске цифре. Четири темељна рачуна с неименованим иједноименим целим и десетичним бројевима. Метрички сустав мера и утега. Рачунање са вишеименованим бројевима. Дељивост бројева, растављање у просте факторе. Најједноставније приправне вежбе за рачунање с обичним разломцима уз тражење заједничке мере и заједничког садржатеља. II. течаја: Геометријска очигледна обука. Основне творине. Правац, круг, кут и успоредница (паралеле). Најједноставнија својства трокута.

II. Рачуница: Раширене вежбе о мерама и садржатељима. Рачунање са разломцима и темељито вежбање у свима операцијама са разломцима. Претварање десетичних разломака у обичне и обратно. Главни поучци о односајима и размерима. Једноставно правило тројно с употребом размера и рачун закључком. Постотни и једноставни добитни рачун.

Геометријска очигледна обука. Сумернице (симетрале) дужина и кутова. Складност трокута и њезина употреба. Најважнија својства круга, четверокута и многокута.

III. Рачуница. Четири темељна рачуна с целим опћим бројевима и с њиховим разломцима. Четворење и вађење четворног корена. У савезу с геометријским рачунима: непотпуни бројеви, скраћено множење и делење; употреба овог последњег код вађења четворног корена.

Геометријска очигледна обука. Једноставни случајеви испоређења, претварања и дељења ликова. Мерење дужина и површина. Питагорово правило на основу најједноставнијих доказа. Најважније о сличности геометријских ликова.

IV. Рачуница. Наука о једначинама првога ступња с једном и с више непознатих и о таким чистим једначинама другога и

трећега ступња, које долазе у геометријским рачунима. У савезу са задњима: кубирање и вађење трећега корена. Сложено правило тројно, друштвени рачун, рачун сложеног интереса. Геометријска очигледна обука: Међусобни положај праваца и равнина. Телесни угао. Главне врсте телеса. Најједноставнији случајеви израчунавања површина и кубичних садржина

V. Рачуница: 2 сата недељно, 4 основне операције, негативни бројеви и сломци; системи бројева; дељивост бројева; одношаји и пропорције; једначине првога степена с једном и с више непознатих. Геометрија 2 сата недељно: Планиметрија.

VI. Рачуница: потенцирање, радицирање, логаритмирање. Квадратичне једначине с једном непознатом. Геометрија: у I. течају стереометрија; у II. течају гониометрија и равна тригометрија.

VII. Рачуница: Једначине 2. степена са две непознате: неодређене једначине 1. степена. Верижни сломци, прогресије, рачуни добитне добити и прихода, наука о комбинацијама с употребом, биномијално правило. Геометрија: тригонометријски задаци; аналитичка геометрија у равнини. Пресеци купе. Алгебра и геометрија наизменце.

VIII. Вежбе у решавању математичких задатака. Понављање најзнатнијих делова математике.

У свима разредима по једна школска задаћа месечно

У свима горњим разредима Алгебра и Геометрија по Мочнику-Голубу.

Природопис и физика

I. разред. Очигледна обука; првих 6. месеци школске године: Наука о животињама и то: сисавци и зарезници (инсекти) у прикладном избору. Последња четири месеца школске године: Наука о биљкама. Опажање и описивање неколико семењача различитих редова по њиховим важнијим обележјима, упоредно проматрање њихово, да им се схвати сродство.

II Очигледна обука. Првих 6 месеци школске године: Наука о животињама и то: птице, неколико пузаваца, водоземаца и риба. Неколико облика из осталих одела бескичмених животиња. Последња четири месеца школске године: Наука о биљкама. Наставља се обука првога разреда приказујући друге семењаче и утирући пут разумевању њихова суставна дељења. Неколико трушњача.

III. Физика. I. течаја: Приправни појмови: просторност и непроницавост телеса. Карактеристика трију скупности (агрегатно стање.) Окомити, водоравни правац, апсолутна и специфична тежина. Притисак ваздуха. Из науке о топлоти: осећаји топлоте, ступањ и множина топлоте. Промена објама и скупности; потрошак и губитак топлоте код промене скупности. Ширење топлоте вођењем и жарењем, од последњега само најпростији појави. Извори топлоте.

Из кемије као приправа: Спојност, приоњивост, пруживост, крхкост, растежљивост, мешање, растапање, кристализација. Синтеза, анализа и супституција. Доказивање закона о уздржању масе и одређених односа тежине и простора неколиким једноставним покушајима. Почела, молекил, атом, базе, киселине, соли. Најраширенији металоиди и неколико њихових спојева. Горење.

II. течаја: Очигледна обука. Рудство. Опажање и описивање омањег броја важних и веома распрострањених рудних врста без особитог обзира на систематику. Најобичнији облици камења.

IV. I. течаја. Из науке о магнетизму: природни и уметни магнети. Полови магнета и њихово међусобно деловање. Магнетовање растављањем. Земаљски магнетизам.

Из науке о електрицитету: Електрично стање, једноставни електроскопи. Добри и лоши водићи, позитивно и негативно електрична телеса. Електризовање растављањем. Најобичније справе за производење и сабирање муњине. Олуја, стрелица (муњевод). Волтин чланак и ступ; од сталних чланака само они, који се употребљавају за покушаје. Главни учинци галванске струје, галваноскоп, електро-индукција и магнето-индукција. Најпростије и најпознатије електро-техничке употребе (н. пр. електрична светлост, галванопластика, Морзеов брзојав.)

Из механике: Опис главних облика гибања: равноцртно, кривоцртно, једнолико и једнолико поспешно гибање. Две врсте деловања механичких сила: поспешење и притисак (тег); мерење задњега (статичног)деловања утезима. Како се очитује устрајност код промене брзине и смера (средобежна сила.) Тежа, удар, запреке гибања. Састављање и растављање истоврсних гибања; од неистоврсних: хитац. Састављање и растављање сила са заједничким хватиштем и истосмерним силама. Тежиште, врсте равнотежја, шеталица. Неколико примера једноставних и састављених стројева.

II. течаја: Карактерична својства капљевина. Разина (niveau); хидростатички притисак. Равнотежје једне текућине као и двеју текућина, које се не мешају а налазе се у спојеним судовима.

Архимедов закон; наједноставније методе за одређење специфичне тежине чврстих и течних телеса. Капирални појави. Карактеристична својства ваздушастих телеса (Mariottov закон). Торичелијев покус, барометар; неке даље употребе учинака ваздушног притиска, ваздушна сисаљка, ваздухоплов Принцип парних стројева.

Из науке о звуку: Осећаји звука, шум, шуштање, шкрипање, зујање, прасак, звек, глас. Висина гласа, гласовни низ, најједноставнији будићи звука. Човечје гласило. Телефон. Распростирање и рефлексија звука; сузвучање. Човечје ухо.

Из науке о светлости: осећаји светлости. Правоцртно распростирање светлости, сена, фотометар. Одраз и лом светлости. Огледала и сочива (тамна комора, оптичка тамница, принцип фотографије.) Расипање боја, дуга. Око, микроскоп, диоптрични далекозори најједноставнијега сустава и облика.

Са физикалном обуком, поименце са механиком спојило се: Опис појава на небу с поглавитим обзиром на стајаћице. Мене месеца, његов опход (за месец дана.) Годишње гибање сунца. Тумачење тих појава као и различности дневног и годишњег доба на местима различне ширине и дужине из окретања земље око своје осовине за један звездани дан и из годишњега опкода земље око сунца. Помрачење сунца и месеца.

V. I. теч. Минералогоја по Хохштетер-Кишпатићу. II. теч. Ботаника по Бургерштај-Кишпатићу.

VI. У оба течаја систематска зоологија. Књига од Волдриха по Кишпатићу.

VII. Физика: попуњавање науке узете у нижој гимназији о опћим својствима тела. Механика, топлота, хемија по Хандлу.

VIII. Физика: наука о таласном кретању, акустика, оптика, магнетизам, елекрицитет и почеци астрономије. Књига као у VII. разреду.

Философијска пропедевтика

VII. разр. Логика по др. Ђ. Арнолду.
VIII. разр. Емпиријска психологија по др. Ђ. Арнолду.

Краснопис

У I. и II. разреду по проф. Симону Франгешу.

Б) Необлигатни предмети

Француски језик

Учили су ученици IV. V. VI. VII. VIII. разреда по методу Анову у 2 одељења по 2 сата недељно. У старијем одељењу читали су и преводили су на српски Фенелонова Телемака; свакога месеца имали су по једну и по две задаће.

Маџарски језик

Предавао се ученицима IV. V. VI. VII. и VIII. разреда у 2 одељења по 2 сата недељно. У I. одељењу: веџбање у правилном изговарању, именски облици, глаголи, коњугација глагола „iktelen igék“ и „ikes igék“; неодређени и одређени објекат; неправилни глаголи; превођење с маџарског на српски и обратно; писање превода са српског на маџарски. Књига: Мала маџарска граматика по Ј. Далошу од Јов. Поповића. У другом одељењу читање Арањева Толдије и Кишфалудијеве шаљиве игре Csalódások са стварним и естетичним тумачењем.

Музика

Армониско певање. Црквено армониско појање и светско певање обучавано је по 9 сати недељно, 8 сати употребљено је на обучавање а 1 сат на заједничке вежбе. Певачи су били подељени на 4 групе: сопран, алт, тенор и бас — сваки глас по 2 сах.

Свирање на виолини, по школи Влад. Р. Ђорђевића; *свирање на гласовиру*, по школи Л. Келера и *наука о армонији* по Фр. Блажеку, обучавана је 1 сат недељно.

Ђаци су појали у саборној цркви сваке недеље и свеца, а за време часнога поста и сваке среде литургију *Т. Остојића* у мешовитом, и *М. Топаловића* у мушком збору, са умецима од *Бортњанског*, *Чајковског*, *Архангелског*, *Лвовског*, *Римског-Корсакова* и *Мокрањца*, а осим тога приређена је једна забава у корист сиромашних ученика.

Гимнастика

Сви ђаци раздељени су у 4 одељена с по 2 сах. недељно Гимнастика је предузимана по шведској системи, спојена са гимнастичким играма и прикладнијим вежбама из немачке гимнастике. Узета су вежбања по дневним редовима без справа, и вежбе на ниским клупама удешеним за шведску гимнастику, те испомагањем о зид и под. Слободне вежбе. Редне вежбе са врстањем у двореде и четвороредове. Корачања — напред и натраг, трчање, прескакивање с места и трчањем. Српске народне игре као: рвање, бацање камена, утркивање, лоптање и т. д. Предузете су и најодабраније стране и то: Lawn Tennis. ногомет, рукомет и још неке игре у колу са великом лоптом. Са ђацима је подузето и више гимнастичких излета у некоја фрушкогорска места по 4—6 сах. пешачења дневно. Осим тога предузете су две велике екскурзије у Нови Сад једна са 200 ђака 13. дек. 1900 у велику минажерију, а друга 25 априла у гласовити Барнумов циркус са 120 ђака уз присуствовање већег броја професора.

Борење сабљама Борење сабљама предузето је у VII. и VIII. разреду овим редом: У VII. разреду узето је врстање у редове за борење и борилачки став. Држање сабље у ставу. Кораци код борења напред и натраг. Навала. Све врсте удараца и парада, затим лакше вежбе са ударцима и рипостом напред означеним. У VIII. разреду узете су теже и састављене туре, за тим слободно вежбање без заповедања са свима ударцима и финтама.

Промене.

За школску год. 1901./2. од управе и збора предложени су а од вис. кр. зем. владе, одела за богоштовље и наставу у Загребу дана 11. маја 1901. бр. 6712. с одобрењем узети на знање ови комади за читање из лат. и грчких аукторa, и то:

У III. разреду.

Lhomond, Urbis Romae viri illustres: IV, V. VI. VII. VIII. IX. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. L.

У IV. разреду.

C. Julii Caesaris De bello Gallico I. II. III.

P. Ovidii Nasonis e libris Tristium 1.; e libris Fastorum 1. 2. 7.; e libris Metamorphoseon 4. и 14. (по Јурмићу).

У V. разреду.

a) T. Livii I. и XXI. (по избору).

P. Ovidii Nasonis e libris Tristium 2; e libris Fastorum 10, 11, 12, 13, 14; e libris Metamorphoseon 7, 10, 14, 26. (по Јурмићу).

b) Xenoph., Cyrop. I., Anab. II. III.

Hom., Iliados I. II.

У VI. разреду.

a) C. Sall. Cr. Bellum Jugurthinum;

Vergilii Aen. l. II;

Cic. in Cat. or. I.

b) Hom. Il. VI, VIII и IX.

Herodoti l. VI.

У VII. разреду.

a) Cic. or. pro Archia poëta; De officiis;

Verg. Aen. l. IX. X. Georg. l. II. Buc. ecl. V.

b) Demosthenis 'Ολυνθιακοί A. B. Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ.

Odysseae V. VI. VII.

У VIII. разреду.

a) Hor. carm. l. I. 1. 3. 14. 18. 22. 35. II. 3. 10. 18. 19. III. 2. 13. IV. 4. 6. Epod. II. Serm. l. I. 1. II. 6. Epist. l. I. 2. III. De arte poëtica.

Taciti Ann. l. II.

b) Platonis Apologia et Lysis.

Hom. Odyss. XXI., Soph. Electra.

Преглед учевних сати за облигатне предмете.

	У разредима								Свега сати
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Наука хришћанска	2	2	2	2	2	2	2	2	16
Латински језик	7	7	6	6	5	6	5	5	47
Грчки језик	—	—	5	4	5	5	4	5	28
Српски језик	4	4	3	3	3	3	3	3	26
Немачки језик	3	3	2	2	2	2	2	2	18
Историја и географија	—	4	3	4	3	4	3	3	24
Географија	3	—	—	—	—	—	—	1	4
Математика	3	3	3	3	4	3	3	2	24
Природопис	2	2	2[1]	—	3	2	—	—	11
Физика	—	—	—	3	—	—	3	3	9
Философ. пропедевтика	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Краснопис	1	1	—	—	—	—	—	—	2
Свега на недељу	25	26	26	27	27	27	27	28	213

[1] У I. теч. физика.

Писмене радње у вишим разредима.

а) из српског језика

V. разред.

1. Како сам провео школски одмор? (Писмо)
2. Одломак из нар. песме „Свеци благо дијеле“ — да се обележи акцентом и дужином.
3. Бура (Опис.)
4. „Ноћник“ (Приповедање).
5. По чему ћеш познати пријатеља? (Карактеристика)
6. Ко свашта започиње, тај ништа не дочиње (Рефлексија).
7. „Гусларева смрт“ према теорији о балади.
8. Какав је човек, којим страст облада? (По Лазарев. припов.)
9. Чиста и мимична лирика (Паралела).
10. Истинитост и праведност — основи здрава карактера.
11. О Ускрсу (Приповетка).
12. Пролеће (Слика)
13. У цркви (Опис).
14. Мање збори, а више твори!

VI. разред.

1. Quidquid agis prudenter agas et respice finem. (Хрија)
2. Садржина и значај народних умотворина.
3. Шта су биле народне игре Грцима?

4. „Горски вијенац“ и опћи закони драмске појезије.
5. Миципсин говор на самрти. (Sall. c. 10.).
6. Стара српска црквена књижевност по свом извору и врстама.
7. На крају течаја. (Рефлексија).
8. Иште свијет неко деиствије,
Дужност рађа неко попечење
Обрана је с животом скопчана, (Хрија).
9. Стара биографска књижевност. (Кратак преглед и карактеристика).
10. Леонида код Термопила и Зрињски код Сигета (Паралела).
11. Које су лирски, које еписки елементи у драмату?
12. На млађима свет остаје. (Расправа).
13. Тринаести призор из „Горског вијенца“.
14. Стара светска књижевност у прегледу са карактеристиком.

VII. разред.

1. Са глаголице на ћирилицу.
2. Није онај сиромах у свијету, који нема оца и матере, него онај, који није стекао за срце и дух љубави и знања.
3. Штедљивац и тврдица.
4. Са ћирилице на глаголицу.
5. И сиромаштво има своју добру страну.
6. Пријевод са старословенскога на српски.
7. Прво пјевање из „Османа“ у прози.
8. Како ћемо највећма показати поштовање онијем људима, који су стекли заслуге за човјечанство?
9. Пријевод са српскога на старословенски.
10. Тринаесто пјевање из „Османа“ у прози.

VIII. разред.

1. Каква беше у свом почетку књижевност овостраних Срба садржином и језиком?
2. Чему нас учи „Гласъ Арфе Шишатовачке“?
3. Филип Маћедонски и Наполеон Велики.
4. Природа је учитељ у животу. (Расправа).
5. Per aspera ad astra (Хрија).
6. Пренашање из срп. у старостслов. језик.
7. Бранко Радичевић и Богобој Атанацковић. (Паралела).
8. Преписивање са хрв. глагољице и пренашање у ст. слов. језик.
9. „Најсретнији човек јест, који с правдом добија своје живљење“. (Расправа).
10. Задаћа о писменом испиту зрелости.

б) из немачког језика.

V. разред

1. Aller Anfang ist schwer. (Übersetzung aus dem Serbischen.)
2. Die ewige Bürde. (Nacherzählung)
3. Kenntnis seiner selbst. (Übersetzung).
4. Der arme Musikant und sein College. (Erzählung).
5. Der Neid. (Übersetzung aus dem Serbischen).
6. Das Erkennen von Vogl. (Inhalt in Prosa evzählt.)
7. Der Sultan und die arme Frau. (Übersetzung).
8. Die Schlacht bei Marathon. (Erzählung).
9. Aufopferung für das Vaterland. (Übersetzung).
10. Schwäbische Kunde, von Uhland. (Inhalt in Prosa erzälht).

VI. разред.

1. Dornröschen (Nacherzählung).
2. Des Sängers Fluch (Inhalt und Auslegung).
3. Von den sieben Zechbrüdern (Freie Nacherzählung)
4. Iphigenie.
5. Eine Übersetzung aus dem Serbischen.
6. Der Frühling (Eine Beschreibung).
7. Aeneas erzählt den Untergang Trojas (Nach einem serb. Aufsatze.
8. Philemon und Baucis (Nacherzählung).
9. Per aspera ad astra.
10. Wie und wo gedenke ich die Ferien zu verbringen?

VII. разред.

1. Welchen Einfluss hatten die punischen Kriege auf die Zustände der Römer?
2. Die beiden Musen, von Klopstock. (Inhalt und dessen Auslegung.)
3. Gute Bücher sind gute Freunde.
4. Worin zeigt sich die Grösse Hannibals?
5. Qualis vir, talis oratio.
6. Die nachtheiligen Wirkungen der bösen Gesellschaft.
7. Was sind schöne Wissenchaften, und wie soll man sie treiben? (Nach Herder).
8. Dem Guten nur sind Güter wahrhaft gut;
   Ein Quell des Unglücks werden sie dem Bösen.

9. Die Gastfreundschaft bei den alten Griechen. (Nach dem III. Gesange der Odyssee).

10. Inhalt des IV. Gesanges von Goethes Hermann und Dorothea.

VIII. разред.

1. Eine Ballade Schillers nachzuerzählen.
2. Von der Stirne heiss rinnen muss der Schweiss
   Soll das Werk den Meister loben, doch der Segen kommt [von oben.
3. Eine Übersetzung aus dem Serbischen.
4. Mohamed und seine Lehre.
5. Ehrenvolle thätige Gefahr ist besser als der ruhige Schlaf eines Sclaven. (Seume).
6. Welche historische Persönlichkeit erregt mein höchstes Interesse?
7. Cyrus des Ältere.
8. Über die erste Auswanderung der Plebäer.
9. Non scholae sed vitae discendum.
10. Maturitätsprüfungsaufgabe.

II.

Власти и управа гимназије.

А.) Патронат.

а.) Врховни патрон:

Његова Светост српски патриарах Господин Георгије Бранковић, Архиепископ карловачки и митрополит, Њ. ц. и краљ. Апостолског Величанства прави тајни саветник, аустро-императорског ордена гвоздене круне I. степена кавађер, краљевско-српског реда св. Саве великокрсник, кнежев.-црногорског ордена Данилова реда првога степена великокрсник и т. д. и т. д.

б) Чланови патроната:

Пречасни Господин Иларијон Руварац, Архимандрит Гргетешки; преч. г. Василије Константиновић, протојереј и парох карловачки; благород. г. др. Петар Станковић, адвокат. Место другог световног члана Патроната смрћу Ст. Лазића упражњено.

Б.) Куратори гимназије

Г. г. Александар Димитријевић-Чакић, Јован Симеоновић-Чокић, Моја Клисарић млађи, Јован Станковић, Марко Поповић, Душан Милић, — грађани карловачки.

В) Учитељски збор

I. У облигатним предметима:

Васа Вујић, пр. директор, предавао је грчки језик у VII. и фил. пропедевтику у VIII. р. Служи 35 година.

Иван Маширевић, пресвитер, грчко-источни професор-катихета, предавао је науку хришћанску у свих 8 разр. Служи 6 год.

Ђура Коларић, капелан, катихета римокат. младежи. Служи 3 год. и 5 месеци.

Јован Живановић, професор, предавао је српски језик у II. III. IV. VII. р., географију у I. р. Служи 36 год.

Григорије Барусковић, професор, предавао је латински језик у VI. VII. и VIII. р. Служи 34 год

Петар Нинковић, професор, предавао историју и географију у II. III. IV. V. и VI. р., природопис у I. р. Чувар географске збирке. Служи 25 год.

Стеван Поповић, професор, предавао је природопис у II. III. V. и VI. р., математику и физику у III. и IV. р. Чувар природописног кабинета. Разредник IV. р. Служи 22 године.

Павле Марковић, професор, предавао латински језик у III. и IV. р., грчки у V. р. Библиотекар учитељске књижнице. Разредник III. р. Служи 21 год.

Ђорђе Магарашевић, професор, предавао је латински језик у II. р., грчки у IV. р, српски у VI. и VIII. р. Летописац. Разредник VI. р. Служи 20 година.

Милан Недељковић, професор, предавао немачки језик у II. IV. VI. и VIII. р., историју и географију у VII. и VIII. р., краснопис у II. раз. Чувар нумизматичне збирке. Разредник II. раз. Служи 16 г.

Радивој Врховац, професор. предавао је грчки језик у III. и VIII р., српски у I. и V. р. Разредник VIII. р. Служи 15 год.

Светислав Коларовић, професор, предавао математику у V. VI. VII. и VIII р., физику у VII. и VIII. р. Чувар физикалног кабинета. Разредник VII. р , краснопис I. Служи 14 год.

Душан Сперњак, професор, предавао је немачки језик у I. III. V. и VII р., математику у I. и II. р., филоз. пропед. у VII. р. Књижничар ученичке библиотеке. Разредник у I. р. Служи 11 год.

Григорије Лазић, професор, предавао латински језик у I. и V. р., грчки у VI. р. Разредник V. р. Служи 10 год.

II. У необлигатним предметима:

Григорије Барусковић, за француски језик.

Душан Сперњак, за мађарски језик.

Душан Котур, проф. музике, црквеног и армоничног појања и певања. Служи 4 год.

Павле Миљушевић, за гимнастику. Служи 4 год.

Јован Вукић, гимн. послужитељ. Служи 24 год.

III.

Гимназијски летопис 1900—1901.

Од 29—31. августа уписивали су се ученици и обављени су пријемни и поновни испити.

1. септембра раздат је ученицима распоред научних предмета и часова. Тога дана обављен је и приватан испит са неким ученицима, који ће се уписати у овај завод.

3. септембра отпочела су редовна предавања.

6. септембра одржан је поновни испит зрелости под председништвом гимназијскога управитеља В. Вујића.

9. септембра били су сви ученици са проф. збором на призивању св. Духа. Обредни чин обавила је Њ. Светост, преузвишени госп. Георгије Бранковић, патријарах српски уз асистенцију овдашњега свештенства.

10. септембра присуствовали су сви ученици са проф. збором у саборној цркви парастосу у спомен Њезина Величанства незаборављене краљице наше Јелисавете. Началствовала је Њ. Светост, преузвишени госп. Георгије Бранковић, патријарах српски уз асистенцију овдашњега свештенства.

4. октобра били су сви ученици са проф. збором у саборној цркви на богослужењу, као на имен-дан Њ. ц. и кр. апостолскога величанства Фрање Јосифа I. Началствовала је Њ Светост, пре-

узвишени госп. Георгије Бранковић, патријарах српски уз асистенцију овдашњега свештенства.

18. новембра ишли су сви ученици са проф. збором на погреб многогодишњега овдашњега пароха, негдашњега катихете у гимназији и професора црквенога појања у овдашњем богословском училишту, Георгија Поповића.

19. новембра били су сви ученици са проф. збором у саборној цркви на богослужењу, као на имен-дан благоупокојене краљице Јелисавете.

20. децембра приређен је парастос у овдашњој саборној цркви у спомен оснивачима и приложницима фонда гимназијскога, уједно и бившим директорима и професорима ове гимназије. На том парастосу били су сви ученици са проф. збором.

9. јануара на дан св. Стефана били су сви ученици са проф. збором на парастосу блаженопокојнога митрополита Стевана Стратимировића, оснивача карловачкога благодјејанија. У спомен њему и Димитрију Сабову, оснивачу гимназијскога фонда и гимназије карловачке говорио је у цркви ученик VIII. разреда Славко Јеврић.

27. јануара на дан св. Саве, првога српскога архиепископа, светитеља и просветитеља, као сваке, тако и ове године освећена је водица у свечаној дворани гимназијске зграде. Водоосвећење је обавио високопреч. госп. Димитрије Бранковић, архимандрит ман. Беочина а после водоосвећења ступио је пред многобројну искупљену публику као сваке тако и ове године гимназијски управитељ Васа Вујић поздравивши ју и хвалу јој одавши, што оваковим својим доласком у овај просветни храм одаје уједно и лепо признање радницима овога просветнога завода на њихову труду око његова унапређења

До сада се говорник на овај свечани дан српске школе трудио да у говору свом и поздраву истиче све моменте, који су у свези са животом и радом светитеља и просветитеља Саве. Тако је беседио: о значају вере у животу народном, истицао главна обележја Савина као државника, духовника и организатора на црквеном пољу, за тим као књижевника, беседио је о школи и добротворима њеним и младежи, која се учи, о аскитизму, литератури, те примеру као најмоћнијем средству моралнога васпитања.

А ове године беседио је о предметима и границама знања и науке у опште, њезину философију у неку руку и односај јој према религији.

Главни аргуменат у говору му овом, који је цео изишао у „Српском Сиону“, чини се да је онде где је реч о историји и шта она учи. То место гласи: „Ма како непоуздано било што се у њој казује о прошлости и будућности, ма како биле несталне њене хипотезе о општем току догађаја живота народног, једно је извесно по њеној сведоџби: закон морални о добру и злу, правди и неправди, истини и лажи вечан је. Истина, правда и добро остају;

лаж, неправда и зло могу да трају за време, али вазда на крају у поводу им је невоља, која редом иде. Овај закон морални, који потврђује историја, природни је закон, где међу антецеденцијама и конзеквенцијама јамачно има узрочна свеза, обележје науке. Што историја при свем том није ипак наука као друге њене друге, то је за то, јер се у њој излажу људска дела, која у последњој линији стојећи до неиспитаних особина нашег духа, нарочито оне чудне особине му од које потиче сваки рад наш, наше воље, ова кад што будући слободна изабрати добро или зло, искључује свако морање, сваку нужду, а то човеку, робу природе обично, необично годи, особито ако су одлуке његове, у односима му према себи равним, такођер необичне т. ј. више него основане на правди, почем и ова може да се сложи са разумним тражењем своје користи. Човек праведан, који даје сваком своје и тражи га за друге свеједно као за самог себе па се за то и залаже, добар је човек и свакога поштовања вредан; али „оно чим се специјално разликује човек вишега реда од човека нижега реда — оно што сачињава човечју доброту, човечју величину, човечју племенитост — није јамачно ступањ просвећености с којим људи гледе само своју корист, него је то заборављање на себе — то је жртвовање себе, то је необазирање на лично уживање, личну угодност, личну корист садашњу или будућу, једино за то јер је друго нешто праведније и боље... Мученик иде на спалиште, патриота иде на стратиште, не што се надају за себе каквој награди, него што је то слава положити живот за истину и слободу. И тако је кроз све фазе егзистенције до најмањих ситница свакидашњег живота, леп је карактер несебичан карактер. Они које ми највише љубимо и дивимо им се јесу они који канда никад не мисле на себе, који кад ма шта раде немају никакве друге сврхе него гледе само што је добро и праведно и племенито. У томе, у пренебрегавању себе право је благородство.“ (J. A. Froude, The science of history.)

Примењује на Саву: „А сада, на крају, сетимо се за часак казивања свете историје царскога искушеника упоредно са сведочанством историје светске, вечнога искуства човечанства, па се запитајмо: да ли је и коју тачку од њега остварио Сава, или, коју његову тачку није остварио? који захтев наше боље природе, највиших обвеза наших, на дну душе нам од Бога усађених, није он испунио? Необична слика и прилика у историји српске цркве и српскога народа ваистину је Сава: велики у скромности, скроман у величини. Другима се у животу обично истиче, како су од нискога рода и племена уздигли се до висока и сјајна положаја; Сава, чедо једва дочекано новога господара на Балкану, одњихан у златној колевци, облачен у свилу и кадифу, одхрањен медом и шећером, кад у млађаноме добу доби засебну област, део државе Немањине, где могаше, окружен „велможама и благородницима“ да проводи највеселије дане — шта ради? Оставља потајно све ово „царство и богатство“, вршњаке и пријатеље, који

му служаху и тражи тако друштво којима ће сам да служи, измиче се од песама и гозбе у мльчальницу и испосницу, из Расе у расу, међу старце „жедне правде“ а сите света, далеко од њега а ближе небу, иде сам од своје воље да слуша и да се с њима, богомољцима, моли Богу за народ, он, који, како се чињаше, бијаше одређен по вишој вољи да му заповеда. Дочекујући у беломе Вилиндару што га је сазидао са оцем и друге властеоске синове грешне људе, који бејаху пошли за њим да се морално сазидају, враћа се (1207) после петнаест година са светим моћима Симеуновим и спаситељским поздравом народу и браћи „Мир вам“ пошто је кроз то време на Атону водио иројску борбу у племенитом самоодрицању за победу духовног начела над материјом тела, подложног слабостима и страстима, болести и смрти. За то и није марио толико за њега т. ј. за себе, колико више за друге.

„У даљим периодима живота, у времену Савина рада на пољима: политичком, црквеном и литерарном за 30 година до смрти му у Трнову, Сава је ишао исто трновитим путевима, које је крчио собом чистећи Србију од јереси верских, стишавајући страначке страсти, разгонећи мрак незнања, утврђивао је православље и морал, учвршћивао земљу и државу, ширио просвету и културу речју и пером, животом и примером — каквим животом, каквим примером! Млад и стар, монах и архиепископ (1219.) једнако је задивљавао братију и оце који су то најбоље умели да оцене, труди и подвизи, постом и лишавањем до слабости и изнурености, о чему говоре биографи његови; радећи и „градећи многе задужбине“, за душу да, не за трошно тело трошио је и харчио на каблове и куле злато на то, о чему пева народ. И пошто је поред безличних, установа, извршио така крупна дела: три силна владаоца, оца, брата и синовца склонио и учинио да буду три смерна калуђера, два и свеца Симеон и Симон, као самосталан архиепископ (од 1220.) крунисао краљевским венцем Стефана, Радослава и Владислава, — имајући таки уплив на највише личности, с највећим дакле аукторитетом у држави и цркви, он ипак не остаје да господари у земљи, као што је могао, него је као мудри Солон оставља, силази са столице и управе, коју за живота предаје другом, Арсенију (1233.), да другом походи света места и гроб Христов у Палестини, па колевке образованости људске, далеки исток до Вавилона, на југу Мисир. У повратку оданде, гдено је с не малим почастима сретан од иноверника и њихових султана, прихвати га најсвечаније цар Асен таст српског краља, сретан да дочека у својој земљи така пријатеља. Одслужив им умољен последњу литургију на цичи зими у очи богојављенија поболи се и предат вољи Божјој, као што је и живео, предаде дух и премину у земљи Бугарској обноћ од 13. на 14. јануара 1236. године.“

Завршује с овим: „Велики аукторитет Савин са карактером несебичности, стицај изврсних дарова, сретна смеса и благословена синтеза надчовечанских врлина његових, долазаше му без сумње

по не малој масти од чисте крви Немањићке, која тецијаше у његовим жилама, но извесно и главно од свете ствари што је бејаше истински заволео у младости, од идеје вере и народности српске, која после онаких недаћа триумфује давно и у старој отаџбини Савиној, бившој и нашој, а у лепој домовини нам овој новој ујамчено нам је исповедање и развитак њихов кроз више од 200 година по великодушности нашега витешкога Краља и Господара и његових добрих предака за условљену и осведочену лојалност и оданост наших и нашу њима и његовој освећеној особи и дому. Њему, а да кому? заштитнику као заточнику вере и светиња својих веран је Србин по традицији заложити се у славу свугде и свагда. Другоме чувару традиције Савине, директноме наследнику наследника његових. патријарху Георгију, дужни смо не мање сачувати неумањену пошту имену његовом, који вазда ради умножити и утемељити спомен и славу Савину.

Слава Сави Немањићу!

Слава Георгију Бранковићу!“

16. фебруара тачно у подне стигли су из Беча земни остаци благоупокојеног првог краља Србије, **Њ. ВЕЛИЧАНСТВА МИЛАНА IV. ОБРЕНОВИЋА** на дворском возу у Карловце. На железничкој станици беху се дотле већ искупили сви ученици ове гимназије са проф. збором. Кад се спровод са железничке станице кренуо, појали су слушаоци овдашње богословије погребну песму до саме саборне цркве. У цркви пак на кору дочекао је гимназијски лик под управом свога коровође, проф. Д. Котура спровод, појући „Свјати Боже“ до самога почетка опела. Само пак опело обавила је Њ. Светост преузвишени господин Георгије Бранковић, патријарах српски са преосвештеним епископом бачким Митрофаном Шевићем уз асистенцију многобројнога свештенства. На опелу присуствовали су Њ. Преузвишеност бан хрватски, Драгутин гроф Куен-Хедервари, који је заступао Њ. Величанство Краља Франца Јосифа, гроф Е. Зичи, српски посланик у Бечу Христић, као заступник Србије, Преузвишени госп. Барон Федор Николић, Пресветла господа: Вјекослав Клајн, оделни предстојник хрв. владе за унутрашње послове, Никола пл. Јурковић, вел. жупан жупаније сремске и остале високе и одличне званичне особе на спроводу Њ. Величанства краља Милана. По свршеном опелу при изнашању мртвачкога одра из цркве испратио је овај величанствени и тужни спровод краља Србије Милана опет гимназијски кор појући са кора погребну песму „Свјати Боже“ све док спровод није из цркве изишао. За читаво време опела стајали су гимназијски ученици пред саборном црквом све дотле, док се овај тужни спровод није кренуо из Карловаца у манастир Крушедол, камо су пренети и у одређену костурницу смештени земни остаци Њ. Величанства, краља српскога Милана М. Обреновића.

17. фебруара били су опет сви ученици са проф. збором на погребу свога патрона и многогодишњега професора и директора карловачке гимназије, **Стевана Лазића**. Сам акт опевања обавио је преосвештени епископ бачки Митрофан Шевић уз асистенцију многобројног свештенства из места и са стране. Опелу је присуствовала Њ. Светост, преузвишени господин Георгије Бранковић, патријарх српски. Црква је била дупком пуна побожнога света, безбројних поштовача и бивших ученика свога многогодишњега професора и директора ове гимназије. Проф. збор новосадске гимназије био је у пуном броју заступљен. На кору је појао гимназ. кор под управом свога коровође проф. Д. Котура. У уобичајено време после еванђеља опростио се са покојником гимназ. управитељ В. Вујић овим речима:

„Људима који проведу живот у служби народу, ваља и дужни смо, кад скрсте трудне руке на вечити одморак, признати то, ако су верно употребили дати им таленат, и ради спомена бољих и праведних дела њихових, која не само, по песми, понесу собом, него и оставе на корист и као пример, двоструко добро учињено, савременицима и потомству. —

Између свију земаљских и друштвених бића, човек једини, управо рећи, још на овом свету, живи два живота, чулни и осећајни, мисаони и чуствени. Први му је општи са осталим развијенијим створовима, који имају органе и функције тела сличне с нашим, имају чула и осећаје, перцепције и емоције, нешто суда и воље у извесном смислу, но дубоко и специфично различне од људских, јер се ограничавају на њихове искључне потребе, а чуства безлична, апстракције логичне својствене су само човеку. Помоћу ових, под укупним именом појмова познатих, стања више свести и ума, он се издиже изнад свакидашњих прилика времена и места садашњости и непосредне околине, у којима се крећу нижа суштаства, и кадар је винути се унатраг у прошлост, те мислити о самом почетку ствари, и унапред у будућност, далеко преко свију граница века и самога света, у бесмртност, којој се нада за своју душу и према томе се влада док је још у телу. Умом својим спајајући што је опште у искуству, тиме омогућује науку, философију, религију, а његовим производом, језиком, који је неопходно оруђе идеја, посредује споразумевање милиона, обојим подиже и гради државе и цивилизације, те постају нова бића, нови организми, народи и друштва.

Но друштво није само продукат, оно је и фактор развитка нашег умног. У њему се поред особног искуства нагомилава искуство минулих нараштаја предањем утисака, који не пропадају с појединцем, већ их, сабијене у појмове, у облику поука и обичаја, наслеђују млађи. Набављају се из почетка несвесно и припадом, а преносе у слободном саобраћају свакидашњег живота

говором, који допуњује и замењује мишићне покрете, гесте, нејасне и нехотичне експоненте наше унутрашњости, на начин посве свестан и вољан; најпосле у писму за растављање временом и местом фиксира се и завештава умна тековина. А најпозданије се постиже *књигом и школом* ова сврха, за коју се међу свима друштвеним установама она нарочито оспособљава и подиже, јер се у њој, у школи, систематично и стручно прибирају и израђују под именом свековрсног знања и по том у народу даље растурују и измењују тачне идеје и појмови за све области и органе друштвеног живота који врше његове више функције.

Ово о задатку и значају школе ја сам претпослао стојећи над сандуком човека, који је 42 године, најлепше године свога века посветио њој: да отвара умне очи и срца узданици народној да је учи и учини примчивом за најузвишеније мисли и најплеменитија чувства у делима оних, који су у храму књижевности и вештине служили и жртвовали истини и лепоти. Па кад сам као ученик свога учитеља, као професор старијег колегу и директора, као његов наследник у звању свога патрона и претпостављеног имао част и срећу добро познати Стевана Лазића, покушаћу пре него што му рекнемо последње збогом, на ужасном овом растанку кад га спуштамо у хладни гроб, да укратко покажем, ко је био за живота Стеван Лазић и шта смо с његовом смрћу изгубили.

Стеван Лазић био је син чувенога професора и књижевника српског Гр. Лазића. Рођен у класичном добру и месту 27. септембра 1830. у Карловцима, одрастао и васпитан у кући и школи где је неговао се и поштовао класични дух и језик старих латинских ауктора и песника, он је с временом постао такођер професор и најбољи зналац и тумач овога језика и литературе римске, још више, сам поета и говорник по узору и укусу Хораца и Виргила, Тацита и Цицерона, које је не само увек срећно и обилно цитирао, него и изврсно преводио и с успехом имитирао, када се саставцима својим на састанцима ужега круга пријатеља из младости, песмама од чести тек штампаним, беседама и поздравима огледао у српској књижевности. Необјављене пак песме му нису заборављане него су прелазиле непосредно из уста у уста и певале се, а штампана „на Врачару“ унесена је у школску читанку и веома се радо декламује о св. Сави. Но о његовом књижевном раду ми ћемо ниже говорити више, а сада дај да видимо у каквим се школама спремао Стеван Лазић за свој главни, школски посао, где се сам учио осим Карловаца пре него што је у њима почео учити друге.

Свршивши за живота очина основну школу и прву гимназије у месту, а по смрти му, који је године 1842. на велику жалост породице и на штету српске науке рано преминуо, наставивши је под надзором материним доконча с одличним успехом 1847. Карловачка humaniora — тада V. и VI. разред. Исте године пређе у Сегедин на философију, а 1850. је у Загребу, камо су у

оно доба ишли сви Срби ђаци полазио и положио по данашњем VIII. р. Исте 1850. упише се на Пештанском универзитету за слушаоца медицине, но немогав по природи да издржи промени је за права, која је уредно продужио и апсолвирао у Бечу год. 1854. Тада се на нашој гимназији упразни катедра латинског и немачког језика у вишим разредима, и Стеван Лазић чувен вредан и спреман као што је био за то место, доби позив од власти наше, која се зато брине, и врховног патрона, у оно доба патријарха Рајачића, те се у добри час склони и постаде августа речене године професор. Кад још додам да је пре него што је сео за учитељски сто, оних ферија полазио у Бечу предавања из филологије чувенога професора Хермана која је држао за угарске гимназијалне наставнике и што је за Лазића било довољно, па сам укратко изложио научни curriculum покојников.

Од то доба, октобра 1854. па до 1896. септембра месеца, дакле за 42 године, живот и рад Стевана Лазића у памети су великом и најбољем делу овостраног Српства, нашој интелигенцији. Јер ако је мало данас живих вршњака његових, али је много његових ђака који се са поштовањем и симпатијом сећају начина и предавања професора и директора Ст. Л., његовог лаког и темељног тумачења латинских и немачких класика, превода му укусних и лепих, код песника поетичних, што је у смислу „инструкција“, али није свакоме једнако дато у природи. Са овог свог дара био је чувен и ван гимназијског круга те у свечаним приликама, славама јавним, школским и појединих достојанственика, њему су се пријатељски обраћали с молбама, да их зачини песмом или химном, чему се он, вољан и способан за то као што рекосмо да бејаше, с готовошћу одазиваше, — сматрајући вештину у опште, посебно поезију, којој је у тишини посветио био свој живот, најбољим васпитним средством не само за омладину, него и за народ, нарочито таки народ, као што је наш српски, примчив за њу и на гласу са својих класичних песама у свету.

Оваких својих производа умних, у стиховима и у прози, није покојник наш штампао свију, те тако нису ни ушли у литературу, и остали су да се само усмено спомињу и певају дуже времена. Но и у књижевности писаној огледао се Ст. Л. не без успеха премда његово професорско и од 1876. директорско звање и службене прилике и дужности нису му остављале много доколице да се може задубити макар и у науци о другом чему него што сваки дан непосредно треба школи, и сести да својим мислима да достојна облика и израза као што је навикао чигајући већином класичне aукторе. Ипак је признат му труд и на овом пољу, јер је наше овострано најстарије литерарно друштво, Матица Српска, одликовала га чланством Књижевног Одељења 1873. Ова част дошла је уз награду, коју му је дала, још будући у Пешти Матица за његов лепи превод Хорацијевих ода 4 књиге, Хорација кога је дотле читало само латински и по њему певало читаво једно коло

и колено српских списатеља. Уз овај превод што је изишао у засебној књизи, штампао је Стеван Лазић и неколико оригиналних својих песама.

Остали рад му књижевни састоји се већином из чланака који су угледали света у гимназијском програму, и то: 1857. Увод у читање Тацита а нарочито његовог Јулија Агриколе; Слово у спомен блаженопочившег Архиепископа и Митрополита Стратимировића; 1864. једно предавање из лат. језика о сатири; 1873. Размер у опште и Хорацијевих ода на посе; 1877. Андрија Волни, управитељ срп. вел. гимназије карловачке; 1880. Јаков Гершић. управитељ срп. вел. гимназије Карловачке 1883. Петар Јовановић, професор после митрополит; 1885. Грађа за историју срп. вел. гимназије Карловачке; 1886. Јован Грос, први директор Карловачке гимназије; 1887. Прилог историји ове гимназије; 1888. Јован Пантелић, дир. и патрон срп. вел. гимназије у Карловцима; 1891. Првих сто година срп. вел. гимназије Карловачке; 1899. већ као у мировљени директор и патрон сачинио је „У славу и спомен о педесетогодишњици срећне владе Његова Величанства цара и краља Франца Јосифа I.“ врло лепу песму, као што је и Химна браћи Анђелићима 1892. год. Осим тога малне у свакој књизи које је он уредио наћи ће се по какав већи говор, поздрав и др. што их Карловачки директор држи преко године. —

Тако у раду и послу народном, беседећи и пишући на катедри и управи гимназије Карловачке намирио је и испунио Стеван Лазић од године 1854. до 1896. дакле без 4 прве и последње на свом месту другу половину XIX. столећа. Отступио је и склонио се у привремени мир не што га је оставила снага умна и воља, него пошто га је била опхрвала телесно бољa, која је од десетак година, као црв дуб, почела подгризати његов јаки организам. Ах, а пре 30—40 година, ко је познавао Стевана Лазића док из најпре са старицом мајком и сестром девојком, па у своје време доведавши достојну одмену им из убавог Срема живљаше на очинском отњишту, млад и здрав, школи и науци, пријатељству и појезији, нико није ни помишљао, да ће она ватра која му с врућа срца тињаше у очима, знак унутрашње бујности и напретка, окренути се у назадак и почети стално сагоревати га. Дуго јој је одолевао његов снажни састав; и као што је било кадгод надати се, да ће умрети од старости, тако смо се, кад је на крају свога мушког доба нагло био пао, бојали, да ће од болести преминути. Подлегао је после трајне борбе навали и једне и друге, које су се обе, и старост и болест, у исто време кивно биле обориле на њега и одужио је ево природи за кривицу што се родио, као што ћемо сви.

За Стеваном Лазићем плачу поштована удовица му, син и кћи, па зет и остала одлична родбина. Ко ће их утешити? Онај који их је и расплакао и по чијој неумитној вољи бива све што бива. Заиста на првом су месту утехе религије, која се и бави

више о загробном животу, оним што је стално, што је вечно, а по томе за ово кратко време док смо на свету, још свест о томе, да је њихов драги самртник извршио овде своју дужност и задаћу. Признајући му то и узимајући учешћа у болу за њим, цео народ узима на себе део терета и олакшава га тако својти и родбини, као што с временом и попушта од своје жестине у првоме наступу жалост за рођеним, и премда освежавана и после сузама, прелази у свету тугу и тихо сећање на честита покојника.

Нека је Стевану Лазићу лака црна земља и вечан спомен у Српству.

Multis ille bonis flebilis occidit."

На свршетку опела ступио је пред самртнички одар један од старих и захвалних ученика свога заслужнога професора, кр саветник и посланик на сабору хрватском Ст. В. Поповић изговоривши тужне речи пуне топлога признања и искрене благодарности свом негдањем професору Ст. Лазићу. По томе су испратили сви ученици са проф. збором свога нигда незаборављенога многогодишњега професора, директора и патрона до вечне му куће, на овдашње чератско гробље.

2. марта обављена је исповест са свима ученицима ове гимназије о божитњем и ускршњем посту уочи причешћа. Нижу гимназију исповедио је гимн. катихета М. Маширевић, а ученике горње гимназије исповедили су сваког појединце пречасна господа Dr. Георгије Летић архимандрит и проф. богословије, протојереј Милутин Јакшић проф. богосл., и јером. Валеријан Прибичевић, проф. богосл.

Од 27. маја до 1. јунија обављени су писмени испити зрелости са ученицима VIII. разр.

2. јунија дочекали су сви ученици са проф. збором Преузвишеног г. Ервина пл. Чеха, хрв. министра, и земаљ. заступника котара карловачког на Сабору краљевине Хрв. Слав. и Далмације. Сутра дан поклонио се цео проф. збор на челу са својим директором В. Вујићем Преузвишеном госп. министру Чеху.

Истога дана походили су ученици кр. Шабачке гимназије са својим управитељем и професорима овај наш завод, а 4. о. м. опет ученици са професорима кр. гимназије у Врбасу.

15 јунија походио је пресветли госп. Армин Павић, предстојник Вис. кр. зем. Владе, Одела за богоштовље и наставу Карловце и просветне заводе у њима па и нашу гимназију, коју је прегледао обавештен о свему. Исти дан и ученици су се причестили.

У недељу 23. јунија било је у саборној цркви благодареније, а у гимназији су раздате ученицима сведоџбе и извештаји и отпуштени кућама.

IV.

Главнији отписи и наредбе

а) од вис. кр. хрв. слав. далм. земаљске владе, одела за богоштовље и наставу.

Год. 1900.

Бр. 241. У вис. наредби од 12. коловоза бр. 13293. на представку управе отписује се, да се оглас за Маретића граматику хрватског језика, прописану обавезном од поч. 1900/1901. за све земаљске средње заводе, не тиче наше гимназије, и оставља се досадашњи уџбеник Живановића за српски језик.

Бр. 251. Достављајући задатак из математике за писмени испит зрелости у јесењем року Вис. Кр. Зем. Влада налази отписом од 25. коловоза 1900. бр. 10489. делеговати својим повереником прив. директора В. Вујића за овај испит, коме ће рок одредити он, а после о његовом успеху поднети извештај.

Бр. 256. Окружницом од 5. рујна б. 15005. наређује се, да се рујна 10. дан двогодишње тужне успомене на трагичну смрт Њенога Величанства царице и краљице Јелисавете има празновати и ученици с проф. присуствовати свечаном парастосу.

Бр. 284. Вис. Отписом од 25. рујна бр. 14694. дозвољава се, да се „Хришћански катихизис“ Мих. Миловановића и „Наука о богослужењу православне цркве“ Алексе Живановића могу употребљавати као учевне у овоземаљским средњим заводима.

Бр. 356. Главни годишњи Извештај за 1899/1900. узима се на повољно знање (4. прос. 1900. б. 16.499.)

Год 1901.

Бр. 55. Извештај о владању и успеху у наукама за I течај 1900/1901. узима се на повољно знање (1. ожујка 1901. бр. 2018.)

б) од вис. Патроната

Год. 1900.

Бр. 243. Месни протопресвитерат стављајући до знања, да ће се у славу 70-год. имендана Његовог ц. и кр. апостолског Величаоства у овдашњој саборној цркви служити благодарење под началством Његове Светости позива збор у 10 с. да присуствује.

Бр. 253. На молбу управе за упутство како има поступити у одређењу вероисповести Павла Пула који је пронађен да је крштен у православној цркви у Пећинцима а од оца римокатолика васпитан као таки, наређује се догод законитим путем ово не буде исправљено, означивати га православним.

Бр. 339. Отписом 3/16. нов П. Г. 103/75. ослобађају се од

плаћања школарине за I течај — *целе*: I. р. Веселиновић Војислав, Лерић Марин. II. р. Безуљ Милош, Љуштина Јанко, Тарањски Никола, Белодедић Гр., Вукчевић Филип, Радевић Спасоје, Петровић Никола, Бараћ Бранко, Станојловић Алекс., Сувачаревић Ђорђе, Кулачић Милош. III. р. Брадић Милета (накнадно), Бранковић Мих., Костић Светисл., Анојчић Векослав, Војновић Сима, Грчић Христифор, Дујановић Владимир, Докмановић Мил. Мијатовић Душан, Костић Алекс., Љуштина Ђорђе, Бугарски Стеван. Из IV. р. Костић Дим., Маргетић Стеван, Новаков Душан, Прица Спасеније, Тошић Љубомир, Јовановић Тома. Из V р. Дорић Живко, Трлајић Светоз., Крунић Стеван, Стерија Ђорђе, Стратимировић Исидор. Из VI. р. Брзак Стеван, Дрљевић Секула, Сужњевић Ђорђе, Стојков Мојс., Милановић Сава, Миљушевић Љубомир, Петковић Коста, Максимовић Ђорђе. Из VII. р. Љуштина Михаило, Грчић Милан, Секулић Милорад, Из VIII. р. Аврамовић Павле, Димитријевић Сима. Од плаћања *половине* опроштени су: Из II. р. Варда Душан. Из III. р. Бранковић Ђорђе, Тадић Гр. Из IV. р. Орлић Ђорђе, Петровић Љубомир, Стојановић Живота, Сретић Ђорђе. Из V. р. Давидовић Петар, Добросављевић Бранко. Из VI. р. Десимировић Коста, Јовановић Богдан, Стаморан Ћира, Половина Никола, Петровић Коста, Нешковић Димитрије. Из VII. р. Грба Милован, Гуглета Никола, Ђурђев Душ., Радујковић Стеван, Чонић Душан, Широки Јосиф. Из VIII. р. Јеврић Славко, Усорац Стеван.

Бр. 359. Вис. Патронат из седнице 3. (16.) нов. П. Г. 89./73. позива на основу саопштења Његове Светости, да је изишао „Хришћански катихизис за средње школе“ од Мих. Миловановића, одобрен од св. архијерејског Синода, да се у односном разреду уведе ако то није већ учињено.

Бр. 360. Главни год. извештај за 1899/1900. о мор. владању и успеху ученика узима се на повољно знање (3./16. нов. П. Г. 68/76.)

Год. 1901.

Бр. 91. Катихети Ивану Маширевићу одобрава се од 1. марта 1901. прва петогодишња повишица (20. фебруара 5. марта 1901. бр. 3/5.)

Бр. 171. Др. Александар Данкуц именован гимназијским лекаром (5/18. маја 1901. П. Г. 32.)

Бр. 176. Одлуком од 5. (18.) маја 1901. бр. П. Г. 17/18. опраштају се плаћања школарине за II течај — *целе*: I р. Пајић Бошко, Јовић Адам, Буркић Душан, Живковић Здравко, Николић Миливој, Лерић Марин. — II. р. Љуштина Јанко, Безуљ Милан, Сувачаревић Ђорђе, Бараћ Бранко, Радевић Спасоје, Бајић Тодор, Вукчевић Филип, Кулачић Милош. -- III. р. Бугарски Стеван, Костић Александар, Грчић Христофор, Бранковићи Ђорђе и Михаило, Костић Светислав, Анојчић Векослав. Дујановић Владимир, Брадић Милета. — IV. р. Јовановић Тома, Маргетић Стеван, Но-

ваков Душан, Прица Спасоје. — V. р. Дорић Живко. — VI. Максимовић Ђорђе, Холик Јаков, Дрљевић Секула, Малешевић Никола, Хранисављевић Павле, Петковић Коста, Стојков Мојсило. — VIII. Аврамовић Павле, Димитријевић Сима. Од *половине:* ослобођени: I. р. Раичковић Михаило. — II. р. Варда Душан. — III. р. Тадић Гр. — IV. Каменко Никола, Орлић Ђурађ, Сретић Ђорђе, Стојановић Живота. — V. р. Трлајић Светозар, Војновић Никола, Давидовић Петар. — VI. Јовановић Богдан, Петровић Коста, Стаморан Ћира. — VII. Секулић Милорад. — VIII. р. Кравић Јанко, Усорац Стеван.

V.

Учевна средства

(принов)

А) Гимназијска библиотека

I. учитељска

Поклони. Од српске кр. академије у Београду: Споменик XXXVI. XXXVII. други разред. — Глас LVIII. LIX. 22. LXI 23. — Оглед француске библиографије о Србима и Хрватима 1544—1900. — Геологија Србије од Јована Жујовића с атласом. — Годишњак XIII. за 1899. — Од Матице српске: Летопис књ. 202. 203. 204. 205. 206. 207. — Коњевића књиге за народ 91. 92. — Рад и именик за 1900. — Живот Јована Суботића I. део. — Гојко Орловић. Res serbicae (један лист). — Од књижаре Огњановића у месту: Васкрсеније свезак 11. — Од вис. кр. Владе у Загребу: L'enseignement en Hongrie. Вр. 1900. Од кр. свеучилишта: Spomenica o 25 god. postojanju sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. — Од манаст. штампарије: Gordane. Lustspiel in vier Aufzügen, von Lazo Kostitsch. — Шематизам правосл. епархије Далматинске за 1900. — Од г. Ђорђа Рокнића Аритметика. — Снохватице Змајовине св. III — Од писца г. Владим. Николића, Мало светлости у ствари градње нове срп. вел. гимназије у Новом Саду. — Од писца А. Ђукића Устројство ц. кр. тителског крајишког шајкашког батаљона. — Од писца Одбрана у ствари градње Новосадске гимназије од Владимира Николића. — Од писца, архимандрита Фирмилијана, Догматично богословље. — Од кр. земаљског статист. уреда у Загребу, Mjesečni statistički izvještaji за 1899. и 1900. — Vjesnik kr. zem. Statističkog Ureda knj. II. — Од проте Јована Јеремића Саборски изборни ред од год. 1870/1. — Од писца Геометријско цртање за средње школе II. издање. Израдио Стеван Милованов. — Алгебра за средње школе. Израдио Стеван Мило-

ванов. — Од ман. штампарије, Архимандрита Фирмилијана Догматичко богословље. — Архипастирска посланица Никанора правосл. епископа Нишког. — Владимир Николић, Мојим нападачима у ствари градње срп. вел. гимназије новосадске. — Од писца, В. Константиновића, Споменак минулог доба. — Од ман. штампарије, Српска књижевна задруга у 1899. год. — Govori izrečeni dne 19. listopada 1900. kod instalacije rektora za šk. god. 1900/1901. u kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. — Стање Војловице у последњим годинама од дра Ем. Радића. — Од писца, О Вићентију Јовановићу, Прилози за историју. Израдио Милутин Јакшић. — Dr. Анђелија Јакшић, Хипнотизам и Спиритизам, написао Е. Јунг — В. Вујић О св. Сави VI. (говор.) — Радослав Марковић, Православна српска парохија у Инђији. — Од преч. архимандрита Ил. Руварца као писца: Рашки епископи и митрополити (Глас кр. срп. академије LXII.) — Осврт Димитрија Руварца на чланке Јов. Јеремића у „Срп. Сиону“ Од дра Г. Летића проф. богосл. Nomokanon von Dr. jur. Tschedomil Mitrović. — Од управе Шематизам православне епархије Бококоторске за 1901. — Од Илариона Руварца, О главним моментима у животу св. Саве. — *Школски извештаји*: богословије карловачке, задарске, државних гимназија и реалних гимназија у Раковцу, доњогр и горњогр. реалка у Загребу, Вараждин, Беловар, Осек, Винковци, Петриња, Госпић, Осек реална гимн. Пожега, Вуковар, Митровица, Сењ, Дубровник, у Рудолфсвету, Kremsmünster, zu den Schotten Wien, мађ. у Лошонцу, Акад. гимн. у Прагу, Пожаревац, Београд 2.; Крагујевац, Шабац, Учитељска мушка школа у Загребу, Осеку., Женски лицеј у Загребу, Грацу; Милосрдних сестара, Наут. школе у Бакру, Виша женска школа у Београду, Учит. школа у Јагодини, Виша дев. шк. Н.-Сад, Панчево, Сомборска, срп. нар у Загребу. Гимн. у Доњој Тузли; кр. зем. обртне и грађевне стручне школе загр., K. k. Hochschule für Bodencultur, Wien; гимназије сарајевске за 1900; новосадске гимназије 1900, X. год. Извештај центр. кред. Завода у Н. Саду.

Купљено. Gustave Michaut, Le génie latin. — Издања југосл. академије у Загребу: Rad knj. 142. 143. 144. — Monumenta histor. juridica Slav. merid. vol VII. 2. — Zbornik za narodni život i običaje. sv. V. 1. 2. pol. — Ljetopis za 1899. — Rječnik hrv. ili srp. jezika. Svezak 20. — Znanstvena djela za obću naobrazbu, knj. II. — P. Barth, Die Philosophie der Geschichte als Sociologie I. Th. — H. Halke, Einleitung in das Studium der Numismatik. — V. Novak, Teoretska i praktička obuka zbornog pjevanja. — Priprava k nauci o glazbenoj harmoniji. — Nauka o glazbenoj harmoniji. — Haacke u. Kuhnert, das Thierleben der Erde Liefer. 17. — Thesaurus linquae latinae Vol: I. Fasc: I. — Thesaurus linguae latinae Vol. II. Fasc. I. — Littrow, Wunder des Himmels. — Dr. Nikola Gržetić, O vjeri starih Slovjena. — Baur, Hygiene der Leibesübungen. — Lehrplan und Instructionen für den Unterricht an Gym-

nasien 2. Aufl.— Gomperz, Griechische Denker I Bd. — Archiv für Slav. Philologie XXII. Heft 3. 4. — **Периодична издања: српске књижевне задруге** IX. коло 1900. — **Школски лист**, Nastavni Vjesnik, Službeni Glasnik, Јагића Archiv für slav. Philologie, Zeitschrift für die oesterr. Gymnasien, Oesterr. Mittelschule, Humanistisches Gymnasium, Gymnasium, Zeitschrift für den mathem. u. naturwiss. Unterricht, Jndogermanische Forschungen.

II. Ученичка.

Поклони. Од ман. штампарије: Хришћански катихизис правосл. цркве саставио М. Миловановић. — Наука о богослужењу правосл. цркве. Саставио А. Живановић. — Од дружине „Српскеузданице" Ивањско цвеће I. — Јов. Константиновић, Приче. — Велимировић Коста уч. II. р., Јермола превео Рајко. — Од Милана Грчића уч. VII р.: M. Tullii Ciceronis orationes pro Milone, M. Marcello, Ligario, rege Deiotaro. — У рђаву друштву од Короленка. — Мале библиотеке св. 13. 14. 15. 16. — Q. Horatii Flacci Carmina Wien 1800. Jos. Oehlen. — Од г. Петра Николића, Светосавски дар српској деци. — Од књижаре Лавослава Хартмана у Загребу, Kozenov geografički atlas. Uredio Hinko pl. Hranilović. — Од писца По српским земљама. Мрвице из Лазове торбице. — Од сл. књижаре Валожића у Београду, В. Дири, Историја средњег века. Превод. — Од сл. Магистрата, Kako da očuvamo oči od trahoma 3 ком. — Од J. Живановића и Живковића, Зборник црквених пјесама и т. д. — Од гђе Љубице Краутвурст примљено на дар „за спомен њезине преминуле деце Емила и Мице": Крашевски, Песник и свет, Гробар, Шумарева ћерка (у једно везано); Дон Кихоте превод Ђ. Поповића; Робинзон Крусе; Отмени кругови; Liebbach, Die Erbschleicher 2 књ., Illustrirte Cronik der Zeit Jahrgang 1884.

Купљено. Schmidt Realistische Chrestomathie. — Höfler, Zehn Lesestücke aus philos. Clasikern. — Faller, kolo. — Biserniсa II. — Наша прошлост, Невен. — Г. Душан Јакшић професор богословије поклонио је гимназијској *музичкој збирци* следеће музикалије: 1.) *Свѣте тихїй* и *Господъ воцарися*, за мешовити збор од П. Воротникова. 2.) *Милость мира*, за мешовити збор од Михаила Виноградова. 3.) *Ектенїи и нѣкоторыя краткія пѣснопѣнія на божественной литургіи*, за мешовити збор од Ст. Смоленскаго. 4.) *Отче нашъ* Н° 1., за мешовити збор од А. О. Львова.

Б.) Физикални и хемијски кабинет.

Физикални кабинет умножен је овим купљеним апаратима: 1. Конвексно и конкавно огледало. 2. Siemens'ов велики телефон. 3. Oberbeck'ов апарат за трептање две шеталице. 4. Апарат за демонстрирање магнетичног стања магнета. 5. Vogel'ов апарат за

притисак од доле горе 6. Апарат за падање по тетиви и луку. 7. Стаклена цев за течности разне тежине. 8. Апарат за демонстрирање основних појава електричних по Wiedemann-у. 9. Систем прстенова. 10. Модел шмрка сисаљке. 11. Цеви и плоче за демонстрирање капиларности, Weinhold'ов апарат за капиларну депресију. Све ово за пројицирање помоћу скиоптикона.

В.) Природописни кабинет.

Кабинет је овај умножен сликама: Häckel, Kunstformen der Natur, Lief. 5.; Peter. botan. Wandtafeln, 1. 23/30.; Leutemann, zoolog. Atlas, 80 слика и Leutemann, zootom. Wandtafeln, 12 слика.

За зоологију купљене су две лубање: лубања мајмуна старога света и лубања мајмуна новога света и три препарата: групе развића Tropidonotus natrix, Salamandra maculosa и Astacus fluoratilis.

Г.) Нумизматична збирка.

Нумизматична збирка умножила се овим поклонима: Милић П. раз. 2 б., Чалошевић П., 2 б., Живановић П. 8 б., Јовановић П. 1 спом. Безуљ П. 2 б., Сувачаревић II. 1 ср. 1 б., Марковић Бр. IV. 1 б., Бајић П. 1 б., Чупић VI. 1 ср. 1 б., Бабић П. 1 б. 1 спом., Чобић VI. 1 с. 1 б., Јеремић П. 5 ср. 7 б., Лајтнер П. 2 б., Шуваковић II. 2 с. 1 б., Седер IV. 1 с., Велилировић П. 1 с., Аврамовић Ш. 2 б., Марковић IV. 3 б., Бреско П. 1 с., Фрут, П. 1 с. 1. б., Кашиковић I. 1 б., Јовановић IV. 1 с. 1 б., Божић IV. 1 с. 1 б., Орлић IV. 1 с., Кашиковић Ш. 1 б., Илијћ I. 2 б., Крпић I. 1 б., Којички I. 1 б., Божић I. 1 б., Николић I. 1 с. 1 никлов, Пајић I. 1 б., Бан IV. 1 б., Марковић Б. IV. 1 жетон, Седер IV. 2 б., Кујунџић IV. 1 б., Милошевић IV 1 б., Живановић П. 1 жетон, Тарањски П. 3 с., Широки VП. 1 б. Велимировић П 16 б. 2 с., Бреско П. 1 с., Цветић П. 1 с. Туркаљ П. 1 с., Мијачевић II. 1 б., Матић IV. 2 с. 1 б., Санадер IV. 1 с. Вељков IV. 1 б., Влаховић VI. 30 б. Шакић VП. 2 б., Илић I. 1 б. Столић I. 1 б., Петровић I. 1 с., Магарашевић IV. 1 спом., Гајић Ш. 3 б. Камишић I. 4 б., Николић I. 1 б. Иличић Ш. 2 б., Поповић Д. I. 1 б., Горановић VI. 1 с. 1 б., Шуваковић П. 1 б., Радуловачки IV. 1 б., Геренчевић IV. 1 с. Варда П. 1 б. Маргаритовић IV. I б. Костић IV. 1 б., Мркшић Ш. 2 б., Кашиковић Ш. 3 б., Јовановић IV. 1 б., Мијатов IV. 3 б., Станишић IV. 1 т. г. М. Докмановић, бележник у Вогњу 4 с. и 10 б., Рајковић Ш. 1 б., Ковачевић Ш 1 с., Мирилов Ш. 1 б., Кашиковић Ш. 1 с., Имброњев Ш. 1 с., Рајковић Ш. 1 б., Кулачић П. 5 б., Мишковић II. 1 б., Петровић П. 1 с., Бајин П. 1 б., Радојчић VШ. 1 с., Георгијевић VП. 3 б., г. Илија Павловић гимн. књиговођа 10 с., Трлајић Ш. 3 б., Ча-

лошевађ П. 1 б., Теодоровић П. 1 б., Крпић I. 1 б., Јовановић Ш. 1 б., Јефтић П. 7 б, Бреско П. 1 б., Сенић П. 5 б. 2 с., Родић П 2 б., Јовановић П. 1 б., Васиљевић П, 2 б., Љуштина П. 1 с., Варда П. 1 б., Ожеговић IV. 1 с., Марковић Д. IV. 1 б., Каменко IV. 3 б., Вељков IV. 1 б.. Маргетић IV, 4 б, Кујунџић IV. 1 с., Лучић IV. 1 б., Столић I. 1 б., Фридрих IV. 1 б., Маргаритовић IV. 1 б., Седер IV. 1 б., Костић IV. 1 б., Кулунџић IV. 1 с., Тимотијевић Ш. 1 б., Радуловачки IV. 1 б., Долинај П. 1 б., Варда П. 1 б., Белодедић П. 1 б., Максимовић I. 1 б. Варићак I. 1 б., Јејинић VП. 6 с., Васиљевић 1 б., Половина I. 1 б Маргаритовић IV. 2 с. 6 б., Долинај П. 1 б., Цветић П. 1 б, Долинај П. 1 б., Иванишевић I. 11 б., Јован Ј. Јовановић, трговац, Петровци 2 с. 21 б. Фрут П. стари римски чирак, Веселиновић I. 1 б., Кулунџић IV. 2 б., Циковац. I. 1 б., Аврамовић Ш. 1 б, Ј. Ајзенлефел, рибар, Карловци, 1 б., Фридрих IV. 2 б., Јовановић П. I., 2 с., Тодоровић П. 1 б., Сувачаревић П. 1 б.. Лучић IV. 2 б., Сврабић I. 1 б., Родић Н. 1 б., Кулачић П. 2 б., Радевић П 1 б., Родић Т. II. 1 б., Мирилов Ш. 1 б., Мирковић I. 1 б, Илић I. 1 б., Веселиновић I. 1 б, Гајић Ш. 2 б., Пајић I. 1 б., Туркаљ П. 1 б., Долинај П. 2 б., Васиљевић П. 1 б.. Родић П. 1 б., Сенић П. 1 б., Мирковић П. 1 с., Кулунџић IV. 1 б., Фрушић П. 1 б Стамболија П. споменицу, Маричић II. 2 б., Долинај П. 3 б., Бреско П. 1 б. Трумић II. 1 б., Живановић П. 1 б. и споменицу.

Молимо све пријатеље овог завода, да старе новце и све друге старине изволе овој збирци ради њена попуњавања слати.

М. Недељковић
чувар нум збирке.

VI.

Благодјејаније, стипендије и потпоре, прилози и дарови.

Бесплатну храну у **благодјејанију** имали су ове године њих 35 ученика. Имена су им у класификацији означена звездицом.

Стипендије и **потпоре,** јавне и приватне, уживали су 1900/1901. следећи ученици, поименце, из којих разреда и заклада са годишњим износом у крунама и потурама.

Тек. број	Име и презиме ученика	Разред	Задужбина и заклада откуда је стипендија или потпора	Износ на годину К	п.
1	Мандић Ђорђе	I.	Заклада Данила Бањанина	800	—
2	Варда Душан	II.	Заклада мајора Гвозденчевића	252	—
3	Кулачић Милан	„	Од пол. и црkв. општ. Ердевичке по 100 К	200	—
4	Родић Нестор	„	Заклада натпорч. Д. Родића	400	—
5	Родић Тривун	„	„ „ „ „	400	—
6	Сужњевић Чедомил	„	Заклада Гавре Вишошевића	400	—
7	Анојчић Векослав	III.	Заклада Василија Пластића	100	—
8	Бранковић Ђорђе	„	Заклада Бајића	300	—
9	Грчић Христифор	„	Од срп. прав. црkв. општине	180	—
10	Иванишевић Сава	„	Задуж. Саве Стојчевића 1 #	12	—
11	Костић Александар	„	Митровачка имовна општина	200	—
12	Петровић Славко	„	Закл. Нестора Димитријевића	400	—
13	Симеоновић Коста	„	Заклада Васиљковићева	200	—
14	Тадић Григорије	„	Заклада мај. Гвозденчевића	252	—
15	Јовановић Тома	IV.	Из закладе Фил. Грујића	80	—
16	Каменко Никола	„	Заклада Данила Бањанина	252	—
17	Костић Димитрије	„	Имов. узг. образовна заклада	200	—
18	Маргетић Стеван	„	Заклада Атан. Бале	183	—
19	Орлић Ђурађ	„	Заклада мај. Гвозденчевића Од Оточке имовне опћине	252 150	—
20	Петровић Љубомир	„	Заклада мај. Гвозденчевића	252	—
21	Прица Спасоје	„	Атанасија Бале	200	—
22	Сретић Ђорђе	„	Заклада Пајића	400	—
23	Стојановић Живота	„	Заклада Сервискога	210	—
24	Војновић Никола	V.	Заклада мај. Гвозденчевића	252	—
25	Грбић Емил	„	Стипен. епископа Н. Грујића Из аутоном. зем. буџета	300 100	—
26	Давидовић Петар	„	Митров. имовне општине	400	—

Тек. број	Име и презиме ученика	Разред	Задужбина и заклада откуда је стипендија или потпора	Износ на годину К	п.
72	Дорић Живко	V.	Задужбина Вас. Пластића	100	—
28	Магарашевић Милан	„	Задужбина Ф. Грујића	240	—
29	Брзак Стеван	VI.	Заклада нар. учиона	100	—
30	Гаковић Димитрије	„	г. Марко Добројевић Бос. Крупа	400	—
31	Десимировић Коста	„	Заклада Петра Божића	300	—
32	Добројевић Тривун	„	г. Марко Добројевић Бос. Крупа	400	—
33	Дотлић Јован	„	г. епископа Никанора Поповића	200	—
34	Дрљевић Секула	„	г. Арсе Пајевића	100	—
35	Јовановић Богдан	„	Заклада Петра Божића	300	—
36	Кораћ Радован	„	Заклада Дан. Бањанина	200	—
37	Максимовић Ђорђе	„	Заклада Вас. Пластића	100	—
38	Нешковић Димитрије	„	Заклада Пајића	600	—
39	Петровић Коста	„	Заклада Ђорђа Сервијског	210	—
40	Половина Никола	„	Заклада мај. Гвозденчевића	252	—
41	Стаморан Ћира	„	Заклада Петра Божића	300	—
42	Сужњевић Ђорђе	„	Кр. имовна узг. образ. заклада	200	—
43	Чупић Илија	„	Пластићева заклада	100	—
44	Грба Милован	VII.	Заклада Мих. Пајића	600	—
45	Грчић Милан	„	Клирик. фонд за свешт. службу	240	—
46	Дабић Никола	„	{ Заклада Грујићева	80	—
			{ Заклада Јел. Моловића	62	20
47	Ђурђев Душан	„	Заклада Сервискова	210	—
48	Кокић Радивој	„	Пластићева заклада	100	—
49	Љуштина Михаило	„	Крај. имов. узг. образ. заклада	200	—
50	Радујковић Стеван	„	Заклада мај. Гвозденчевића	294	—
51	Секулић Милорад	„	Заклада Фил. Грујића	160	—
52	Шакић Никола	„	Клир. фонд за свешт. службу	240	—
53	Аврамовић Павле	VIII.	{ Заклада Фил. Грујића	160	—
			{ Заклада Јелис. Моловића	62	20
54	Димитријевић Симеон	„	Заклада Васиљковића	100	—
55	Јеврић Славко	„	Им. узгојна образовна заклада	400	—
56	Кравић Јанко	„	Клир. фонд за свешт. службу	240	—
57	Максимовић Обрад	„	Заклада Н. Димитријевића	600	—
58	Радојчић Никола	„	Заклада Мојс. Моловића	400	—
59	Станисављевић Славко	„	Закл. Прок. и М. Миладиновића	400	—
60	Усорац Стеван	„	Имовне општине Ђурђевачке	300	—
			Свега:	16277	45

На св. три Јерарха 30. јан. (12. фебр.) о. г. приређена је у корист сиромашним ученицима ове гимназије гимназијска беседа са игранком са овим програмом: 1. Чайковсій, П.: *Отче нашъ.* Архангелскій, А.: *Хвалите Господа съ небесъ.* Бортнянскій, Д.: *Чертогъ твой вижду* Мешовити збор. 2. Bellini, V.: *Извод из опере* „Norma“, транскрипција A. Jaell-a. Свира на гласовиру гђца Зорка Стојковићева. 3. Мокрањац, Ст. Ст. *IX. руковет, песме из Црне Горе.* Мешовити збор. 4. Soukup, J.: *Ловачка песма. Ђачка полка.* Мушки збор. 5. Masse V.: *Славујева песма из опере* „Les noces de Jeanette“. Пева гђца Зорка Стојковић. 6. Соколовъ, В.: *Четир малоруске народне песме.* Мешовити збор. 7. Zajc, pl. Iv. *Црногорац Црногрци у бој.* Мушки збор. 8. Мокрањац, Ст. Ст.: *Четир српске народне кајде.* Мешовити збор.

У сврху беседе **приложише:**

100 К. Његова Светост Преузвишени Господин патријарх српски Георгије.

По 20 К. Његово Високопреосвештенство Господин епископ пакрачки Мирон, г. Лаза Дунђерски, Централни кредитни завод, Његово Високопреосвештенство Господин епископ будимски Лукијан, Штедионица у Пазови, Никола Петровић.

По 16 К. г. Ђура Стојковић адвокат.

По 12 К. г. Арса Пајевић.

По 10 К. г. г. П. Николић, Браћа Јовановић — Нићифоровић, Владимир Николић, др. Лаза Секулић, Сремско карловачка Задруга за међусобно помагање, Сава Орловић, директор Вујић, Ман. Крушедо, Добротворна Задруга Српкиња Карловкиња, Ангелина Станковић, Српска банка, Матијевић и Лађевић, Иларијон Руварац, Димитрије Руварац. директор Лазић, проф. Глиша Лазић, Милан Боберић, Гаврило Ананијев, прота Вучковић, Милева Гојковић.

По 9 К. г. Васа Пауковић, Св. Ф. Огњановић.

По 8 К. г. г. Сергије Попић, Данило Пантелић, Проф. Недељковић, Илија Павловић, Прњаворац, Глиша Јовић, Феодор Пајдак, градоначалник Јанковић, Милош Летић.

По 7 К. г. парох Бич.

По 6 К. г. г. проф. Коларовић, Мијат Туркаљ. Краљев, Јовановић, проф. Сперњак, Мирилов, Лаза Обреновић, Јеца Павловић, Коста Николић, Даница Ћирић, Душан Рајачић, проф. Маширевић, Чавић, проф. Врховац, Милан Малетић, проф. Милутин Јакшић, Димитрије Коњевић, Шуваковић, Румска Штедионица, др. Драгутин Грчић, проф. Нинковић, прота Ћирић, др. И. Вучетић.

По 5 К. Њ. Високопреосвештенство Господин епископ бачки Митрофан, г. г. Августин Бошњаковић, Гундерлах, др. Ђ. Красојевић, Ленка Јовановић, др. С. Пожарев, Ђока Секулић, Румска задруга за штедњу, др. Младен Лисавац, др. Веселин Николајевић, др. В. Подградски, Новосадска срп. задруга за међусобно помагање и штедњу, Павле. пл. Петер.

По 4 К. г. г. Ђока Стефановић, Фрања Фридрих, Ружица Гњатић, Олга Константиновић, Бераиек, Дејановићка, проф. Пера Марковић, проф. Котур, Нина Максимовић, Душица Радуловић, Паја Геренчевић, Евица Петровић, Радов. Малушевић, Душан Милић, Стеван Седер, проф. Паја Марковић, Протићка, Јован Јовановић, Светозар Стојадиновић, Бичански, Ђока Милутиновић, Ст. Ненадовић, Павлина Маширевић, прота Јеремић, Вељко Тешић, Миливој Петровић, Данило Брзаковић, Милан Меанџић, Радовановић, Марија Угљешић, Љубица Марковић, Јулка Меглер, Шијачки, Ђорђе Ћурчић, Клисарић, Ал. пл. Николић, Н. Н., Ђура Торер, др. Ђ. Живковић, М. Петковић, Светозар Боровац, Јован Максимовић, др. Сава Милутиновић, Хурбан, С. Ивковић, др. В. Чобанић, Никола Поповић, др. Сава Мирковић, Димитрије Дамјановић, проф. Поповић, проф. Барусковић, Влада Јовановић, Митрофан Павловић, прота Константиновић, Анка Јовановић, Андрија Сувачаревић, Вајдл, Фрања Пекле, др. Полит, А. Хаџић, М. Вукичевић, директор Пушибрк, Јеленик, др. Милош Крно, проф. Грчић, Дицген, др. Станојевић, Ана Димитријевић, др. Јанковић, Никанор Чалошевић, С. С. Николајевић.

По 3 К. г. г. проф. Магарашевић, проф Јован Живковић, Пера Ршић, Емил Ђармати, Васа Жикић, Љ. Стефановића Син, Карл Крон, Марија Д. Јовановић Дебељачки, Милета Шајковић.

По 2·20 К. г. Вукадиновић.

По 2 К. г. г. Јосим Живановић, Меланија Јовановић. Јосиф Меглер, Прибићевић, Славко Видаковић, Стака Добо, Коста Контић, Носал, Милан Милутиновић, Гавра Ћирић, Стева Вујић, Васа Бошњаковић, Коста Шуваковић, Симуновић, Буркхард, М. К., Радослав Марковић, Васа Јовановић, Илија Јанковић, Гена Свирчевић, Голубиначка штедионица, Дамјан Прерадовић, Божидар Станковић, Сима Араницки, Јован Бановић, Максим Поткоњак, Душан Поповић, Илија Радовац, Драгутин Руп. др. Светислав Медаковић, Никола Јанковић, Светозар Михајловић, др. Васа Милошевић, Стеван Кокић, Вељко Вилић, Емил Кокић, Розенфелд, Дудић, Коста Димић, С. Надбантић, Павле Бошковић, др. Ђорђе Ивковић, др. Мојић. др. Рокнић, Н. Борота, Петар Кулић, Драгомир Радошевић, Јелена Летић, др. Л. Корач, Мркић, Емилија Костићева, др. Малешевић, др. Ненад Ненадовић, прота Васа Николајевић, Н. П. Симоновић, Јосиф Јовичић, јеромонах Атанасије, Никодим Architecture Сележанов, Ђока Дамјановић, Јован Јовић, Стеван Лукач, Ђорђе Михајловић, Аксентије供 Мародић Мита Шпирта, Јелена Панић, Мијат Барт, Карасовић, А. Јовановић, Анка Николајевић, Јелисавета Шобер, Јелена Костић, Јелена Дивилд, Милан Малетић, Х. Холик, Обрад Црњанин, Мартин Дердић, Лука Јоцић, Н. Димовић, А. Циглер, др. Јован Радонић, Петар Матић, др. Стева Адамовић, др. Ђ. Вукичевић, проф. Милованов, проф. Савковић, Анка Јорговић, М. А. Јовановић, А. Вулко, др. А. Кода, Вајда, др. Т. Гавански, Сингер,

Вигенфелд и Шрајбер др. Павловић, др. Ковач, П. Сајдлинг, Софија Адамовић, Филип Шосбергер, Вуја Пупавац, Јулка Савић, др. Дера, др. Гал, др. М. Давидовац, др. М. Продановић, др. Милан А. Ћирић, др. Сима А. Ћирић, др. Офнер, А. Вараћанин, Стеван Поповић Пеција, Живојнов, Ђ. Гњатић, В. Беранек.

По 1 К. г. г. Р. Ненадовић, Илија Марковић, Милош Натошевић, Д. Натошевић, Димитрије Селена, Милан Гњатић, М. Николић, Петар Костић, Ђока Протић, Лазар Перванов, Богдан Чолић, Радивој Стојковић, Милан Вукаловић, Зора Драгашева, Бранко Јанковић, Јелена Станковић, др. Радивој Тешић, Рада Мандић, Жарко Љубиша, Удицки, Дожудић, Петровић, Н. Н., Браћа Гроздић, Јефта Остојић, А. Циковац, Крстоношић, Б. Веселиновић, М. Савић, Емил Костић, С. П. Благојевић, Пера Коички, Кузман Недељковић, Ђока Станишић, Славко Јовичић, Н. Н., Н. Н., Зорка Дотлић, Меланија Белановић, Милица Гавриловић, Евица Димитријевић, Љубица Јовановић. Никола Поповић, Миливој Борђошки, Светозар Гавриловић. Софија Дејановић, Јован Јовановић, Александар С Грбић, Васа Атанасијевић, Паја Момчиловић, Антон Матић, Фрања Пацовски, М. Манојловић, Д. Ћурчић, С. Ковач, др. Опенхајмер, др. Белохорски, Сава Стојковић, др. Сабо, Крисхабер, др. Леви, Пера Марковић.

По 0·50 К. г. Светолик Ненадовић.

По 0·40 К. г. Милош Станковић.

По 0·20 К. г. Радивој Симуновић.

Према томе било је свега прилога	Круна	1371·30
Трошка било је	„	398·54
Чистог прихода	Круна	972·76

Овај чист приход раздељен је овако: На рачун једног излета ученика ове гимназије у Нови Сад 48 К; — даље је подељено уч. VIII. разр. Стевану Усорцу 60 К; Сими Димитријевићу 30 К; уч. VII. разр. Милораду Секулићу 40 К; уч. VI. разр. Димитрију Гаковићу и Јакову Холику по 30 К; Душану Чобићу 20 К; уч. III. разр. Милану Докмановићу, Влад. Дујановићу, Стевану Бугарском, Николи Маринковићу, Милошу Поповићу по 30 К; Милети Брадићу 10 К; уч. II. разр. Милану Безуљу 50 К; Бранку Барађу, Душану Варди, Јанку Љуштини, Филипу Вукчевићу по 30 К; Тодору Бајићу 24 К; Тривуну Коларовићу 20 К; уч. I. разр. Душану Буркићу 30 К. — Остатак од 310·76 К. уложен је у корист сиромашних ученика ове гимназије на књижицу под бр. I. сер. 262. лист 254. централног кредитног завода у Новом Саду, у којој има концем јунија о. г. свега 5597·74 К.

Дарови. Његова Светост, Преузвишени Господин Георгије патријарх милостиво је и ове године потпомагао у свему ученике III. р. Ђорђа и Мих. Бранковића. Осим тога изволео је

доставити с дописом из седнице Високосл. Саборског Одбора од 28. дек. 1900. бр. $\frac{8954}{2270}$ 9 екс. Алгебре Стевана Миловaнова проф. новосадске гимназије да се поделе добрим ученицима. Добили су их: Максимовић Обрад VIII. Грба Милован, Чонић Душан, Широки Јосип VII. р. Јовановић Богдан, Десимировић Коста VI. р. Дорић Живко, Кујунџић Риста V. р. и Сретић Ђорђе IV. р. — Од месног Поглаварства подељен је 21 комад ученицима брошуре Kako da očuvamo oči od očnog žara (trahome). — Госпођа Милева уд. Топонарски из Београда упутила је и ове године преко проф. Коларовића 100 К. да се за успомену њеном пок. сину Славку, б. одличном ученику нашег завода, подели двојици добрих ученика. Добили су по 50 К. Ђурђев Душан уч. VII. и Живота Стојановић IV. р. уч. — О Ђурђеву дану прошле школске године донео је проф. Ђ. Магарашевић да се разда свима ученицима горње гимназије по један егз. књиге: „Његова Светост, патриарх Георгије Бранковић и српска просвета“.

Сви који се тако сећају гимназије и њених питомаца, нека приме овде у име њино нашу топлу благодарност.

VII.

Испити.

А. Премесни 1901.

Писмени и усмени испити ученика од I—VII. р. држани су од 10. до 15. одн. 23 јунија; из науке хришћанске под председништвом пречасних гг. Јована Јеремића протопресвитера и Вилима Бича римокат. пароха овд. а у присуству управитеља и разредника од V—VIII. 17. јунија. Из француског и мађарског језика био је испит 20. јунија.

Б. Испит зрелости у летњем року 1900.

усмени обављен је од 27 пријављених: с 25 редовних ученика VIII. раз. и 1 екстернистом (други није дошао). Од ових су 2 редовна уч. и 1 екстерниста одбијени на годину дана, а 2 на поправак из по једног предмета у јесењем року. Остали, 21 њих, положили су са назначеним успехом, поименце:

Број	Име и презиме	Доба у год.	Место рођења	Полазио гимназију година	Успех	Учи
1	Видаковић Јосиф	18	Томаш	8	зрео	права
2	Воркапић Ранко	18	Купиново	8	зрео с одликом	филозофију
3	Вученовић Јован	21	Вуковар	9	зрео	права
4	Исајловић Васа	22	Ириг	9	зрео	„
5	Јеремић Божидар	17	Бачинци	8	зрео с одликом	богословију
6	Јовановић Петар	21	Бовић	8	зрео с одликом	филозофију
7	Јовановић Урош	20	Ст. Сланкамен	9	зрео	богословију
8	Квргић Деспот	18	Лапац	8	зрео	„
9	Константиновић Григ.	19	Чортановци	9	зрео	„
10	Милановић Душан	18	Болфан	8	зрео с одликом	права
11	Подунавац Данило	22	Јошани	8	зрео	богословију
12	Протић Марко	18	Товаришево	8	зрео с одликом	„
13	Пул Павле	20	Пећинци	9	зрео	права
14	Рајшић Душан	19	Барлете	8	зрео	богословију
15	Симеоновић Стеван	18	Карловци	8	зрео с одликом	права
16	Симуновић Живан	20	Ст. Сланкамен	8	зрео	шумарство
17	Соларић Никола	19	Катинци	8	зрео с одликом	права
18	Станков Сава	19	Срп. Неузина	8	зрео	богословију
19	Стојановић Стеван	18	Карловци	8	зрео	„
20	Теодоровић Павле	19	Земун	9	зрео с одликом	права
21	Царићевић Васа	20	Ириг	7	зрео с одликом	медицину

В. Испит зрелости у јесењем року 1900.

Писмена радња (4. септ.) била је:

1. Први и трећи члан геометријске прогресије дају за продукат 100, а други и трећи за суму 50. која је то прогресија?

2. Неко је дужан 2577 К па отплаћује крајем сваке године у име интереса и капитала 250 К. Колико ће остати дуга после 8 година ($5^1/_4\%$)?

3. Ваљку је радијус 6 m, а висина 14 m. Ако се из њега извади паралелопипед са квадратичном основом и основном сеченицом a = 3 m, колика ће бити површина и кубична садржина тела, које преостане, кад се из ваљка извади паралелопипед?

Усмени испит који је одржан 6 септембра положили су Јакшић Јосиф из Камералних Моравица и Цвејић Бранко из Чалме. Обојица уче богословију.

Г. Испит зрелости летњег рока 1901.

За овај испит и рок јавили су се њих 17. ред. учен. VIII. р. 3 понављају испит од прошле године и 1 нов, екстерниста.

Писмене радње 27. маја до 1. јунија биле су:

С латинског на српски — превод: Cicero, Tusc. disp. l. I. c. 47. § 113. Deorum immortalium iudicia — ut praeter ceteros divinaret.

Превод са српског на латински из Majksnera, Latinska vježbenica za VII. i VIII. r. br. 12. Car Tiberije.

Превод с грчког на српски језик. Xenoph. Memorabilia IV. 5_{1-5} — ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.

Српска радња: „Не уздај се у срећу, јер је превртљива“.
Немачка радња: „Das Leben ein Kampf“.

Из математике било је:

1. $\sqrt[x]{x+y} = 2$

$(x + y) \cdot 3^x = 36^{3\frac{1}{2}}$

2. Неко уложи једаред за свагда 7000 К и додаје томе годишње још по 800 К. Колико година се мора капитал тако повећавати, да достигне своту, која би давала вечиту ренту од 1000 К ($4^1/_2\%$)?

3. У трокуту су стране a = 35·4 dm, b=19. 8 dm а радијус описаног круга R = 27·6 dm. Колики су кутови тога трокута, његова површина и његова трећа страна c? Колика је даље површина и кубична садржина тела, које постаје окретањем тога трокута око стране c?

Резултат *усменога* испита, којем је рок одређен за 24. и сл. дане јунија, објавиће се до године на овом месту.

VIII.

Исказ

о примању и издацима „Фонда за набавку лекова сиромашним ученицима карловачке гимназије“ (види лањски Извештај стр. 84.)

У школ. години 1900|1901.

Примљено је: Остатак од 1899/1900.	К	112·60
Интерес на то до 1 јулија	„	5·10
Прилози ученика за $190^0/_1$	„	668·—
Свега круна		785·70

Издато на лекове шк. год. $190^0/_1$ све и још више на рачун нових прилога ученика. О чему ће се известити до године на овом истом месту.

IX.

Класификација ученика.

Оцене за	морално владање	успех у наукама
1	узорно	изврстан
2	похвално	веома добар
3	према прописима	добар
4	покудно ради.........	довољан
5	лоше ради.........	није довољан
6	—	са свим недовољан

Где нема оцене, онде се разуме дозвола поправка; дебљим словима штампани имају I. ред с одликом; I. је ред, ако нема оцене испод довољан; II. ред ма уз једну испод довољан; III. је ред половина или већина оцена „није довољан“. Звездица показује благодјејанца.

I. Разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Српски језик	Немачки језик	Географија	Математика	Природопис	Краснопис
1	Ајзенлефел Иван, репет.	Карловци	3	4	4	3	3	3	3	3	4
2	Бан Ђорђе	Главати (Далм.)	2	3	4	4	4	4	4	4	4
3	Бауер Фрања	Карловци	3	4	4	3	3	3	3	3	4
4	Божић Милош, репет. . .	Карловци	3	4	4	4	4	4		4	4
5	Борић Душан	Могорић (Хрв.)	3	3	4	3	3	3	3	3	2
6	Будисављевић Ђорђе . .	Купиново	2	4	3	4	4	3	4	4	4
7	Буркић Душан	Дивич	2	3	3	3	2	2	3	2	2
8	Варићак Милан	Бешка	2	4	4	4	3	3	4	3	4
9	Веселиновић Војислав . .	Вел. Кикинда	2	3	3	4	3	3	4	3	4
10	Витас Јован	Нова Градишка	2	5	4	4	4	4	5	4	4
11	Вјештица Душан	Зрмања	3	2	3	4	4	3	4	3	3
12	Вујановић Милан . . .	Шид	3	3	4	4	4	4	4	3	2
13	Вујинић Милутин . . .	Гламоч	2	2	3	4	4	3	3	3	4
14	Геренчевић Станислав .	Карловци	2	3	3	4	4	3	4	3	4
15	Дедејић Раде	Шаранци (Ц. Гора)	2	2	3	3	4	2	3	2	3
16	Ђаков Александар . . .	Жабаљ	2	2	3	4	4	3	3	4	4
17	Ђурђаковић Стеван . .	Угриновци	2	2	3	3	4	3	3	3	3

[redacted]

Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Српски језик	Немачки језик	Географија	Математика	Природопис	Краснопис
18 Живковић Здравко . . .	Нови Карловци	2	3	3	2	3	4	3	3	2
19 Зрнић Петар	Мохово	2	3	4	4	4	4		3	3
20 Иванишевић Никола . .	Стејановци	2	4	4	4	4	4	4	4	4
21 Илић Ђорђе	Земун	2	4	4	4	4	3	4	4	4
22 Јовановић Петар	Борјад	3	5	6	5	5	5	5	5	5
23 Јовановић Светозар . . .	Карлово	2	3	3	4	3	3	4	3	4
24 Јовић Адам	Класнић	2	2	3	3	3	2	4	3	2
25 Камишић Ђорђе . . .	Будимпешта	2	4	4	4	4	4	4	4	4
26 Кашиковић Рељa . . .	Сарајево	2	2	3	3	3	2	3	3	3
27 Кепић Петар	Нови Карловци	2	3	3	4	3	3	3	3	3
28 Којички Гавра	Шид	3	4	4	4	5	4	5	5	3
29 Копић Петар	Горњи Ковиљ	2	3	3	3	3	3	4	3	4
30 Кристић Мартин	Карловци	3	4	4	3	4	3	4	3	2
31 Крпић Фердинанд . . .	Подгорач (Слав.)	3	3	4	4	4	4	4	3	4
32 Лацковић Фрања	Ст. Сланкамен	2	2	4	4	4	4	4	4	4
33 *Лерић Марин	Сантово	2	4	4	4	4	3	4	3	4
34 Лукач Јован	Нови Карловци	2	3	4	3	3	4	4	3	2
35 Максимовић Петар . . .	Черевић	2	4	4	4		4	4	4	4
36 Мандић Ђорђе	Јошани	2	3	3	3	4	4	3	3	4
37 Матковић Стеван	Карловци	2	2	4	4	3	3	3	2	3
38 Машић Богољуб	Ривица	3	4	5	5	5	4	5	4	5
39 Меглер Венделин	Карловци	3	4	3	3	4	3	4	3	4
40 Медаков Петар	Турија	2	2	3	3	3	2	3	2	2
41 Мијачевић Никола . . .	Ст. Бановци	2	4	3	4	4	3	4	4	3
42 Милић Петар	Карловци	2	4	4	4	4	4		3	4
43 Миоковић Никола . . .	Медари (Слав.)	3	4	6	5	5	5	5	4	4
44 Мириловић Ђорђе . . .	Ст. Бановци	2	4	4	4	4	4	4	3	4
45 Мирковић Јован	Крчедин	2	4	3	4	4	4	4	3	3
46 Мишковић Живан . . .	Нови Карловци	2	3	3	3	4	2	3	3	2
47 Никашиновић Југ . . .	Доња Тузла	3	4	4	4	4	4	4		4
48 Николић Василије . . .	Ст. Пазова	3	4	4	4	4	4	4	4	4
49 Николић Живан, репет. .	Крњешевци	2	3	3	3	4	3	3	2	1
50 Николић Миливој . . .	Крушедо	2	2	3	3	4	3	3	2	2
51 Новак Светислав	Петровчић	3	4	6	5	5	5	5	4	4
52 Пајић Бошко	Дрљача	1	2	3	3	2	3	2	3	3
53 Петровић Ђорђе, репет.	Прхово	2	3	4	4	4	4	4	3	3
54 Плавшић Ђорђе	Нови Сад	3	4	4	4		4	4	4	4
55 Половина Милош	Сењ	4	4	4	4	4	4	4	3	4
56 Поповић Душан	Карловци	3	5	4	4	5	5	5	3	4

Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хрришћ.	Латински језик	Српски језик	Немачки језик	Географија	Математика	Природопис	Краснопис
57 Раичковић Михаило . .	Парци (Ц. Гора)	2	2	3	3	4	2	3	2	2
58 Савин Живан	Белегиш	2	2	3	3	2	2	3	3	4
59 Сврабић Никола	Костајница	3	4	4	4	3	3	4	4	4
60 Сомер Фрања	Карловци	2	3		4	4	4	4	4	4
61 Станојевић Ђорђе, репет.	Буковац	2	2	3	3	3	3	3	2	3
62 Степанов Милош	Манђелос	2	4		4	4	4	4	3	4
63 Столић Ћирило	Карловци	2	4	4	4	4	4		4	4
64 Топољанин Василије . .	Карловци	2	4	4	4	4	4		4	4
65 Цвијановић Јован . . .	Гор. Михољац	2	2	4	3	4	3	3	3	3
66 Циковац Бранислав . .	Ириг	3	4	4	4	4	4	4	4	4
67 Шаулић Новица	Језера (Ц. Гора)	3	3	3	4	4	3	4	2	3
68 Штрасер Павле	Карловци	2	4	3	4	3	4	3	4	4

Иступили:

69 Павковић Ђурађ, из Мокрина
70 Рајачић Вељко, из Лучана (Хрв.)
71 Рајић Светозар, из Делиблата
72 Стојаковић Милош, из Угриноваца

[redacted]

II. разред

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ	Математика	Природопис	Краснопис
1	Бабић Нићифор	Путинци	3	5	4	3	4	5	5	4	3
2	Бајић Божидар	Нови Карловци	2	4	4	3	4	3	3	3	3
3	Бајић Душан	Ботош	3		4	4	4	4	4	4	4
4	Бајић Теодор	Нови Карловци	2	3	3	3	4	3	3	3	1
5	***Бараћ Бранко**	Тржић (Хрв.)	2	2	2	2	2	2	3	2	3
6	***Безуљ Милан**	Перлез	1	2	2	2	2	2	2	2	2
7	***Белодедић Глигорије** . .	Соколовац	2	2	2	2	2	2	3	3	2
8	Бреско Фрањо	Карловци	3	5	5	4	5	4	4	4	3
9	**Варда Душан**	Срп. Компоље	1	2	2	2	2	2	2	2	1
10	Васиљевић Драгутин . .	Чортановци	3	3	4	4	4	4	4	3	3
11	Васић Душан	Живаја (Хрв.)	2	5	4	4	5	5	4	3	3
12	Велимировић Коста . . .	Митровица	2	3	3	3	4	3	4	3	3
13	***Вукчевић Филип**	Дражевина (Ц. Гора)	2	2	2	2	2	2	2	2	2
14	Добросављевић Љубомир	Скрад (Хрв.)	2	4	4	4	4	4	4	3	3
15	Долинај Карло репет. . .	Ст. Пазова	3	3	4	4	4	4	4	4	4
16	Живановић Ђорђе . . .	Перлез	2	3	3	3	3	3	4	3	2
17	Иванишевић Лука, репет.	Крчедин	2	4	4	4	4	4	4	4	4
18	Јеремић Бранко	Бачинци	3	3	2	3	3	3	4	3	3
19	Јефтић Ђорђе	Грачаница (Босна)	2	4	3	3	3	3	4	3	3
20	Јовановић Борислав . .	Нови Карловци	3	4		4	4	4	4	4	4
21	Коларовић Тривун . . .	Карловци	2	4	3	3	3	3	4	4	3
22	Кулачић Милош	Ердевик	2	2	4	2	4	2	3	4	3
23	Лајтнер Антон	Карловци	2	2	3	3	3	3	4	3	3
24	Лучић Владимир	Земун	2	2	3	2	3	3	3	2	2
25	*Љуштина Јанко	Дабар (Хрв.)	2	3	3	3	3	3	3	3	2
26	Максимовић Димитрије .	Земун	2	3	3	3	3	2	3	3	3
27	Малетић Душан	Карловци	2	4	3	4	4	4	4	3	3
28	Маричић Милан	Бовић (Хрв.)	2	3	3	3	3	3	4	3	2
29	Мијачевић Милош	Карловци	2	4	4	4	4	5	5	4	4
30	Милић Гојко	Бухача (Хрв.)	3	3	3	3	4	3	3	3	3
31	Милутиновић Војислав реп.	Ривица	2	4	4	4	4	4	4	4	3
32	Мирковић Илија	Беочин	2	3	3	3	3	3	4	3	2
33	Мишковић Светозар . .	Врдник	3	4	4	4	4	3		4	4
34	Несторовић Васа	Карловци	2	4	3	3	4	3	4	3	3
35	Нићин Славко	Сентомаш	2	3	4	3	4	3	3	3	3
36	Петровић Никола	Нови Бановци	2	2	3	3	3	4	3	3	3
37	*Радевић Спасоје	Ожези (Ц. Гора)	2	3	3	2	3	2	3	2	2

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Српска језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Природопис	Краснопис
38	Родић Нестор	Рогољи (Слав.)	2	4	4	3	4	4	4	4	3
39	Родић Тривун	Рогољи (Слав.)	2	4	3	4	4	4	4	4	3
40	Сенић Никола	Моровић	2	4	3	4	4	4	4	3	3
41	Стамболија Милан . . .	Коспа (Хрв.)	2	4	4	4	4	4		4	3
42	Станојловић Александар	Соколовац	2	4	4	4	4	4	4	3	3
43	Сувачаревић Ђорђе . . .	Карловци	2	3	2	3	3	3	3	3	3
44	Сужњевић Чедомил . . .	Влаховић (Хрв.)	2	3	3	2	4	4	3	3	2
45	Тарањски Никола	Сомбор	3	4	4	3	4	4	4	4	4
46	Теодоровић Стеван . . .	Карловци	3	4	4	4	4	3		4	4
47	Трумић Гавра	Илинци	2	4		4	4	3	4	3	3
48	Туркаљ Ђорђе	Карловци	2	3	4	3	4	4	4	3	3
49	Фрут Рудолф	Карловци	2	4		4	4	4	4	4	3
50	Фрушић Јанко	Дивош	3	4	4	3	4	3	3	3	3
51	Цветић Миливој	Карловци	3	5	5	4	4	4	4	4	4
52	Чалошевић Димитрије . .	Даљ	3	4	3	4	4	4	4	4	3
53	Шуваковић Лазар . . .	Чортановци	2	3	3	3	3	3	4	3	3

III. разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Минералогија
1	Аврамовић Стеван	Карловци	2	3	3	4	4	4	3	4	4
2	***Анојчић Векослав** . . .	Миклушевци	1	2	3	2	2	2	2	3	2
3	*Брадић Милета	Краље (Ц. Гора)	2	2	3	3	2	3	2	3	2
4	***Бранковић Ђорђе** . . .	Брлог (Хрв.)	2	2	3	2	2	3	2	2	2
5	*Бранковић Михаило . . .	Брлог (Хрв.)	2	2	3	3	2	3	3	2	2
6	*Бугарски Стеван	Срп. Бока	2	3	4	3	4	4	4	4	3
7	Будић Вукашин	Парабуће	2	4	5	4	4	4	4	5	4
8	*Војновић Симеон	Црни Поток	3	4	4	4	4	4	3	4	4
9	Вујчић Ђорђе	Рача	2	3	4	3	3	4	3	4	3
10	Гајић Симеон	Карловци	2	4	4	4	4	4	3	4	4
11	*Грчић Христифор . . .	Рума	2	2	3	2	3	3	2	3	3
12	*Докмановић Милан . . .	Крушевица	2	3	3	3	3	4	3	3	3
13	*Дујановић Владимир . .	Лаћарак	2	4	3	4	4	3	3	3	3
14	*Живковић Ђорђе репет. .	Беодра	2	3	3	3	2	4	3	4	3
15	Зец Радован	Утолица (Хрв.)	3	4	4	4	4	4	4	4	4
16	**Иванишевић Сава**	Грачаница (Босна)	1	2	2	2	2	2	2	2	2
17	Иличић Немања	Шабац	3	3	3	4	4	4	3	4	3
18	Имброњев Лазар	Меленци	3	4	4	4	4	4	4	4	4
19	Јанковић Димитрије . . .	Добринци	2	4	5	5	4	4	4	4	3
20	Јовановић Јован . . .	Бешка	3	4	5	4	4	4	4	5	4
21	Јовановић Лука	Нови Сад	3	4	5	5	4	4	4	5	4
22	Јовић Миленко	Чортановци	3	4	5	5	4	5	4	5	4
23	**Кашиковић Предраг** . . .	Сарајево	1	2	2	2	2	2	2	2	2
24	Кенђел Емил репет. . . .	Ср. Карловци	3	2	4	4	4	4	4	4	4
25	**Ковачевић Константин** .	Земун	1	2	2	2	3	2	2	3	2
26	**Костић Александар** . .	Митровица	2	2	2	2	2	2	2	2	2
27	***Костић Светислав** . . .	Нерадин	1	2	2	2	2	3	2	3	2
28	Коча Момир	Осек	2	4	4	4	4	4	4	4	4
29	Љуштина Ђорђе	Дабар (Хрв.)	2	3	4	4	3	4	4	3	3
30	Максимовић Живан . . .	Нови Карловци	2	2	3	3	2	4	3	3	3
31	Маринковић Никола . . .	Ириг	2	2	2	3	3	3	3	4	3
32	Маричић Атанасије . . .	Бовић (Хрв.)	2	4	4	4	4	4	4	3	3
33	*Мијатовић Душан	Вршац	2	4	4	4	4	4	3	4	4
34	Милошевић Бранко . . .	Карловци	2	4	5	5	4	5	4	5	4
35	Мирилов Миливој	Тител	3	4	4	4	4	5	4	5	4
36	Михајловић Бранко . . .	Нови Карловци	3	4	4	4	4	4	4		4
37	Мркшић Бранко	Ст. Бечеј	2	4	3	4	4	4	4	4	4

Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Минералогија
38 Павлов Жарко	Перлез	2	2	3	3	3	3	3	3	3
39 **Петровић Славко**	Митровица	1	2	2	2	2	2	2	2	2
40 Петровић Стеван	Прхово	3	4	5	5	4	5	4	4	4
41 Поповић Јосиф	Карловци	2	3	3	3	3	3	3	3	3
42 Поповић Милош	Херцег Суљош	2	2	4	4	4	4	3	4	3
43 Рајачић Милан	Лучани (Хрв.)	4	4	5	5	5	5	5	5	4
44 Рајковић Милош	Јарак (Срем)	2	2	4	4	4	4	2	4	4
45 **Симеоновић Коста** . . .	Карловци	1	2	2	2	2	2	2	3	2
46 Сланкаменац Теодор . . .	Карловци	1	2	3	4	3	4	3	4	3
47 **Тадић Григорије**	Крчево (Хрв.)	2	2	2	2	2	2	2	2	2
48 Тедић Живан репет. . . .	Буковац	2	3	4	3	4	4	4	4	4
49 Тимотијевић Павле . . .	Буђановци	1	2	3	3	2	3	3	3	3
50 Чачуга Бранко	Беденик (Хрв.)	3	2	2	3	3	3	2	3	2
51 Чупић Милутин	Сентандрија	3	4	5	5	4	5	4	4	4
52 Штрасер Ладислав . . .	Карловци	1	3	2	[illegible]	2	2	2	3	3

Иступили:

53 Веселиновић Милорад из Крњешеваца
54 Јовановић Григорије из Војке.

IV. разред.

Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Физика
1 Арађанин Миливој . . .	Модош	3	4	5	5	4	5	4	5	4
2 Бан Марко	Грбаљ	2	3	4	3	3	4	3		4
3 Божић Никола	Карловци	2	4	4	4	4	4	4		4
4 Васиљевић Александар .	Доња Тузла	1	3	3	3	2	3	3	3	3
5 Вељков Бранко, ...	Грабовци	2	4	3	3	3	4	4	4	4
6 Гајинов Никола	Крушедол	2	3	4	3	3	3	3	4	3
7 Геренчевић Ђорђе . . .	Карловци	1	2	3	2	3	4	3	3	3
8 Ердељан Стеван	Фелдварац	2	4	5	4	4	5	4	5	4
9 Јовановић Тома	Карловци	2	2	3	2	2	3	3	3	3

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Физика
10	**Каменко Никола**	Јошани	1	2	2	2	2	2	2	2	2
11	Костић Димитрије	Митровица	3	2	3	2	2	1	2	3	2
12	Кујунџић Владимир . .	Ливно	2	3	3	4	3	4	3	3	3
13	Кулунџић Владисл. . . .	Карловци	3	4	3	4	4	4	3	4	3
14	Лучић Александар . . .	Земун	2	3	4	3	2	3	3	3	3
15	**Магарашевић Димитрије** .	Карловци	1	2	2	2	2	2	2	3	2
16	Маргаритовић Кор. . . .	Сентандрија	2	4	4	4	4	4	3	4	4
17	*Маргетић Стеван . . .	Пивнице	1	1	3	2	2	3	3	3	3
18	Марковић Алексије . . .	Пчелић	2	4	4	4	3		3	4	4
19	Марковић Бранко	Карловци	1	3	3	3	3	3	3	3	3
20	Марковић Дионисије реп.	ДоњаНана(Уг.)	2	4	5	4	4	5	4	4	3
21	Матић Јаков	Карловци	2	2	3	3	3	4	3	4	3
22	Машић Божидар реп. . .	Ривица	2	4	5	4	4	5	3	4	4
23	Мијатов Младен	Оросламош	2	4	4	4	4		4	4	4
24	**Милић Стеван**	Карловци	1	2	2	2	2	2	2	3	2
25	*Новаков Душан	Црепаја	2	3	3	2	2	3	2	3	3
26	Ожеговић Павле	Нерадин	2	4	4	4	4		4	4	4
27	**Орлић Ђорђе**	Петрово Село Личко	2	2	2	2	2	2	2	3	2
28	Панић Душан	Мехала	2	4	4	4	4	4	4		4
29	Петровић Љубомир . . .	Плавшинци	3	2	3	2	2	2	2	3	2
30	Прица Спасеније	Кореница	1	2	3	2	2	3	3	3	3
31	Радуловачки Живко . .	Карловци	2	3	4	3	3	4	4	3	3
32	Ранковић Јован	Крушедо	2	3	4	4	3		4	4	4
33	Санадер Стеван	Чортановци	2	2	4	3	3	3	3	4	3
34	Седер Јован	Карловци	3	4	4	4	4	4	4		4
35	**Сретић Ђорђе**	Врдник	1	1	1	1	1	2	2	2	2
36	Станишић Милорад . . .	Карловци	2	4	4	4	4		4	4	4
37	Стојановић Живота . . .	Мачевић	2	2	3	3	2	2	3	3	3
38	*Тошић Љубомир . . .	Љуба	2	3	3	3	2	3	3	4	4
39	Фридрих Људевит . . .	Карловци	3	4	4	4	4	4	4	4	4

Иступили:

40 Милошевић Јован репет.
41 Станишић Ђорђе — обојица из Карловаца.

V. разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Ист. и географ.	Математика	Ботаника
1	Алагић Никола	Мазин	1	2	3	4	3	4	3	4	3
2	Вајдл Ернест	Карловци	2	3	4	3	4	3	3	4	4
3	Војновић Никола	Мазин	1	2	3	3	3	3	3	3	3
4	Георгијевић Свет. . . .	Карловци	2	3	4	4	4	4	3	4	3
5	Грбић Емил	Пашијан (Хрв.)	2	2	3	3	3	3	3	4	3
6	Грбић Урош	Карловци	3	4	4	4	4		4	4	4
7	Давидовић Петар	Бешка	1	2	3	3	3	3	3	3	3
8	Добросављевић Бранко .	Скрад (Хрв.)	2	2	3	3	3	3	3	4	3
9	***Дорић Живко**	Уб (Србија)	1	2	2	2	2	2	2	2	2
10	Ђерман Лазар	Карловци	2	4	4	4	4	4	4	4	4
11	Илић Гроздан	Земун	4	4	4	4	4	4	4		4
12	Јовановић Коста	Петровци	2	4	4	4	4	4	4		4
13	Јовић Владимир	Kaћ	2	4	4	4	4	4	4	4	4
14	Кончар Константин . . .	Чортановци	2	4	4	4	3	4	3		4
15	Крунић Стеван	Прхово	3	4	3	4	3	4	4	4	3
16	Кујунџић Богољуб . . .	Лијевно	3	2	2	3	3	3	2	4	3
17	Кујунџић Ристо . . .	Лијевно	2	2	3	3	3	3	2	2	2
18	**Магарашевић Милан** . . .	Карловци	2	2	2	2	2	2	2	2	2
19	Максимовић Александар	Земун	3	4	4	4	4	4	3	3	4
20	Марић Бранко	Шид	2	2	3	4	3	4	4	4	3
21	Марцикић Тривун . . .	Ст. Паланка	2	3	3	4	3	3	4	4	3
22	Мирилов Бранислав . . .	Тител	2	3	4	4	4	4	4	4	3
23	Муановић Коста репет.	Карловци	2	4	4	4	4	4	4	4	4
24	Остојић Петар	Карловци	3	4	4	4	4	4	4	4	4
25	Подградски Љубомир . .	Книн (Далм.)	2	3	3	3	3	4	4	4	3
26	Подградски Миливој репет.	Книн (Далм.)	2	3	3	3	4	4	3	4	3
27	Поповић Владимир . . .	Никшић	2	2	4	3	3	4	2	4	3
28	Поповић Милан	Карловци	3	4	4	4	4	5	4	5	4
29	Симеоновић Јосиф . . .	Карловци	2	2	3	3	3	3	2	3	3
30	Стерио Ђорђе	Инђија	2	2	3	4	3	2	3	4	3
31	Стратимировић Исидор .	Фелдварац	2	4	4	4	4	5	4	5	4
32	Тарбук Војислав	Белегиш	2	3	4	4	4	4	4	4	4
33	*Трлајић Светозар . . .	Мохол	2	2	3	4	3	3	2	3	3
34	Хорват Павле	Карловци	2	2	4	4	4	4	4	4	4
35	Шуваковић Стеван . . .	Карловци	3	4	4	4	4	4	4	4	4

VI. разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Истор. и геогр.	Математика	Зоологија
1	Батлић Коста	Карловци	3	4	4	4	3	4	3	4	4
2	***Брзак Стеван**	Вогањ	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	Гавриловић Лазар . . .	Нерадин	3	3	4	4	3	4	3		4
4	Гаковић Митар	Руишка	1	2	2	2	2	2	2	4	2
5	Горановић Илија	Дарувар	2	2	4	3	2	3	2	4	3
6	Грубач Никола репет. . .	Војаковац	2	3	4	3	3	4	4	4	3
7	**Десимировић Коста** . . .	Вел. С. Миклуш	2	2	2	2	2	2	2	2	2
8	Добројевић Тривун . . .	Крупа (Босна)	2	3	3	3	3	4	3	4	3
9	Дотлић Јован	Нерадин	3	3	3	3	3	3	3	4	3
10	***Дрљевић Секула**	Равни (Ц. Гора)	2	2	2	2	2	2	2	2	2
11	Живановић Богдан . . .	Голубинци	2	3	4	4	3	4	3	4	4
12	**Јовановић Богдан**	Врањево	1	1	2	2	2	2	2	2	2
13	Константиновић Спасоје .	Чортановци	3	4		4	4	4	4	4	4
14	Корађ Радивој	Удбина (Хрв.)	2	2	4	3	2	4	2	3	2
15	Максимовић Ђорђе . . .	Вел. Радинци	1	2	3	2	2	3	2	3	3
16	Малешевић Никола . .	Карловци	2	2	3	3	2	3	3	3	3
17	Маринковић Ђорђе . .	Сурдук	3	2	3	3	2	4	2	3	3
18	*Маринковић Павле . . .	Даљ	3	3	4	4	3	4	4	4	3
19	Марцикић Милоје	Ст. Паланка	2	2	4	3	3	3	4	4	4
20	***Милановић Сава**	Болфан (Хрв.)	2	2	3	2	2	3	1	2	3
21	*Миљушевић Љубомир .	Слуњ (Хрв.)	3	2	3	3	2	3	2	4	4
22	Момировић Петар . . .	Карловци	3	3	4	4	3	3	4	4	4
23	**Нешковић Димитрије** . .	Шид	1	2	2	2	2	2	2	3	2
24	Николић Коста	Карловци	2	2	4	3	3	4	3	4	3
25	Петковић Коста	Чортановци	2	3	2	2	3	2	2	3	3
26	**Петровић Коста**	Нови Бановци	1	2	2	2	2	2	2	3	2
27	Половина Никола	Гомирје	3	2	3	3	3	3	2	4	2
28	**Стаморан Ћира**	Вел. Селиште	1	2	2	2	2	2	2	2	2
29	Станковић Петар	Голубинци	3	4	4	3	3	3	3		4
30	***Стојков Мојсеј**	Црна Бара	1	2	2	2	2	2	2	2	2
31	*Сужњевић Ђорђе . . .	Класнић (Хрв.)	3	2	3	2	2	3	2	2	2
32	Холик Јаша	Карловци	2	2	3	3	2	3	2	4	3
33	Хранисављевић Пав. . .	Митровица	2	2	3	2	3	3	3	4	3
34	Чобић Душан	Чока	2	3	4	3	4	4	3	4	3
35	Чупић Илија	Сент-Андрија	2	3	4	3	3	3	3	4	3
36	Шајковић Виден	Карловци	2	3	3	3	2	3	3	4	3

Иступили:

37 **Симеон Влаховић из Нештина.**

38 **Марковић Ђорђе из Пчелића (умрьо).**

VII. разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Истор. и геогр.	Математика	Физика	Философијска пропедевтика
1	Георгијевић Јован .	Карловци	2	3	4	4	4	4	3	4	4	4
2	Грба Милован . . .	Медвеђак (Хр.)	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2
3	*Грчић Милан . . .	Јамница (Хрв.)	3	2	3	3	2	3	1	4	4	2
4	Дабић Никола . . .	Карловци	3	2	4	3	3	3	2	4	3	2
5	**Ђурђев Душан** . . .	Риђица	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
6	Јејинић Јован . . .	Н. Градишка	3	3	4	3	3	3	2	4	3	2
7	Кокић Радивој . . .	Рума	3	2	3	3	2	3	2	2	3	3
8	Краљевић Петар . .	Сарајево	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2
9	Лучић Јован	Земун	3	3	3	3	3	3	2	4	4	3
10	Љуштина Михаило .	Дабар (Хрв.)	3	2	2	3	3	3	2	3	3	3
11	Мирковић Лазар . .	Пивнице	3	3	3	4	4	3	3	4	3	3
12	Нинковић Милош . .	Карловци	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2
13	Петровић Душан . .	Рума	3	3	3	3	4	3	2	4	2	2
14	Радујковић Стеван .	Брезовац	3	3	2	3	2	3	2	4	4	2
15	Секулић Милорад . .	Карловци	2	3	2	3	3	3	2	4	4	3
16	Суботин Жарко . .	Чортановци	3	3	4	4	4	4	3	4	3	3
17	*Шакић Никола . .	Вребац (Хрв.)	3	3	2	3	3	4	3	4	4	3

Иступили:

18 Гуглета Никола из Ст. Бановаца (искључен).
19 Карањац Бранко из Срп. Пожежене „
20 Чонић Душан из Црне Баре „
21 Георгијевић Младен из Горњег Товарника
22 Широки Јосип из Вирја (Хрв.)

VIII. разред.

	Име и презиме	Место рођења	Морал. владање	Наука хришћ.	Латински језик	Грчки језик	Српски језик	Немачки језик	Историја	Географија	Математика	Физика	Филозофијска пропедевтика
1	**Аврамовић Павле** .	Карловци	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2
2	*Димитријевић Сим.	Карловци	2	3	3	3	3	3	2	3	4	4	3
3	Јаковљевић Никола .	Карловци	2	3	2	3	3	3	2	3	4	4	3
4	**Јеврић Славко** . . .	Јамена	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
5	Јовановић Марко . .	Карловци	1	2	3	3	2	3	2	3	4	3	2
6	*Кравић Јанко . . .	Могорић (Хрв.)	2	2	3	3	2	4	3	3	4	3	3
7	**Крчадинац Светислав**	Земун	1	2	3	3	2	2	2	3	2	2	2
8	**Максимовић Обрад** .	Грабовци	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2
9	**Михајловић Светислав**	Карловци	1	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2
10	Павловић Петар . .	Шид	2	3	4	4	3	3	3	3	4	4	3
11	Пауковић Богдан .	Сењ	2	2	3	3	2	2	2	2	4	3	2
12	**Радојчић Никола** . .	Кузмин	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2
13	Ристић Риста . . .	Бељина (Босна)	2	3	4	4	2	4	2	3	3	3	3
14	Станисављевић Слав.	Војка	2	3	3	4	3	3	2	3	4	3	3
15	Тошић Јован . . .	Бежанија	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
16	Усорац Стеван . .	Глоговац (Хрв.)	1	3	4	3	3	3	3	3	4	3	3
17	Црњанин Јосиф . .	Карловци	2	3	4	4	3	4	3	3	4	3	3

Иступили:

18 **Прибичевић Симеон из Главичана (Хрв.)**
19 **Свирац Јован из Темишвара.**

X.

Статистика

Ученика	У разреду I	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Свега
1. По броју									
Концем шк. г. 1899/1900 било је	69	58	42	40	36	24	18	25	312
Почетком год. шк. 1900/1901 .	72	53	54	41	35	37	20	18	330
Течајем године дошло	—	—	—	—	—	1	2	1	4
Свега било	72	53	54	41	35	38	22	19	334
Придошлих									
а) у виши разред	67	3	4	1	1	4	1	2	83
б) репетената	1	1	1	1	1	—	—	—	5
Домаћих									
а) у виши разред	—	48	47	37	32	34	21	17	236
б) репетената	4	1	2	2	1	—	—	—	10
Течајем године изостало . . .	4	—	2	2	—	2	5	2	17
Концем 1900./1901. било . .	68	53	52	39	35	36	17	17	317
Према прош. год. више или мање	−1	−5	+10	−1	−1	+12	−1	−8	+5
Од овпх је било									
а) јавних	68	53	52	39	35	36	17	17	317
б) приватних	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. По завичају									
Из Хрватске	7	9	9	4	4	6	5	3	47
„ Славоније	45	34	28	23	20	20	9	13	192
„ Угарске	9	7	10	9	5	7	2	—	49
„ Босне и Херцеговине . . .	3	1	3	2	2	2	1	1	15
„ Далмације	1			1	2	—	—	—	4
„ Иноземства (краљевине Србије и Црне Горе)	3	2	2		2	1	—	—	10
3. По вероисповести									
Грчкоисточних	58	48	50	35	33	35	17	16	292
Римокатолика	10	4	2	4	2	1	—	1	24
Еванг. аугсбуршке	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Свега .	68	53	52	39	35	36	17	17	317

Ученика	У РАЗРЕДУ I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	СВЕГА
4. По годинама									
Од 10 година било је	—	—	—	—	—	—	—	—	
„ 11 „ „ „	25	2		—	—	—	—	—	27
„ 12 „ „ „	24	12	3		—	—	—	—	39
„ 13 „ „ „	11	18	10	1	—	—	—	—	40
„ 14 „ „ „	7	12	15	9				—	43
„ 15 „ „ „	1	5	12	13	9	4	1	—	45
„ 16 „ „ „	—	2	4	6	17	5			34
„ 17 „ „ „	—	2	4	4	7	18	10	3	48
„ 18 „ „ „	—	—	4	6	1	5	2	6	24
„ 19 „ „ „	—	—	—	—	1	3	2	6	12
„ 20 „ „ „	—	—	—	—	—	1	1	2	4
„ 21 „ „ „	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Најмлађи имао је год. мес.	10·11	11·10	12·8	13·3	15·2	15·10	16	17·9	
Најстарији имао је „ „	16·1	18·1	17·11	19·2	19·11	19·7	21·10	21	
Просечно доба у год.	12·04	13·38	13·46	15·51	16·08	16·2	17·65	18·41	
5. По сталежу родитеља									
Велики поседник	—	—	—	—	1	—	1	—	2
Посебник	2	3	4	4	1	—		—	14
Обртник, трговац, крамар . .	15	9	14	9	11	8	5	7	78
Државни и зем. чиновник . .	3	5	4	1	3	2	—	—	18
Опћински и прив. чиновник .	7	5	3	2	1	3	2	—	23
Одветник, лечник, мерник . .	2	—	2	—	2	1	—	2	9
Свећеник, професор, учитељ, књижевник	10	9	9	4	6	7	3	3	51
Часник војске, мрнарице . . .	—	—	1	—	—	—		—	1
Сељак	29	22	15	19	10	15	6	5	121
Којима родитељи живе у Карловцима	21	19	11	22	20	9	5	8	115
Којима није жив отац	12	9	8	4	8	8	5	3	57
6. Школарина									
У I. течају плаћали	68	41	41	33	29	26	15	14	267
У II. течају плаћали	61	45	42	33	33	27	17	14	272
У I. течају опроштено	2	11	13	8	7	11	7	3	62
У II. течају опроштено . . .	7	8	9	6	3	8	1	3	45

Ученика	У РАЗРЕДУ								СВЕГА
	I	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
7. Напредак									
У II. теч. шк. год. 1899./1900. после накнадних и поправних испита									
I. реда с одликом	4	12	8	3	8	6	6	9	56
I. реда	55	39	30	35	26	17	11	16	229
II. реда	7	6	4	1	2	1	—	—	21
III. реда	2	1	–	1	–	—	—	–	4
Без сведоџбе (неиспитаних)	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Свега .	69	58	42	40	36	24	18	25	312
У I. течају шк. г. 1900./1901 добило је сведоџбу:									
I. реда с одликом	—	4	7	7	2	10	4	6	40
I. реда	47	32	29	20	21	24	16	10	199
II. реда	14	16	13	10	10	2	2	1	68
III. реда	9	1	5	4	2	—	—	—	21
Без сведоџбе (неиспитаних)	—	–	—	—	—	1	—	—	1
Свега .	70	53	54	41	35	37	22	17	329
У II. течају шк. г. 1900./1901 добили су сведоџбу:									
I. реда с одликом	—	5	10	5	2	9	1	6	38
I. реда	51	36	31	21	27	24	16	11	217
Привремену (с дозволом поправка) . .	10	7	1	9	4	3	—	—	34
II. реда	2	5	7	3	2	—	–	—	19
III. реда	5	—	3	1	–	—	—	—	9
Без сведоџбе — неиспитаних	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Свега .	68	53	52	39	35	36	17	17	317

ОБЈАВА.

Школска година 1901./1902. почиње 2. септембра по нов.; 30. 31. августа биће поправни испити, уписиваће се ученици и примати у I. разред, који докажу *крштеним писмом (а сви, и стари и нови, ваља да га донесу)* да су навршили 10 годину, и положе пријамни испит.

У остале разреде примаће се на темељу школске сведоџбе.

Уписнину К. 4·20 плаћају само који први пут ступају у гимназију; школарину 24 К. на год. сви, осим тога по 2. К. на библиотеку и по 4 К. у фонд за набавку лекова болесним а сиромашним ученицима.

Ученици похвалног владања и доброг успеха у наукама могу поднети молбеницу, последњу школску сведоџбу и сведоџбу сиромаштва, која не сме бити старија од године дана, преко управе гимназијском патронату до конца месеца септембра ради опроста од плаћања школарине за I. течај (за течај II до конца фебруара). А могу бити опроштени само доиста сиромашни са сведоџбом I. реда с одликом, доброга I. реда без и једне оцене довољне, и то само за једну годину односно за један течај, ако би дотични ученик пао у II. ред. Првошколцима не опрашта се школарина за I. семестар.

Необлигатни предмети предају се бесплатно ученицима од IV. до VIII. разреда; гимнастика и армонично појање и певање свима способнима. Родитељима је дужност да своју децу сами доведу, и да им погоде стан у споразуму са управом.

У Карловцима, 23. јуна 1901.

Управа.

[redacted]

[redacted]